

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Mehmet ÇELİK

**KÜTÜB-İ TİS'A'DA EVLİLİK ÖNCESİ SÜRECE DAİR
RİVAYETLERİN HADİS TEKNİĞİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AKGÜL

YOZGAT- 2021

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Mehmet ÇELİK

**KÜTÜB-İ TİS'A'DA EVLİLİK ÖNCESİ SÜRECE DAİR
RİVAYETLERİN HADİS TEKNİĞİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AKGÜL

YOZGAT- 2021

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 80110717008 numaralı öğrencisi Mehmet Çelik 'in hazırladığı “Kütüb-i Tis'a'da Evlilik Öncesi Sürece Dair Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince/...../..... gününü saat 'da yapılmış, tezin onayına oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Başkan :

Jüri Üyesi :
(Danışman)

Jüri Üyesi :

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr.
Müdür

Etik İkelere Uygunluk Bildirimi

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kütüb-İ Tis’a’da Evlilik Öncesi Sürece Dair Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2021

Mehmet ÇELİK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kütüb-i Tis'a'da Evlilik Öncesi Sürece Dair Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değerlendirilmesi

Mehmet ÇELİK

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AKGÜL

2021- Sayfa 114 + XIII

İslam dininde aile kavramı çok önemlidir. Bir toplumun temelini oluşturan ailenin sağlam temeller üzerine kurulması toplumun sağlıklı, huzurlu olması için vazgeçilmez bir durumdur. Bu yüzden ailenin oluşum aşamaları, İslam dininde Kur'an ile Hz. Peygamberin hadisleri ve evlilikleri örnek alınarak planlanmaktadır. İslami açıdan, insanın hayatının bütününe etkileyecek olan evlilik kararının önce bireylerin daha sonra da toplumun huzuruna tesir etmesinden ötürü evlilik isabetli bir kararla huzurlu bir hayata atılacak adım olarak görülmeli ve bu bağlamda dinî hassasiyetler de göz önünde bulundurularak temkinli davranılmalıdır.

Bu çalışmada Kütüb-i Tis'a'da yer alan evlilik öncesi sürece dair rivayetler ele alınmış, ele alınan hadisler metin yönüyle değerlendirilmiştir. Bununla birlikte günümüz insanına faydalı olacağını düşündüğümüz bu sürecin İslam kaynaklarına göre nasıl yaşandığı ile ilgili izlenen yollar açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kütüb-i Tis'a, evlilik öncesi, nikâh, nişanlanma.

ABSTRACT

Master Thesis

Evaluation of the Narrations Concerning the Pre-Marriage Process to Kütüb-ü Tis in Terms of Hadith Technique

by

Mehmet ÇELİK

Supervisor: Assoc. Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AKGÜL

2021-Page: 114+XIII

The concept of family is very important in Islamic religion. The foundation of the family that forms the basis of a society is the most necessary condition for the society to be healthy and peaceful. For this reason, the formation stages of the family are planned by taking the Quran and the hadiths of the Prophet and his marriages as an example in Islam. Since this decision, which will affect the whole life of a person, but not for a certain period of time, will affect the peace of a person and hence the society, it should be seen as a step towards a correct, timely and happy life and should be treated in this context.

In this study, the narrations about the pre-marriage process in the Kutub al-Tis'a (the famous hadith collections) were discussed, and the hadiths discussed were evaluated in terms of text. In addition to this, we tried to explain how this process, which we think will be beneficial for today's people, is experienced according to Islamic sources. Keywords; Kütüb-ü Tis, before marriage, marriage, engagement.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Etik İlkelere Uygunluk Bildirimi.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER TABLOSU	vii
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
EVLİLİK ÖNCESİ SÜREÇ.....	5
1.1. İslam Öncesi Devirde Evlilik Öncesi Süreç	5
1.1.1. Cahiliye Devrinde ve İslamda Evlilik Öncesi Sürecin Farklılıkları	7
1.1.2. İslam Dininde Evlilik Öncesi Süreç.....	9
1.1.3. Evlilik Öncesi Süreçle İlgili Kullanılan Kavramlar.....	12
1.1.4. Nişan Kavramı	12
1.1.5. Nişanlanmanın Hukuki Niteliği	15
1.1.5.1. İslamda ve Modern Hukukta Nişanlanma ve Önemi	19
1.1.5.2. İslamda ve Modern Hukukta Nişanlanmaya Engel Olan Haller.....	25
1.1.5.3. Evlilik Teklifi (Hitbe)	29
1.1.5.4. Kadın ve Erkeğin Nişanlılık Döneminde Birbirini Görmesi (Nazar).....	38
1.1.5.5. Kadın ve Erkeğin Nişanlılık Döneminde Baş başa Kalma Durumu (Halvet)	42
1.1.6. Evlilik Öncesi Sürecin Önemi	44

2. İKİNCİ BÖLÜM 48

**KÜTÜB-İ TİS'A'DA EVLİLİK ÖNCESİ SÜRECE DAİR BAZI
RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 48**

2.1. Kütüb-i Tis'a'da Yer Alan Evlilik Öncesi Süreç İle İlgili Rivayetler ve
Değerlendirmesi 48

2.1.1. Buharî'nin Sahih'inde Geçen Rivayetler 48

2.1.1.1. İbn Abbas'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 48

2.1.1.2. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi 50

2.1.1.3. Abdullah b. Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi 51

3.1.1. Müslim'in Sahihinde Geçen Rivayetler 55

3.1.1.1. Hz. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi 55

3.1.1.2. Hz. Enes'in Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 56

3.1.2. Ebu Dâvûd'un Süneninde Geçen Rivayetler 58

3.1.2.1. Benî Süleym Ailesinin Rivayeti ve Değerlendirmesi 58

3.1.2.2. Hz. Câbir'in Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 59

3.1.2.3. Ukbe İbnu Âmir'in Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 62

3.1.2.4. Hz. Aişe Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 63

3.1.2.5. Ebu Musa'nın Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 63

3.1.3. Tirmizi'nin Süneninde Geçen Rivayetler 64

3.1.3.1. Hz. Muğire'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 64

3.1.3.2. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi 67

3.1.3.3. Amr İbnu Şuayb'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi 68

3.1.3.4. Hz. Ali'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi 69

3.1.3.5. İbnu Abbas'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 70

3.1.3.6. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi..... 70

3.1.3.7. Kabîsa İbnu Züeyb'in Rivayeti ve Değerlendirmesi	71
3.1.4. Nesai'nin Süneninde Geçen Rivayetler	72
3.1.4.1. İbnu Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	72
3.1.4.2. Şa'bi'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	73
3.1.4.3. Hz. Ümmü Seleme Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	74
3.1.5. İbn Mâce'nin Süneninde Geçen Rivayetler	75
3.1.5.1. Üveym İbnu Sâide Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	75
3.1.5.2. Abdullah İbnu Amr'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	76
3.1.5.3. Hz. Enes İbnu Mâlik Rivayeti ve Değerlendirmesi	77
3.1.5.4. Hz. Ebu Hureyre Rivayeti ve Değerlendirmesi	77
3.1.5.5. Muhammed İbnu Mesleme Rivayeti ve Değerlendirmesi ..	78
3.1.5.6. Hz. Enes'in Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	79
3.1.5.7. Adıyy İbnu Âmire el-Kindî Rivayeti ve Değerlendirmesi..	80
3.1.5.8. Ebu Sa'îd'l-Hudrî'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	81
3.1.5.9. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	81
3.1.6. Dârimî'nin Süneninde Geçen Rivayetler	83
3.1.6.1. Sa'd b. Ebi Vakkas Rivayeti ve Değerlendirmesi	83
3.1.6.2. Bekr b. Abdillâh el-Müzeni Rivayeti ve Değerlendirmesi .	84
3.1.6.3. İbn Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	85
3.1.6.4. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	85
3.1.6.5. Hz. Ümmü Seleme'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	86
3.1.7. İmam Mâlik'in Muvattâ'ında Geçen Rivayetler.....	87
3.1.7.1. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	87
3.1.7.2. İbnu Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi.....	88
3.1.8. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Geçen Rivayetler	88

3.1.8.1. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	89
3.1.8.2. Muğire b. Şube'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi	90
3.2. Kütüb-i Tis'a'da Evlilik Öncesi Süreç İle Alakalı Rivayetlerin İsnad ve Metin Yönüyle Genel Değerlendirmesi.....	91
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	102

KISALTMALAR

A.S.	:	Aleyhisselam
AÜİFD.	:	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b	:	Bin (oğlu)
Bkz	:	Bakınız
by	:	Basım Yeri yok
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
DİA.	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed.	:	Editör
H.	:	Hicri
Haz.	:	Hazırlayan
HUMK	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İ.B.B.A.K.	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı
İFAV	:	İlahiyat Fakültesi Vakfı
MEB.	:	Millî Eğitim Bakanlığı
MÜİFAV	:	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
Nr	:	Numara
Nşr.	:	Neşreden
O.M.İ.F	:	Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi
OSAV	:	Osmanlı Araştırma Vakfı
r.a.	:	radıyallahu anh
r.anha	:	radıyallahu anha
s.a.v.	:	sallallahu aleyhi ve sellem

s.	:	Sayfa
Thk	:	Tahkik
TDK.	:	Türk Dil Kurumu
TDV.	:	Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	:	Tercüme eden
ts.	:	Basım Yılı
ty	:	Tarih yok
tsh	:	Tashih eden
thk	:	Tahkik eden
ö	:	Ölüm yılı
vd.	:	ve diğerleri
vr	:	Varak
Yz.	:	Yazmalar

ÖNSÖZ

Yeryüzünde erkek ve kadın iki cins halinde yaratılan insanoğlunun huzuru ve mutluluğu, birbirilerine karşı sevgi, saygı fedakârlık göstermelerine, hak ve yükümlülüklerini yerine getirmelerine bağlıdır. Ailenin oluşumu da erkek ve kadının bir diğer ifadeyle anne ve baba adaylarının bir araya gelmesiyle başlar. Bu bir araya geliş evlilik ilişkisiyle mümkündür. Evlilik amacı olmaksızın bir araya gelen erkek ve kadının birlikteliği aile olarak nitelenmez. Zira aile birlikteliği geçici heves ve yahut ihtiyaçların karşılanması amacıyla değil, ölüncüye dek sevinç ve hüznüleri beraberce paylaşmak, yaşanabilecek zorluklara birlikte göğüs germek niyetiyle bir araya gelmeyi gerekli kılar. Bu açıdan evlilik kararını vermek ve evliliği sürdürmek cesaret ve kararlılığı icap eder. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde evlenip aile kurmak tavsiye edilmiştir. İslam dininin genel prensibi, erkek ve kadının Allah'ın koyduğu sınırlar içerisinde birlikte yaşamalarıdır.

Toplumun temelini oluşturan aileyi kuracak bireylerin bir arada evliliklerini devam ettirebilmeleri için daha evliliğe adım atmadan sahip olması gereken özellikler vardır. Zira eşlerin seçimine gösterilecek özen kişilerin mutluluğu kadar aile müessesesinin sağlamlığı ve sürekliliği açısından da önemlidir. Aile yapısı ne kadar güçlü olursa toplumda o kadar güçlü olur. Dolayısıyla aileyi oluşturan bireylerin de birbirlerini tanımaları sağlam bir ilişki için o denli önemlidir. Evlilik öncesi süreç olarak ifade edebileceğimiz nişanlılık dönemi anne baba adaylarının birbirlerini tanınması, aralarında bir bağın (sevginin) oluşup oluşmadığının belirlenmesi açısından önemli bir süreçtir. Bu cümleden olarak bu araştırmada sağlam ve mutlu bir ailenin oluşumundaki safhalarından evlilik öncesi süreci, Hz. Peygamberin sünnetleri ve hadisleri ışığında açıklamak amaç edinilmiştir.

Evlilik öncesi süreç ile ilgili çalışmalar daha çok İslam Aile Hukuku genel başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu sosyal olgunun hukukî açıdan olduğu gibi kaynaklık değeri bakımından hadis/sünnet çerçevesinde araştırılmasının önemli olduğu kanaatine varılmıştır. Zira toplumdan topluma farklılık arz eden hatta aynı toplumda dahi birbirinden farklı uygulamalara sahip farklı araştırma alanlarını ilgilendiren nişanlılık ve nişanlanma olgusu bu çalışmada hadis rivayetleri

bağlamında ele alınmıştır. Bunun için araştırmanın konusu, Kütüb-i Tis'a adı verilen hadis kitapları çerçevesinde ele alınarak sınırlandırılmıştır. Söz konusu hadis kaynaklarında evlilik öncesi sürece dair rivayetler hadis tekniği açısından değerlendirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde İslam öncesinde evlilik ve öncesi süreç ele alınmış ardından genel bir bakışla İslam'da evlilik ve öncesi süreç hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca nişanlanma, evlilik teklifi, kadın ve erkeğin birbirlerini görmesi ve evlilik öncesi sürecin öneminden bahsedilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise Kütüb-i Tis'a'da geçen evlilik öncesi süreç ile ilgili rivayetler ve hadisler ele alınmış, tespit edilen bazı hadislerin sened ve metin yönüyle değerlendirmeleri yapılmıştır. Sonuçta ise tezde ulaşılan bulgular belirtilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tezin hazırlanışından başlayarak, çalışmanın tamamlanmasına kadar emeği olan, aşta tezimizi inceleme ve bizlere jüri yapmak hususunda büyük katkılar sağlayan çok kıymetli Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet ÇALIŞKAN hocam ve çok kıymetli Doç. Dr. Ercan ESER hocama teşekkürlerimi arz ederim.

Bozok İlahiyat Fakültesi Mezunu olarak benim üzerimde ne kadar hocamın emeği varsa hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Hadis alanında hocalık yapan ve lisansüstü ders dönemimizde bize ders veren Doç. Dr. Orhan YILMAZ hocam başta olmak üzere Doç. Dr. Mehmet ALTUNTAŞ yine emekliye ayrılan Doç. Dr. Salim ÖZER hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Bana hadis ilmini sevdiren, tabiri caizse hadis ilminde elinde büyüdüğüm yine danışmanlık sürecinde büyük bir özveri ve sabırla bana desteğini her koşulda veren sevgili hocam Dr. Öğrt. Üyesi Yusuf AKGÜL hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım esnasında yardımlarını esirgemeyen Ramazan ERDOĞAN kardeşime ve Hasan BENLİ kardeşime yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmamızın tez formatına uygun olması ve dipnot yazımı hususunda yardımcı olan Murat hocama da teşekkür ederim.

Yine zor durumlardan geçtiğim bu süreçte bana destek olan eşime çok teşekkür ederim.

MEHMET ÇELİK

4 Ocak 2021

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

“Kütüb-i Tis’a’da Evlilik Öncesi Sürece Dair Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değerlendirilmesi” konulu çalışmamızın amacı toplumun en küçük yapı birimi olan aile kavramının oluşma aşamalarının İslami açıdan nasıl olması gerektiğini Hz. Peygamberin sünnetleri ve hadisleri ışığında açıklamaktır. Çünkü aile kavramı, insanlık tarihinde varlığını ve önemini her zaman muhafaza etmiş ve kökü Hz. Âdem ile Hz. Havva’ya kadar giden evrensel bir kurum olup tarihin her evresinde tüm toplumlarda görülmektedir. Aile, insanlık hayatında bireylerin doğumdan büyümeye ve nihayetinde hayatın içine katılmaya başladığı en küçük sosyal yapı olmasının yanında, insan neslinin devam edebilmesi ve ahlakî açıdan çöküntüler yaşanmasını engelleyen önemli bir yere sahiptir.

Ailenin oluşabilmesi için toplumda kadın ve erkeğin nikâhtan evliliğe doğru giden bir süreçten geçmesi ve bu süreçte ilerlerken de gerek İslamî gerekse de sosyal toplumun ortaya koyduğu kurallara uymaları beklenmektedir. Evlilik yolunda bu kurallardan ilki nikâh kavramıdır.

Nikâh, bir erkek ve kadının evlilik bağı kurmasına vasıta olacak yasal işlem ya da evlilik akdi şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca, nikâh kelime anlamı olarak, birine bakma, onu gözetme ve bakımını üstlenme gibi manalara da gelmektedir.

Gazali’ye göre nikâh, insanların hem dinini hem de onurunun koruyan, günaha ve taşkınlığa sapmasına mani olan bir araçtır. Bu sebeptendir ki, birçok İslam âlimi evliliği kutsal saymış, onu bir ibadet olarak görmüş ve onun hakkında birçok övgüde bulunmuşlardır.

Nikâh veya evlilik insanların en eski adetlerinden olup, Yüce Allah ilk insan olan Hz. Âdem ile birlikte Hz. Havva’ yı yaratmış ve onları birbirlerine eş kılmıştır. Diğer bir deyişle kadın ve erkek birbirlerini tamamlamış olmakla birlikte, onların birlikte yaşaması (evlenmesi) tabiatlarının da bir gereğidir. Bu hususu Kur’an-ı Kerîm şöyle ifade eder; “*Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini*

yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının.”¹

2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE YÖNTEMİ

Evlilikten amaçlanan nihaî hedefin mutlu olmak olduğu açıktır. Bu sebeple insanların eş seçmede belirli ölçüler içerisinde, karşısındaki adayın birtakım özelliklerinin olup olmadığına bakması da son derece tabii bir durumdur. Buradan hareketle tezimizde İslamiyette son derece önemli bir yeri olan evliliğin hazırlık aşaması sayılan nişanlanma süreci Kütüb-i tis’a olarak bilinen dokuz temel hadis kaynağında nasıl ve ne şekilde alındığı ve bu kaynaklarda yer alan rivayetlerin değeri dikkate alınarak konunun önemi üzerinde durulacaktır. Bu dokuz temel hadis kaynağının Peygamber (s.a.v) döneminde Peygamberle birlikte yaşamış olan sahabelerin ve Peygamberimizin söyledikleri ve yaptıkları derlenilmiş ve birçok süzgeçten geçirilerek hiçbir değişikliğe uğramadan aktarılmıştır. Bu maksatla, tezimizin birinci bölümünde İslam öncesinde evlilik sürecini, sonrasında İslamî dönemde evlilik sürecinden bahsedip, müteakiben nişanlanma, evlilik teklifi, kadın ve erkeğin birbirlerini görmesi ve evlilik öncesi sürecin öneminden bahsedilecektir. Tezimizin ikinci bölümünde ise, Kütüb-i Tis’a’da geçen evlilik öncesi süreç ile ilgili rivayetlerden bahsedilecektir. Bahse konu olan rivayetlerden sened ve metin değerlendirmeleri yapılacaktır. Akabinde tezde ulaşılan bulgular sonuç bölümünde belirtilecektir.

Aslında hadis literatürü içerisinde önemli bir yeri bulunan ve temel altı hadis kitabı olarak bilinen *kütüb-i sitte* teriminin tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Ancak İbnü’s- Seken tarafından kendisinden istenilen hadis kitabı tavsiyesi üzerine, Buhari ve Müslim’ in *el-Câmi’u’s-sahîh* eserleri ile Ebû Dâvûd ve Nes’âî’ nin *es-Sünen* eserlerini güvenilir bulduğunu ifade etmesi² bu tip güvenilir hadis kitabı arayışının IV. (X.) yy.’ da mevcut olduğunun göstergesidir. Bununla

¹ Nisâ 4/1

² Ebü’l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdîrrahmân b. Yûsuf el- Mizzî, *Tuhfetü’l-esrâf bi-ma’rifeti’l-etrâf*, nşr. Abdussamed Şerfüddîn. (Bombay: by., 1965-66), 1/ 168.

beraber yukarıda bahsi geçen dört kitabın yanı sıra muhtevasında bulundurduğu hadislerin sahih olduğu kabul edilen Tirmizî' nin *el-Câmi' u's-sahîh* kitabı da bunlara eklenmesiyle *el-ussûlü'l-hamse* ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu beş kitaba bazı muhaddislerin İbni Mace' nin süneni, İmam Mâlik'in *el-Muvatta'sını* ve ed-Dârimî'nin *es-Sünen*'ini de ekleyerek *kütü-i tis'a* adı ile anılan dokuz eserin ortaya çıktmıştır. Yukarıda ismi zikredilen beş esere ek olarak İbni Mace' nin süneni eklendiğinde kütüb-i sitte adını almıştır. Bu eseri derleyen âlimlere ise *eimme-i sitte* dendiği görülmektedir. Zehebî ise VII. (XIV.) yüzyılda Kütüb-i Sitte'nin önemini bu altı kitabın İslamın altı kitabı olarak belirtmiştir.³

İslam ilim dünyasında son derece sağlam olan hadis kaynaklarını içeren Kütüb-i Sitte isimli eserdir. Darimi' nin es-Sünen'i, İmam Malik' in Muvatta'sı ve Ahmed ibni Hanbel' in el-Müsned' i olmak üzere, üç önemli eserin daha eklenmesi ile Kütüb i Tis'a adı verilen meşhur, dokuz adet hadis kitabı ortaya çıkmıştır.

Kütüb-i Sitte üzerine ilgili yapılan pek çok çalışma bulunmaktadır. Örneğin İbnü'l-Kayserânî, *Etrâfü'l-Kütübi's-Sitte* isimli eserinde kütüb-i sitte de geçen hadislerin etrâfını incelemiş olup, ayrıca olan Ebu'l-Kâsım İbn Asâkir ise, bu altı kitap içerisinde bulunan dört sünenin etrâfını incelemiş olup, bu eserin müellif hattı nüshasını gördüğünü ve önemli hatalara rastladığını ifade etmiştir.

Ebü'l-Abbas Ahmed b. Sâbit et-Tarkî ise İbn Mâce'nin *Süneni* haricinde diğer beş kitapta bulunan hadislerin etrâfını hazırlamış olup, el-Levâmi' fi'l-cem' beyne's-ş-şihâh ve'l-cevâmi' (Etrâfü'l-Kütübi'l-Ĥamse) adı verilen bu çalışmanın bir örneğinin Süleymaniye Kütüphanesi üzerine kayıtlı olduğunu belirtmiştir.

Bu hususta bilinen en kapsamlı çalışma olan Mizzî'nin *Tuhfetü'l-eşrâf*¹ ve bu çalışmayı tashih ve ikmal eden İbn Hacer el-Askalânî'nin en-Nüketü'z-zırâf eserleridir.

³ Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Makdisî, *el-Mugnî*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1405), 1/ 5. Ayrıca bk. Mustafa Akgül, *Kütüb-i sitte Kavramının Oluşum Süreci ve Şöhret Bulması*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri, 2004), 171-189.

Araştırmamızla ilgili olarak yakın zamanda Sıvacıklıoğlu (2019) tarafından Evlenme Nedenlerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi üzerine Gaziantep bölgesinde yapılan çalışma sonucunda, mesleklerin ve geleneklerin evlilikte önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Evlenmeden önce tanışma hususunda, evlilik içi etkileşimlerde ve sahip olunan çocuk sayısında çevrenin son derece etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, güçlü bir aile kurma ve devam ettirmede karşılıklı sevgi, saygı, anlayış, sadakat değerlerinin önemli olduğu, ailenin son derece önemli bir kurum olduğu ve bu kurumun devletlerin geleceği noktasında da hayati derecede önem arzettiği ifade edilmiştir.

Ayrıca, Acar (2005) tarafından ‘İslam Hukuku Açısından Nişanlanma’ isimli çalışmasında nişanlanmanın evlenme maksadıyla bir araya gelen kadın ve erkeğin, evlilik kararından önce birbirlerini daha iyi tanımak maksadıyla önem arzeden evliliğin hazırlık safhaları hakkında bilgiler açıklamıştır. Bu durumdaki kadın ve erkeğin evlilik öncesi görüşebileceği haller ve durumlardan bahsetmiş olup, bu evlilik öncesi dönemde ileride birlikteliklerini devam ettiremeyeceklerine kanaat getiren kadın ve erkeğin nişanlarını herhangi bir sebepli ya da sebepsiz olarak noktalayabileceğini ifade etmiştir.

Bir başka çalışmada ise Ertuç (1999) tarafından ‘İslam Hukuku Açısından Nişanlanma’ adlı yüksek lisans çalışmasında nişanlanma konusu İslam hukuku açısından ele alınmış ve farklı mezhep görüşlerine de değinilmek suretiyle diğer hukuk sistemlerine başvurarak mukayesesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK ÖNCESİ SÜREÇ

1.1. İslam Öncesi Devirde Evlilik Öncesi Süreç

Bu başlık altında evlilik öncesi süreç ile alakalı İslam öncesi tarihi ele alınırken ağırlıklı olarak Peygamber'in (s.a.v.) yaşadığı coğrafya dikkate alınmıştır. Bu çalışmamızda ele alınan rivayetlerin Peygamber (s.a.v.) tarafından vird edilme sebebinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Cahiliye döneminde Hicaz topraklarında aile ataerkil bir yapıya sahipti ve aile sadece "aile" olarak varlık gösterememekteydi. Ailenin varlığını devam ettirebilmesi için bir kabileye mensup olması gerekmektedir. Aile, hangi kabileye bağlı ise aile üyeleri doğal olarak ailenin bağlı olduğu kabileye bağlı olmaktadır.⁴ Ataerkil aile yapısı hâkim olan Arapların genelde soy saflığına da önem verdiği bilinmektedir. Bu yüzden evlilikler kabile içinden yapılmakta, kabile dışı evliliklerde ise baba ya da erkek kardeş karşı çıkmakta, kabile dışından bir kocadan hamile kalan kadının aileye dolayısı ile kabileye düşman doğuracağı düşüncesi bulunmaktaydı.⁵ Cahiliye dönemi Araplarında kabile içi (endogami) ve kabile dışı (egzogami) evlilikler yapıldığı görülmektedir. Ancak en yaygın ve kabul gören evlilikler ise endogami yani kabile içi evliliklerdir.⁶

Kabile içi evliliklerin en yaygın olanı ise kardeş çocuklarının birbirleriyle evlenmesi şeklindedir. Dünyaya gelen kız çocuğu eğer var ise amcaoğullarının hakkı olarak görülür; kız doğar doğmaz amcaoğlu ile nişanlı olduğu kabul edilirdi. Araplar için "amcakızı" demek aynı zamanda "eş" anlamına gelmekteydi. İlerleyen dönemlerde kız, nişanlı kabul edildiği amcaoğluyla evlenmeyi kabul etmez ise amcaoğlu tarafından öldürülebilir ve bunun sonucunda herhangi bir diyet ödemesi de gerekmezdi. Ancak aynı durum erkekler için geçerli değildi. Amcaoğlu nişanlı kabul edildiği kızla evlenmeyi reddedip kabile içinde başka bir kıza talip olduğunda

⁴ Ebu'l- Meâli Cemaleddin Mahmûd Şükri b. Abdullah b. Mahmûd Alûsî, *Buluğü'l-ereb fî ma'rifeti ahvâli'l-Arab*, tsh. Muhammed Behcet el-Eserî (Kahire: Dâru'l- kitabü'l-Mısriyye, t.y), s. 2- 3.

⁵ Ebu'l- Meali Cemaleddin Mahmûd Şükri b. Abdullah b. Mahmûd Alûsî, *Buluğü'l-ereb fî ma'rifeti ahvâli'l-Arab*, 2/3.

⁶ Cevâd Ali, *el-Mufasssal fî tarihi'l-Arab kable'l-İslâm*, (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melayin, 1971), 4/ 629

amcasının ve amcasının oğluna sorularak rızası alınması durumunda evlilik kabul edilebilirdi.⁷ Kadınlar için durum aynı değildi, kızın amcaoğlu varken başka biriyle evlendirilmesi aileler arasında kanlı çatışmalara kadar uzanan husumetlere sebep olabilmekteydi. Ancak kabilede ortaya çıkan genetik rahatsızlıkların yeni nesillere geçmemesi⁸ ve yahut kabileler arası husumetlerin ortadan kaldırılması, dayanışma ve yardımlaşma imkânı oluşturulması için zaman zaman kabile dışı evliliklerin de tercih edildiği görülmekteydi.⁹

Cahiliye döneminde olan olaylar incelendiğinde birbirine zıt fikirlerin olduğu görülmektedir. Örneğin; bir kadına toplum tarafından kabul görmeyen bir muamelenin yapılması büyük savaflara yol açabilmekte,¹⁰ ancak evlilikle ilgili aynı durum söz konusu değildir. Yukarıda bahsedildiği üzere nişanlısını kabul etmeyen kadın nişanlısı tarafından öldürülebilmekte, ancak erkek nişanlısı ile evlenmek istemediği zaman amcası ve amcaoğlunun rızasını alarak bu nişanlılık durumunu sonlandırabilmekteydi.

Genel olarak cahiliye kadını zulme maruz kalmıştır denilebilir. Evlilik sürecinde kadının maruz kaldığı durumlar dönemle ilgili mevcut kaynaklardan aktarılmaya çalışılacaktır.

Cahiliye devrinde aşkın erkekte kadına doğru seyreden bir çizgide gerçekleştiği gözlemlenmektedir.¹¹ Âşık olan bir erkek sevgilisine şiirler söyleyebilir ve bu durum normal karşılanabilirdi,¹² ancak kadınlar âşık olsalar dahi cahiliye örfü itibarıyla kadının kendi aşkını göstermesi belli etmesi uygun görülmemekteydi.¹³ Bu yüzden de kadının kendi aşkını açığa vuramadığı söylenilebilir.

⁷ Mahmûd Selam Zenâtî, *en-Nazmü'l-ictimaiyye ve'l-kânuniyye fî biladi'n-nehreyn ve inde'l-Arab kable'l-İslâm*. (by.: y.y, 1986), 134.

⁸ Alûsî, *Buluğü'l-ereb*, 2/9-10.

⁹ Cevâd Ali, *el-Mufasssal fî tarihi'l-Arab kable'l-İslâm*, 4/ 637.

¹⁰ İbn Abderrabbih, *el-'İkdü'l-ferîd, Bedevî Araplar Özdeyiş ve Âdetleri*, Ed.; E. Avşar, (İstanbul: Bordo Siyah Yayınları,1998), 7/ 106.

¹¹ Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, 6/ 808.

¹² Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, 4/ 631.

¹³ Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, 4/ 631.

Bu dönemde kadınlardan uzak durmayı tercih eden, evlenmek istemeyen kimseler ayıplanmakta,¹⁴ bu durumda olan kimseler “taş gibi adam” şeklinde tanımlanıp, onlarda gafillik bulunduğu inanılmaktaydı.¹⁵

Cahiliye döneminde Arapların kendi kız çocukları, anneleri, kız kardeşleri, halaları ve teyzeleriyle evlenmeleri uygun görülmemektedir.¹⁶ Ancak baba öldüğü zaman oğlun üvey annesiyle evlenmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir.¹⁷

Bir baba, kızlarını hiç evlendirmemeyi tercih edebilmekteydi. Örneğin; İsbâ el-Advanî'nin dört kızı vardı; kızları evlenmeyi arzu etmelerine rağmen onun bundan kaçındığı rivayet edilmektedir ve annelerinin de babalarıyla hemfikir olduğu belirtilmektedir.¹⁸ Bu durum o dönemde anne ve babanın tercihi olarak görülmektedir. Toplumun bu durumla ilgili herhangi bir baskı yapıp yapmadığı bilgisine rastlanılmamıştır.

Cahiliye devrinde ayrıca evlenen bir kızın daha öncesinde bekâretinin bozulduğu ortaya çıktığında bu büyük bir arsızlık olarak telakki edilmekte ve bu durumun sonucu olarak da kızın ölümünün bu durumu temizleyeceğine inanılmaktaydı.¹⁹

1.1.1. Cahiliye Devrinde ve İslamda Evlilik Öncesi Sürecin Farklılıkları

İslam'ın ortaya koymuş olduğu aile yapısının kendine özgü bir takım ilkeleri vardır. Bu ilkeler aile yapısı temellerinde ortaya çıkabilecek herhangi bir boşluğun toplumun tamamını etkileyebileceği bilinciyle, aile hayatını her yönüyle kapsayan özelliklere sahiptir. Nitekim kadın ve aile hukuku ile ilgili yüzün üzerinde ayet, tek başına bir cilt olabilecek kadar hadis ve tedvin edildiği dönemden bu yana

¹⁴ Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, 4/663.

¹⁵ Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, 4/663.

¹⁶ İbn Habîb, *el-Muhabber*, (Beyrut: Ilse Lichtenstädter, ts.), 325. Abdülkerim Zeydan, *el-Medhal li diraseti'ş-şeriatil-İslamiyye*, (Bağdat: Müessesetu'r-Risâle, 2005), 27.

¹⁷ Abdülkerim Zeydan, *el-Medhal li diraseti'ş-şeriatil-İslamiyye*, (Bağdat:1969), 27.

¹⁸ Corci Zeydan, *İslâm Uygarlıkları Tarihi (Tarihu'l-temeddünü'l-İslâm; Çev. Necdet Gök)*, (İstanbul; İletişim Yayınları2004) 5/ 64.

¹⁹ Cevâd Ali, *el-Mufasssal* 5/ 635.

fıkıh kitaplarında bazen birkaç cildi bulabilen aile ile ilgili bölümler, bu alana ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Zira Kur'an'ın diğer hukuk alanları ile ilgili ortaya koymuş olduğu hükümler daha çok çerçeve belirleyici niteliktedir, ancak aile hukuku ile ilgili yer alan hükümler, konu ile ilgili ayrıntı sayılabilecek pek çok hükmü içermektedir.

Aile, insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahiptir. Çeşitli aşamalardan geçerek İslamiyet'e kadar varlığını sürdürmüş, ancak cahiliye döneminde çöküşü yaşamıştır. Bu çöküşün akabinde İslamiyet aile yapısına önem vermiş ve aile daha güçlü bir yapıya kavuşmuştur. İslamiyet ile yeniden yapılanmaya başlayan aile kurumu, ilk olarak meşrû nikâh temeli ile oluşturulma şartını taşımaktadır. Nikâh olmadan bir arada yaşayan kimseleri değil de İslamî usüllere göre yapılan nikâhla evlilik yapan kimseleri aile olarak nitelendirmiş, diğerlerini aile kapsamında değerlendirmemiştir. Zira Kur'an bu tarz birliktelikleri ahlaksızlık olarak nitelendirmiş ve zina olarak kabul ederek bu durumu şiddetle yasaklamıştır.²⁰

Cahiliyedeki aile yapısından farklı olarak İslam'da aile yapısı, hukukî, dinî ve ahlakî yönden sınırları net bir şekilde belirlenmiştir. İslam ile beraber yeniden oluşan aile yapısı Arap toplumundan kalma ataerkil aile yapısını muhafaza etmeye devam etmiş, ancak karı kocadan her ikisine de sorumlulukları paylaşarak bu yapıya yeni bir boyut kazandırmıştır. *“Koca ailenin çobanı olup idaresinden sorumludur. Keza kadın da kocasının, evinin ve evladının çobanı olup idaresinden sorumludur”*²¹ hadisinin meali eşler arasında görev dağılımını tasdikleyerek, evliliğin iki taraf arasında bir ortaklık olduğunu göstermektedir. İslam'ın oluşturmuş olduğu aile kavramı, sadece cinsel tatmini meşru kılan bir birliktelik olarak tanımlamamış, sevgi ve huzura dayanan bir aile oluşturulmasını amaçlamıştır. Aile içerisinde eşler arasında kurulan oluşan sevgi bağı ile ilgili *“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de*

²⁰ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), İsrâ 17/32.

²¹ Buhârî, “Rikâk”, 17; Müslim, “İmâret”, 5.

*O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir*²² ayeti bu bağın kutsallığının delili niteliğindedir. Zira Allah tarafından eşlerle ilgili ayetlerin gönderilmiş olması ve bu ayetlerle eşlerin birbirine huzur kaynağı kılınması ve birbirlerine karşı oluşan sevgi bağının kurulmasını, Allah'ın varlığının delili olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır.

1.1.2. İslam Dininde Evlilik Öncesi Süreç

İslam Dini, toplumun temel taşı olarak nitelendirilen aile ile ilgili birçok hadis ve ayetle bu yapının önemini göstermektedir. Sağlam, sağlıklı, huzurlu, mutlu, kalıcı, sürekli, tutarlı ve dengeli bir toplum oluşturmayı hedefleyen İslam, bu toplumun oluşmasında ailelerin önemini belirterek bu ailenin kuruluşunda izlenecek yolu, çok açık bir biçimde ortaya koymuştur.

Aile kurumu şekillenirken ilk ve en önemli adım şüphesiz ki eş seçimidir. Kadın veya erkek için eş seçimi olayı, müminlerin en çok dikkat etmeleri gereken hususlardan birisidir. Eş seçiminde çok titiz davranılmasının Müslüman kimselerin aile hayatlarının hedeflenen seviyeye gelmesine katkı sağlanacağına inanılmıştır.

*“Kadınlar sizin için, siz de onlar için bir libassınız.”*²³ Şeklinde buyuran ayet evlilik kurumunun ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Kadın ve erkek birbirlerini haramdan koruma ve birbirlerine sahip çıkma, kusurlarını örtme hususunda birbirleri için bir elbiseye benzetilmiştir. Yine başka bir rivayette Peygamber (s.a.v) *“Kişi evlendiği zaman dininin yarısını korumuş olur. Geriye kalan yarısı için de Allah'a karşı gelmekten sakınsın”*²⁴ buyurmaktadır. Buradan şu anlaşılmalıdır. Kişi dinini kemale ermiş bir halde yaşamak istiyorsa nikâh olmazsa olmazdır.

İslamiyet, Allah'ı razı etme noktasında Müslüman eşlerin, birbirlerine yardımcı olmalarını, birbirlerinin eksikliklerini gidermelerini, birbirlerini iyiye ve doğruya teşvik ederek ideal Müslüman aile örneğinin oluşacağını bildirmektedir. Bu

²² *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Rûm 30/21.

²³ Bakara, 2/187

²⁴ Nuruddîn Ali b. Ebu Bekir el-Heysemî, *Mecme'u'z zevâid*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412), 4/463 (no.7310); İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, (Beyrut: Dâru İhya'ut-Turasi'l-Arabî, 1988), 2/239

şekilde oluşan aile ortamında dünyaya gelen çocukların da toplumda örnek insanlar olabileceği belirtilmektedir. Tüm bu şartlar sağlandığında oluşan toplum ise, diğer toplumlar içerisinde örnek bir toplum olarak varlığını sürdürecektir. Kur'an-ı Kerim'de ayrıca aile oluşumunda dikkat edilmesi gereken bir diğer hususun, inanan insanların bir araya gelmeleri ile ilgili olduğu belirtilmektedir.

*"Müşrik kadınlarla, onlara inanıncaya kadar, evlenmeyin. (Müşrik kadın) hoşunuza gitse dahi, Mü'min bir câriye, müşrik (hür) bir kadından iyidir. Müşrik erkekler de inanıncaya kadar, onları (Mü'min kadınlarla) evlendirmeyin. (Müşrik erkek) hoşunuza gitse dahi, Mü'min bir köle, müşrik bir adamdan iyidir. (Zira) onlar ateşe çağırıyorlar. Allah ise izniyle cennete ve mağfirete çağırıyor. İnsanlara ayetlerini (böyle) açıklıyor ki öğüt alsınlar."*²⁵

Bu ayete bakıldığı zaman eş seçimi hususunda İslamiyet'e inanan bir kölenin hür bir müşrik kişiye tercih edildiği görülmektedir. İnanmayanların Müslümanları ateşe çağırdığını, Allah'ın ise cennetine çağırdığı belirtilmiştir. Evliliğin uzun ömürlü ve sağlıklı olması için iyi bir eş seçimi esastır. Eş seçerken yukarıda ki ayette belirtildiği üzere İslamiyet'e inanması esas olan unsurdur. Aile içi huzurun, uyumun, mutluluğun ve karşılıklı güvenin bu temel üzerinden inşa edileceği anlamı çıkarılabilmektedir. Ancak, Müslüman erkekler ve kadınlar müşrik erkek ve kadınlarla evlenemez. Müslüman erkeklerin ancak ehl-i kitap kadınlarla evlenmesine müsaade edilirken, buna karşılık Müslüman kadınların ise ehl-i kitap erkekle evlenmesine müsaade edilmemektedir. Ehl-i kitap kadının Müslüman erkekle evlenmesinden doğan çocuk Müslüman olarak kabul edilmektedir.²⁶

Kur'an-ı Kerim ayetleri bütün olarak incelendiğinde ve İslam dini araştırıldığında evlenmek dinin temel inanç esaslarından kabul edilmemiştir. Ancak, evliliğin toplumsal ahlakı koruduğuna yönelik emirleri olduğu düşünüldüğünden büyük önem verilmiştir. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de evlilik bahsi birçok yerde²⁷

²⁵ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Bakara 2/221.

²⁶ Hamdi Döndüren, "Nikâh", *Şamil İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul; Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 5/99.

²⁷ *Kur'an-ı Kerim, Sureler* (Bakara 2/221, 230; Nisâ 4/22-25; Mâide 5/5; Mümtehine 60/10), mehir vb. konularda kadının kocası, kocanın da karısı üzerinde hakları olduğu (Bakara 2/228, 233, 236-237,

geçmiş, hadislerle de evlilik tavsiye ve teşvik edilmiştir.²⁸ Bu yüzden Müslümanlar aile kurmak konusunda hassas olmuşlardır.

İslamiyet, Müslümanların içinde yaşamakta oldukları toplumun değer yargıları ile değil, İslamî değer yargıları ile evlilik akdini gerçekleştirmelerini emretmiştir. İslamiyet Allah'ın ve Hazreti Muhammed'in ortaya koyduğu değer yargılarını, toplumun değer yargılarından daha üstün olduğunu vurgulamıştır. Evlenme gerçekleşirken, güzellik – yakışıklılık veya servet için yapılan evliliklerin, hedeflenen İslamî yaşamın önüne konulmuş en büyük engel olduğu belirtilmektedir. İslamın, aile içinde İslamî yaşamın gerçekleşmesi için, Müslümanların birbirleriyle evlenmeleri emretmiştir. *“Allah ve Resulü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık Mü'min bir erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”*²⁹ Bu ayetin açıkça belirttiği üzere, ayrıca siyak ve sibakı da incelendiğinde, Allah ve Resulü'ne iman etmiş kimselerin, evlenme konusunda Allah ve Resulü'ne tabi olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

İslam, bir yaşam biçimidir; Mü'min ise, evlenmekten boşanmaya, yemeden içmeye, yürümekten oturmaya, ibadetten çalışmaya, ticaretten siyasete, barıştan savaşa kadar tüm hareketlerini, İslami esaslar doğrultusunda düzenleyenlerdir. Allah ve Resulünün hükümleri, her konuda olduğu gibi, evlilik konusunda da bugünkü Müslümanları bağlamaktadır. Hevâ ve heveslerine uymuyor diye, Allah ve Resul'ünün hükümlerini göz ardı edenlerin, tam manasıyla İslamî kaidelere uyduklarını söylemek mümkün değildir.

241; Nisâ 4/4, 20, 21, 24; Mümtehine 60/10; Talâk 65/7), evlenme imkânı olmayanların iffetlerini korumaları (Nûr 24/33), eşlerin birbiri için elbise olması (Bakara 2/187), neslin devamı (Bakara 2/223), çocukların bakımı (Bakara 2/233), toplumun eşlerin arasını bulma vazifesi (Nisâ 4/35) kadının, boşanma sonrası bekleme süresi (Bakara 2/228, 231; Ahzâb 33/49; Talâk 65/1-2, 4), bekleme müddetinden sonra ayrılma ya da yeniden birleşme (Bakara 2/231-232), üç talâk ile boşanan çiftlerin yeniden evlenip evlenememesi (Bakara 2/230), eşi vefat eden kadının bekleme süresi (Bakara 2/234) ve vefat eden eşin mallarından faydalanması (Bakara 2/240), bekleme müddeti dolmamış bir kadınla nikâh kıymama (Bakara 2/235)

²⁸ *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih*, (Çev. Abdullah Feyzi Kocaer), Ankara, 2004, I-II

²⁹ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Ahzâb, 33/36.

İslamiyet evlilik müessesini belirlerken, cahiliye Arapları arasındaki bazı eksik ve yanlış uygulamaları kaldırmış onların yerine en hayırlı olanlarını ve en güzellerini ikame etmiştir. Ailede salih ve saliha bir eş mutlaka huzurun başlangıcıdır. Öyle ki, böyle bir eş olan ve böyle bir eşi bulunan kişi adeta dünya evinde cennetine girmiştir. İslam dini her alanda olduğu gibi evlilik konusunda koyulan kurallarla aileyi, dolayısı ile toplumu en güzel şekilde oluşturmayı ve korumayı amaçlamıştır. Koyulan bu kurallara uygun yaşanılması durumunda İslamiyet'in hedeflediği; huzurun hâkim olduğu toplum da oluşmuş olacaktır.

1.1.3. Evlilik Öncesi Süreçle İlgili Kullanılan Kavramlar

İslam dininde evlenmek isteyen kişilerin evlenmeden önce tanışma aşamasından başlayarak evliliğin gerçekleşmesine kadar olan süreye evlilik öncesi süreç denilmektedir.

Evlilik öncesi süreçte Nişan kavramı hemen hemen bütün toplumlarda var olan bir kavramdır ve evliğe giden süreçte evlenecek tarafların birbirlerini tanıma amacıyla da geçirmiş oldukları süreç olarak adlandırılmaktadır.

1.1.4. Nişan Kavramı

Nişan kelime olarak Farsça'dan³⁰ Türkçeye gelmiştir. Eski Türkçede "adahlı, adaklı ve adağlı" kelimeleri nişan kelimesine karşılık gelmekteydi.³¹ Nişan kelimesi işaret, belli etme anlamı da taşımaktadır. Evlenmek üzere yüzük takma merasimi yapmak ise bir emare koyulması anlamındadır ve evlenilecek kişiler de "nişanlı" olarak adlandırılmaktadır. Namzet kelimesi de yine aday anlamında bir kelime olarak nişanlı kelimesi yerine kullanılmaktadır.³²

Arapça'da ise nişan kelimesi "hıtbe" kelimesi ile karşılanmaktadır. Hıtbe kelimesi "el-hatbu" şeklinde kullanılmakta ve "durum, mühim iş, istemek,

³⁰Türkçe Sözlük, (Ankara: TDK, , 1988), 1088; Mevlüt Sarı, Turkish-English-Arabic-Persian Sözlük, (İstanbul: Gonca Yayınevi, 2009), 588.

³¹ Bahattin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, (İstanbul: TDAV Yayınları, 1988), 266; Hüseyin Hatemi- Rona Serozan, *Aile Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1993), 29.

³²Ahmet Ateş vd. *Farsça Grameri*, (MEB Yayınevi, İstanbul, 1976), 428; İbrahim Olgun-Cemşid Drağsan, *Türkçe-Farsça Sözlük*, (Güven Yayınevi; Ankara, 1970), 301.

konuşmak, nida etmek” anlamındadır. “ma hatbûke” şeklinde kullanılan ifade ise durumun nasıl, nasılsın anlamındadır.³³ Ayrıca bu durum içerisinde talepte bulunan erkeğe “hatip” talebe muhatap olan kadına ise “mahtube” şeklinde adlandırılmıştır.³⁴ Hıtbe Türklerde kullanılan “söz kesmek”, “söz vermek” anlamlarına karşılık gelmektedir.

Eski hukukta “Hatabe” fiilinden türeyen “Hıtbe” kelimesi ile ifade edilen durum; isteme, söz verme, söz kesme ve nişanlanma safhaları bu kelimenin kapsadığı anlamlardır.

Nişan İslam Hukukunda yer almadan evvel, Fransız ve Şili medeni kanunlarında hukuki kapsama alınmış ancak derlendikten sonra müessese ahval-i şahsiye kitaplarında yer almaya başlanmıştır.³⁵ Bu kitaplarda kadın ve erkeğin birbirlerine ilerleyen zamanlarda evlenecekleri vaadinde bulunmaları³⁶ şeklinde ve evlenme engeli bulunmayan erkekle kadının evlenmek için vaad etmeleri³⁷ şeklinde tanımlanmaktadırlar ve Türklerdeki nişan kavramlarının diğer anlamlarını ve süreçlerini de kapsamaktadır.³⁸ Nişanlanma ve Nişanlılık kavramları birbirlerinden farklı anlamlara gelmektedir. Nişanlanma kelimesi evlilik öncesi sözleşme anlamında, nişanlılık kelimesi ise nişanlanma ile yapılmış olan sözleşmeyle ortaya çıkan ve bir takım hukuki sonuçları olan bir statüdür.³⁹

Yapılan her sözleşme yapılmadan önce bazı hazırlıklar gerektirmektedir. İnsan hayatının en önemli ve hayatî olanı da nitekim evlilik sözleşmesidir. Evlilik sözleşmesi içerik olarak kadın ve erkeğin toplum nazarında meşru bir biçimde beraber yaşama ve aile kurmasını sağlayan bir sözleşmedir.

³³ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, “Hıtbe” md, *Lisanü-l-Arab*, (Kahire: Daru'l-Fikr,1375/1955), 360-361

³⁴ Hamza Aktan, "Nikâh", *İslam'da İnanç, ibadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, (İFAV Yayınları; İstanbul, 1997), 4/ 493

³⁵ Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 1982), 1/ 238-239.

³⁶ Aydın Zevkliler, *Medeni Hukuk*, (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları, 1986), 491.

³⁷ Abdülkerim Zeydan, *el-Mufasssal fi ahkâmi'l mer'e ve beyti'l- müslim*, (Beyrut: Daru'l-Fikr,1993), 4/58

³⁸ Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 238-239.

³⁹ Ferit Seymen-Halid Elbir, *Türk Medeni Hukuku*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1957), III, /43-44

Evlilik sözleşmesi, kişiler vazgeçemedikleri sürece hayatlarının sonuna kadar devam edebilen bir sözleşme niteliğindedir. Bu yüzden evlilikten önce belli hazırlıkların yapılıyor olması ise hayat boyu sürme ihtimali olan bir sözleşmenin doğal bir gereğidir. Evlilik sözleşmesinin doğal gereği olan hazırlık aşamasına nişan denilmektedir. Ancak şunu belirtmemiz gerekmektedir; nişanlılık evlilik için olmazsa olmaz şartlardan değildir. Nişanlılık, hemen hemen her toplumda görülmektedir. Bu kavram, bazı toplumlarda hukuki bir zemine oturtulmuşken bazı toplumlarda ise hukuki anlamda tanzim edilmediği görülmektedir.⁴⁰

Nişan kelimesini tanımlayacak olursak; evlenmek isteyen bir erkeğin, kadın ile evlilik sözü vermek adına bağlı kalma isteğinin ortaya çıkarıldığı bir araçtır. Ailenin aralarında kararlaştırmaları ve rızalarının alınması sureti ile kadınla evlenmek isteyen erkek ve kızın nişanı yapılmaktadır.

Nişanın bir başka tanımı ise; erkeğin kadınla evlenmek istediğini beyan etmesidir. Bu beyan doğrudan kadına veya onun akrabalarından birine iletmesi ile başlar. Bu evlilik talebi erkekten veya onun bir yakını ile kadına ya da aileye iletilir.

Yaşadığımız dönemde, toplumsal geleneklerde nişan kavramına farklı isimlerde verilebilmektedir. Yüzük takmak, bu adlandırmalardan biridir ve yine evlilik için sözleşmek anlamındadır. Eğer nişan yüzüğü evlenmek isteyenlerin parmağında olmaz ise henüz nişan süreci tamamlanamadığı anlamına gelmektedir. Bu gelenekte nişan evlilik adına yapılan anlaşma niteliğindedir. Bu durumda sadece söz vermek yeterli olmamakta ve yüzük takılarak insanlara ilan edilmesi de önem arz etmektedir.⁴¹

Bu şekilde nişan yapılması, evlenmesi helal olan bir kadınla nikâhlamak amacıyla talep edilme anlamındadır. Nişan herhangi bir sözleşme bağı ile bağlayıcılığı olmayan bir sözdür. Her iki tarafın icabı ve kabulü ile gerçekleşen ve

⁴⁰ Andreas Shawarz, *Aile Hukuku*, (çev. Bülent Davran), (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 1946), 34.

⁴¹ Abdünnâsır Tevfik Attâr, *Teaddüdü'z-zevcât mine'n -nevâhî'd-dîniyye ve'l-ictimâiyye ve'l-kânûniyye* (Kahire: eş-Şirketü'l-Mısriyye li'tubâati ve'n-neşr, 1972), 7.

rıza esasına dayalı anlaşmadır. Günümüzde ise yüzük takılmasıyla nişan meydana gelmektedir.

Eski Türklerde, İslâm hukukundan biraz daha fazla nişanlanma müessesesine önem verilmiştir. Süreç şu şekilde ilerler; öncelikle erkeğin ailesi kadının ailesine elçi yollar; kadının ailesinin teklifi kabul etmesi durumunda kalın tesbiti yapılır. Kalın, evlenmek isteyen erkeğin ya da ailesinin kadının babasına veya ailesine gönderilen ve miktarı ailelerin ekonomik ve sosyal durumuna göre değişebilen muayyen eşya ya da hayvandan müteşekkildir.⁴² Kalının tespit edilmesi nişanlanma durumunu ciddileştirmektedir. Şunu söylemek mümkündür ki modern hukuktan farklı olarak eski Türkler'de nişanlanma durumu tarafları evlenmeye daha zorlayıcı bir karakter taşımaktaydı. Kalının tesbiti tarafları evlenme bağına birbirine farz haline getirmekteydi. Hatta kalının tesbiti sonrasında evlenme sadece bir aşamadan ibaret olarak görülmüştür.⁴³

İslam hukukunda ise nişanlılık kavramı kabul edilmekle beraber hukûkî açıdan değil sadece evlenme teklifi ve talebi olarak kabul edilmiştir. Hukuk-ı Aile Kararnâmesi, içeriğinde nişanlılık durumuyla ilgili madde ilk İslam hukukuna dair kanun olarak değerlendirilebilir. Bu Kararnâme'nin 1. maddesinde “nişanlanmakla ya da vaâdle nikâh mün'akit olamaz” hükmü bulunmaktadır.⁴⁴

1.1.5. Nişanlanmanın Hukuki Niteliği

Dünya üzerinde yaşayan birçok toplumda rastlanan nişanlanma, değişik âdet ve şekillerde de olsa sosyal anlamda önem taşımaktadır. Nişanlanma ulaşabildiğimiz en eski zamanlarda daha çok âdet ve gelenek olarak yaşanmış ve düşünülmüştür. Ancak ilerleyen dönemlerde nişanlanma, hukuk düzenleri içerisinde yer almaya başlamıştır. İslam hukukunda nişanlılık müessesesi tanınmamıştır; fakat ahlakî ve dinî açıdan nişanlı kimseye başka birinin evlilik teklifi yapması, haram olarak belirtilmiştir.

⁴²Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi, 1974), 274.

⁴³ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*, 276.

⁴⁴ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*, 293-294.

Evlenmek isteyen kadın veya erkek arasında evlilik talebi İslamiyet öncesi dönemlerden itibaren genellikle erkek tarafından yapıldığından dolayı hitbe “erkek kendisine helal olarak görülen bir kadına ya da kadının ailesine evlenme isteğini iletmesi biçiminde ifade edilmektedir. Esasında hukukî anlamada “hitbe” evlenme isteklerinde herhangi bir sakınca olmayan helal olan erkek ile kadının birbirlerine açık veya üstü kapalı bir şekilde, birbirlerine evlilik teklifi yapmaları ya da karşılıklı bir biçimde ailelerin kadın ve erkeğin evlenme isteklerini bildirmeleridir. Tarafların da bu düşünceye olumlu bakmaları sonucu karşılıklı rızanın ortaya çıkması ile ilerleyen zamanlarda birbirleriyle evleneceklerine dair niyetlerini belli etmeleri; ancak bu aşamada nikâh akdinin bulunmaması durumudur. Bu şekilde yapılmış olan talep olumlu cevaplandığında hitbe tamamlanmış olur.⁴⁵

İslam Hukuku’nda nişanlanma, evlilik sözleşmesi yapılabilmesi için bir zorunluluk olarak gösterilmemiştir. Esasında nişan mubah olarak yorumlanan bir süreçtir. Bu durum için haram veya mekruh durumların dışında caiz olarak gösterilebilmektedir. İslam Âlimlerin birçoğu nişanın farz veya vacip şeklinde değerlendirilemeyeceğini, ancak nikâhtan önce müstahab olduğunu belirtmişlerdir.⁴⁶ Ulemadan bir kısmı ise, nişan durumunun nikâh hükmüne tabi olduğu görüşüne sahiptir. Bunu da araçları makâsıt olarak tanımladıklarından dolayıdır.⁴⁷

İslam Hukuku, nişanlanma durumunu kilise hukuku ve batı hukuku gibi ele alıp düzenlememiştir, ancak örf-âdet hukuku içerisinde nişanlılık müessesesi, tedvin devri itibariyle, kurulması, sona ermesi ile ilgili birtakım esaslar belirlenmiştir.⁴⁸

Nişanlılık sözcüğü ilk defa Osmanlıda Hukuk-ı Aile Kararnamesi’nde yer almıştır. Kararname, nişanlılık sözcüğü ile söz kesme, yüzük takma olarak da belirtilen hitbeyi tanzim etmiştir. Bu kararnamede ilk olarak; nişanlanma durumunun

⁴⁵ H. İbrahim Acar, *İslam Hukuku Açısından Nişanlanma*, (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 23, Erzurum, 2005), 74

⁴⁶ İbn Cüzey, Muhammad b. Ahmad, *el-Kâvânîni’l-fikhiyye*, (Beirut: Daru’l-Arabiye lil-Kitap, 1982), 130; Şirbîni, Muhammed b. Ahmed el-Hatîb, *Muğni’l-muhtâc ila ma’rifeti meâni’l-minhâc*, (Beirut; Dâru’l-Fikr, 1982), 3/ 135.

⁴⁷ Şirbîni, *Muğni’l-muhtâc*, 3/ 135.

⁴⁸ H. İbrahim Acar, “İslam Hukuku Açısından Nişanlanma”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, Erzurum, 2005), 72

gerçekleşmesi ile nikâhlanmış sayılmayacağını, nişan durumunun bozulması halinde verilen hediyelerin, mehre karşılık verilen eşyaların durumunu açıklamak ve karara bağlamak için düzenlemeler yapılmıştır. Kararname açıkça ya da zımnen tazminat hakkı için düzenleme yapmamıştır. Tahmin edileceği üzere bu meselenin halledilmesini içtihatlarla bırakmıştır.⁴⁹

Bazı hukukçulara göre nişanlanmanın evlilik öncesinde çok ciddi bir aşama olduğu düşünülmekte, amir hükümler ile tanzim edildiği görüşüyle nişanlanma olmadan evlenme mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte evlenme durumunun daha saygın olması için mutlak suretle önce nişan merasimi ya da herhangi bir muamele ihtiyacı bulunmadığını söylemektedirler. Evlenmeden önce verilen bir vaad olsa dahi hukukî meseleye mesnet teşkil eden hukukî prensip çıkarmak ya da “nişansız nikâh olmaz” şeklinde bir ifade söylemek mümkün değildir.⁵⁰

Nişanlanma durumunun evlenmeye mecbur bırakıcı bir niteliğinin olup olmadığı incelendiğinde; Cermen eski Hukuku ve 1917 yılından önce Katolik hukuku, nişanlıları birbirleri ile evlenmeye zorlamayı kabul etmiştir. Türk Medeni Kanunu 119. Maddesinde; nişanlılık, evlenmek için zorlama olamaz ve dava hakkı vermez şeklinde düzenlenmiş ve hâkim, hiç kimseyi evlenmek için zorlama yetkisine sahip olmamıştır. Ancak mağduriyet oluşturabilecek durumlar düşünülmüştür. Nişanlı taraflardan biri haklı bir gerekçe göstermeden nişanı bozar ya da nişan taraflardan birine yükletilebilecek bir nedenle bozulursa; kusurlu olan taraf, diğer tarafa dürüstlük kuralları kapsamında ve evlenme niyetiyle yapmış olduğu harcamalar ve katlanmış olduğu maddî fedakârlıklara, daha sonra uğradığı kişilik haklarına saldırı karşılığı olarak tazminat vermeye yükümlü kılınmıştır.⁵¹

İslam Hukukunda ise nişanlanma ile ilgili; nişanlanmanın bağlayıcı bir sözleşme olmadığı gibi nişanlanma durumunun mutlak surette evlenmeye mecbur bırakıcı hukuki niteliği bulunmamaktadır. Nişanlanma evlilik değil evlilik vaadidir.

⁴⁹ Aydın M. Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, (İstanbul: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1985), 183-184.

⁵⁰ Aydın M. Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, (İstanbul: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1985), 14.

⁵¹ Acar, “İslam Hukuku Açısından Nişanlanma”, 72-74

Fakat bu vaad hukuki sonuçlar doğurmamakla beraber ahlak, vicdan ve örf genel geçer kurallarında bağlayıcılığı olan hükümler içerisindedir.⁵²

Nikâhtan evvel nişanlılık gibi meşru bir ara dönemin olması evlenecek kişiler ve aileleri bakımından, hukukî ve içtimaî açıdan da birçok kolaylık sağlar. Uzun ya da kısa nişanlılık dönemi belli bir süreci ifade etmektedir ve bu süreçte evlilik birliğini kuracak kişiler birbirlerini tanıyabilirler. Aynı zamanda bu süreç her iki tarafın birbirinin ahlakı, mizacı ve eğilimlerini inceleme imkânı sağlar. Bu şekilde taraflar birbirleri ile alakalı fikir sahibi olabilir, maddi ve manevi açıdan değer yargılarını öğrenebilirler. Esasında bu süreç, evliliğe şuurlu bir biçimde hazırlanma anlamındadır. Evlenme isteğinde olan kimselerin aralarında karşılıklı anlayışın ve uyumun olup olmadığını anlaşılmasına ve sonucunda da sağlıklı bir evliliğin temellerinin atılmasına vesile olur.⁵³

Nişanlanma hukukî ve toplumsal açıdan önemlidir; çünkü bu süreçte taraflar arasında evlenmeye herhangi bir engelin olup olmadığını tespit etme imkânı vardır. Zira nişanlılık durumu ilk olarak akraba ve yakın kimselerce bilineceğinden şayet taraflardan birinin evlenmek için engel oluşturan bir durumu mevcutsa zamanında itiraz hakkı ve evlilikten vazgeçme fırsatıdır. Böylelikle, evlilik gerçekleştikten sonra ortaya çıkacak ve sonrasında geçersiz sayılabilecek bir evlilik, henüz gerçekleşmeden önce yapılan müdahale ile ortadan kaldırılacak, eşler ve çocuklar açısından belki de yaşanması muhtemel olan birtakım olumsuz durumların önüne geçilebilecektir.⁵⁴

Nişanlılık bir sözleşme değil yalnızca tarafların evlenme isteğini gösteren bir evlenme vaadinden ibarettir. Yani, kadın ve erkeğin ilerleyen süreçte evlenmek amacı ile bir anlaşmaya varmaları durumudur. Bu yüzden, nikâh akdi olmadığı sürece nişanlanmakla kadın ve erkek birbirlerine helal sayılmazlar. Nikâh akdi gerçekleşinceye kadar yine birbirlerine haramdırlar. Aralarında bulunan mahremlik

⁵² *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altıntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Nisâ, 4/34, Mü'minûn, 23/8, Bakara, 2/177; Âl-i İmrân, 3/76.

⁵³ Zuhayli Vehbe, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve edilletuh*, (Dimeşk: Dârü'l-Fikr.1989), 7/10.

⁵⁴ Ertuç Hüseyin, *İslam Hukuku Açısından Nişanlanma*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 21.

durumu devam etmektedir. Nişanlılık, kadın ve erkeğe; evliliğin vermiş olduğu beraber yaşama hakkı ve serbestisini vermemektedir. Nişanlanma gerçekleşikten sonra önceden de olması gerektiği gibi aralarındaki münasebette iki yabancı kimsenin görüşmesi esnasında bulunan bütün sınırlar sabittir. Bu açıdan iki yabancı oldukları ve mahremiyet sınırları devam ettiğinden eski sınırı korumaları gerektiği ihmal edilmemelidir.

Kısaca şunu söyleyebiliriz İslam Hukukunda her ne kadar Kilise Hukuku ve Batı Hukuku içerisindeki gibi nişanlılık kavramı düzenlenmemiş olsa da gelenek görenek gibi yerleşmiş içtihatlarla düzenlenen nişanlılık süreci, İslam Hukuku kaynaklarının tedvininden itibaren yer almış, kuruluşu, sona ermesi gibi durumları açıklayan birçok esas belirtilmiştir. Bu esaslarla ortaya çıkabilecek hususlar karara bağlanmış ve ahval-i şahsiye kanunlarda yer verilmesi sağlamıştır.⁵⁵

1.1.5.1. İslamda ve Modern Hukukta Nişanlanma ve Önemi

Nişan, İslam hukukunun oluşturulduğu ilk zamanlarda müstakil bir mevzu olarak ele alınmamıştır. Ancak Hz. Peygamber döneminde nişanlılık meselesi ile ilgili görülen bir takım uygulamalar konu ile alakalı temel dayanak olarak görülmüştür. Öte yandan bugüne kadar olan sürede nişanlanma ile ilgili örfi anlamda yaşanan olaylar ve durumlar ortaya çıkmıştır. Bu ortaya çıkan durumlar hukuk sistemleri tarafından incelenmiştir. Nişanlanma meselesi İslam Hukuku içerisinde müstakil bir başlık altında değerlendirilmemiştir. Ancak genel İslamî kriterler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu konu değerlendirilirken ilgi, teamül ve toplumsal gelenekler çerçevesinde değerlendirilme durumuna bırakılmıştır. Bu durumda yapılacak yorum ise genel İslamî hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirilip İslamî kurallara uygun davranışların sergilenmesini gerektiren bir süreç olarak yorumlanmıştır.

Nişanlılık, evlenecek kimselerin hayatlarını sürdürmeleri açısından çok büyük önem taşımaktadır. Nişanlılık süreci ne kadar uzun ve kısa olursa olsun belli bir zamanı ifade ettiğinden kişilerin birbirlerini tanıma açısından kişilere bir imkân

⁵⁵ Aydın, *Aile Hukuku*, 14; Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*,46.

sağlamaktadır.⁵⁶ Evlenecek kişilerin birbirlerinin tavırlarını, davranışlarını, huylarını, düşüncelerini, maddî ve manevî değerlerini tanıyıp öğrenme fırsattır. Bu öğrenme sürecinde eğer kişiler birbirlerine uygun olmayan tavır ve davranışları görürlerse bu onlar için vazgeçme zamanıdır. Nitekim nişanlılık, ileride yaşanacak hayatı paylaşacağı insanı tercih etme en uygun tabirle hayatını koruma altına almaktır. Eğer kişilerin birbirleriyle önemli uyumsuzlukları mevcutsa bu bağlamda evliliğin sürüp sürmeyeceği belli olmadığından veya evlilik akdi bozulacağından nişanlılığın sonlandırılmasının daha hayırlı olduğu düşünülmüştür.⁵⁷

Evlilik çok önemli olan bir sözleşmedir. Çünkü evlenen kimseler birbiriyle oldukça samimi olmakta ve beraber yaşamanın sorumluluklarını üstlenmektedirler. Bu yüzden Kur'an bu meseleyi *sağlamca yapılması gereken bir sözleşme* olarak nitelendirmiştir.⁵⁸ Kur'an'da bu şekilde açıklanan bir müessese üzerinde durulması gereken bir durumdur. Bu yüzden böyle bir durumu gerçekleştirmeden evvel atılan her adımın ince elenip sık dokunması gerekmektedir. Bu hassasiyetin gerçekleştirilmesi huzurlu bir evliliğin gereğidir.⁵⁹

Nişanlanma artık çağımızda daha önceki yıllara göre biraz daha farklı bir şekil almaktadır. Günümüzde evlenecek kimseler kuracakları evin masraflarını beraber üstlenmektedir. Bu yüzden bütün bunların yapılma aşaması ve çiftlerin beraber karar verme durumları ortaya çıkmaktadır. Bu müşterek karar verme durumu nişanlılık sürecinde ilerde eşlerin maddi konularda nasıl tavır sergilediklerini birbirlerine gösterme imkânı da sağlamaktadır.⁶⁰ Kısaca altına girilen yükümlülüğü paylaşma ve tarafların birbirlerini değerlendirme fırsattır nişanlılık.⁶¹

Nişanlılık döneminde kişiler birbirlerinin ahlakî, dinî ve genel anlamda yaşam tarzlarını kendilerine uygun bulmaz ise ayrılmalarında herhangi bir sakınca

⁵⁶Bedran Ebu'l-Ayneyni Bedran, *el-Fıkhu'l-mukarren li'l-ahvâli's-şahsiyye*, (Beirut: Dârü'l-Fikr. 1982), 1/370; Zeki Duman, *Adâb-ı Muâşeret*, (b.y.Fecr Yayınevi, 1982), 65.

⁵⁷Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve edilletuhu*, 9/ 11; Zeydan, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, 6/ 58; Zevkliler, 498.

⁵⁸Nisâ, 4/21

⁵⁹Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1 /238

⁶⁰Seymen-Elbir, 3/ 40; Sibâi, Mustafa, *el-Ahvalu's-şahsiyye*, (Kâhire: Dârü'l-Fikr'l-Arabî 1997), s, 50

⁶¹Mustafa Sibâi, *el-Ahvalu's-şahsiyye*, (Beirut, 1997), 1/50; Zevkliler, *Medeni Hukuk*, 493.

yoktur. Ancak bu durumları görmeleri halinde evlenme istikametinden dönmezlerse bu kararı kendisi almış olacak ve karşılaşmış olduğu durumlarda fevrî hareket edemeyecektir.⁶²

Nişanlılık kavramı teknik açıdan değerlendirilecek olursa, bu süreçte tarafların evlenmeye engellerinin olup olmadığı ortaya çıkacaktır. İlk anlamda en yakın çevrede taraflar arasında evlenmeye engel bir durum varsa ve bu durum duyulursa taraflara evliliğe itiraz etme imkânı sağlamaktadır. Çünkü ilerleyen süreçte geçersiz sayılabilecek bir durumun erken ortaya çıkmasını sağlaması açısından çok önemli bir fırsattır esasında.⁶³

Bir diğer önemli aşama ise nişanlılıkta; birbirleri ile mutlak surette evlenmek isteyen ancak evlenme şartlarını henüz taşımayan kimseler için de zaman kazandırmaktadır. Örneğin evlenme yaşına gelmemiş kişilerin bu yaşını beklemesi aynı zamanda da aralarında bir bağ oluşması için bu süreç imkân vermektedir.⁶⁴

Nişanlanma bahsi değerlendirilirken yukarıda bahsedilen hususlar dikkate alındığında kişilerin yaşamlarını sürdürmek için girmiş oldukları bu yolun ne kadar gerekli olup olmadığı ortaya çıkacaktır. İslam hukukçuları bu aşamayı değerlendirirken evliliğin en esaslı aşaması olarak nişanlılığı değerlendirmektedirler. Ayrıca bu müessese, amir hükümler ile kurulduğundan nişanlanma olmadan evlilik yapmanın uygun olmadığını ifade etmektedirler. Kadın ve erkek evlenmek için vaadliktikleri süreden itibaren nişanlı sayılmaktadırlar.⁶⁵ Nişanlılığı belli bir kalıba sokmak biraz zor bir durumdur çünkü nişanlanma daha çok sosyal ve toplumsal bir meseledir. Toplumda kabul gören genel geçer kurallar yani örf ve âdetler nişanlılıkta belirleyici unsurdur. Kanunlarla sınırları çizilmeyen nişanlılık kavramının o toplumun örf ve âdetlerine göre değerlendirmek daha uygun bir durumdur. Örneğin nişanlılık sürecinde tarafların görüşmüş olduğu kadın veya erkek nikâh kıyılırken değişirse ve değişmeyen taraf bunu kabul ederse nişan olmadan evlilik gerçekleşmiş

⁶² Muhammed Ebu Zehra, *Muhhâdarât fî akdî'z-zevac ve âsârîhî*. (b.y.: Dârü'l-i'tisâm, 1971), 100; Mahmut Şehit, *el-Fetâvâ*, (Beyrut: ty. (el-Înâye) Behnesî, 1983), 259.

⁶³ Ferit H. Saymen-Halid K. Elbir, *Türk Medeni Hukuku*, (İstanbul; Hak Matbaa, 1957) 3/40.

⁶⁴ Zevkliler, *Medeni Hukuk*, 494.

⁶⁵ Saymen-Elbir, *Medeni Hukuk*, 3 / 39

olur. Örneğin bir kadın ve bir erkek görüştü ve bu iki kişi birbirleri ile evlenmeye karar verdiler, daha sonra nikâh kıyılma esnasında taraflardan biri farklı kişi geldi farklı gelmeyen kişi farklı gelen kişiyi kabul eders evlilik geçerli olur.⁶⁶

Bir kadın ile evlenme isteği belirtilme sürecinde kadın kesin bir şekilde olur vermeden başka kimsenin bu kadına talip olması Hz. Peygamber'in kesin bir şekilde yasakladığı durumlar arasındadır.⁶⁷ Bu davranış Hanefilerce tahrîmen mekruh olarak değerlendirilmiş, diğer mezhepler ise kesin haram olduğunu değerlendirmiştir.⁶⁸ Mezheplerin genel değerlendirmelerine bakılacak olursa nişan kavramından mezhepler bahsetmişler ve bu sürecin nasıl ilerlemesi ve hangi durumlarda bozulacağı ya da kabul göreceği noktaları farklılıklar göstermektedir. Buradan çıkarmış olduğumuz sonuç ise mezheplerin nişanlılık sürecinin nasıl olduğu konusunda mezhepler arasında farklılıkların olduğu ancak nişanlılık kavramının mezheplerde var olduğudur.⁶⁹

Nişanlanmanın toplumsal açıdan önemi düşünüldüğünde belli bir şeklinin olduğu ya da olması gerektiği fikri akla gelmektedir. Toplumsal anlamda belli usullere uygun yapılmayan nişanlılık müessesesi toplum tarafından tanınmayacaktır.⁷⁰ Oysa daha öncede belirtildiği üzere İslamî anlamda nişanlanma hakkında hukukî bir düzenleme getirilmemiştir. Bu yüzden nişanlılık müessesesinin toplumsal anlamda kabul görür bir şekilde yapılması nişanlılık durumunun toplumlar tarafından kabulünü sağlayacaktır.

Nişanlılık evlilik değil evlilik öncesi verilen bir söz niteliğindedir. Bu durumun sözlenme olarak ifade edilebileceği yorumunda bulunmak da yanlış olmayacaktır. Nişanlılığın ispatı noktasında serbest deliller kullanılması da bu sözlenmenin doğal sonucu niteliğindedir. Nişanlılık; nişan davetiyesi bastırma, nişan

⁶⁶ Selahattin Sulhi Tekinay, *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*, (İstanbul; Filiz Kitapevi, 1992), 9.

⁶⁷ Buhârî, "Buyû", 58; Müslim, "Nikâh", 49

⁶⁸ Alâddin Ebu Bekr b. Mes'ûd el- Kâsânî, *Bedâi'ü's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'* (b.y. Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye, 1986), 5: 231-232.

⁶⁹ Şükrü Selim Has, *Nişanın Bozulmasının Hukukî ve Dinî/Ahlâkî Neticeleri* (İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında bir Mukayese), M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi 30 (2006/1), 113-131.

⁷⁰ August Egger, *Aile Hukuku*, (Çev. Tahir Çağa), (Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınevi, 1943), 32.

yemeği ikram etmek, akrabalara yazılı tebrikler göndermek de nişanlılığı ispat etme noktasında delil olabilecektir.⁷¹ Ancak tüm bunların yapılması bile bazı durumlarda kişileri yanıltabilir. Örneğin flört eden kişilerin bu tarz davranışları nişanlılık olarak değerlendirilmeyebilir. Burada nişanlılık süresini belirleyici husus ise evlenme vaadiyle görüşme sözü ve davranışlarıdır. Mutlak surette esas olan evlenme vaadidir.⁷²

Nişanlılık durumunu ispat etmek isteyen kişi, hâkime ispat sunma açısından her türlü delile başvurabilir.⁷³ Burada karar verme makamı kendisine sunulan delilleri değerlendirebilir. Ancak nişanlanma kanunla belli hükümlere bağlanmadığından, toplum tarafından nişanlılık durumunun varsayıldığı eylemlerin yapılıp yapılmadığına bakacaktır.⁷⁴ Yani burada devreye toplumsal içtihatlar girecektir. Yani taraflar istedikleri şekil ve hallerde nişan yapabilirler ancak herhangi bir durumda toplumsal içtihatların geçerli olacağı dikkate alınmalıdır.⁷⁵

Esasında nişanlılığın belli bir şekil, merasim, örf ve âdetler çerçevesinde yapılmasının önemi nişanlılığın teyidinde ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkmaktadır. Nişanın sona ermesi durumu söz konusu olduğunda tarafların mağdur olmaması adına belli şekillerin takip edilmesi nişanlılığın toplumsal kabulü ile değerlendirileceği açıktır.⁷⁶

Nişanlanma için gerekli şartların yerine getirilmesi ve toplumsal kabulün sağlanması tarafları mutlak surette evliliğin olacağına dair zorlayamaz. Taraflardan biri bu süreçte şayet nişanı sonlandırmak isterse bu nişanlılığın kesin bağlayıcılığı yoktur. Bu duruma müdahale edilmesi kişinin evlenme özgürlüğüne müdahale olarak değerlendirilir ve samimiyet istismar edilmiş olur.⁷⁷ Bu durum Türk Medeni Kanunu 83. Maddesi ile şu şekilde açıklanmıştır; nişanlanan kişileri evlenmeye mecbur

⁷¹ Esat Arsebük, *Medenî Hukuk Başlangıç ve Şahsın Hukuku*, (İstanbul: Tan Matbaası, 1938), 2 /524.

⁷² Egger, *Aile Hukuku*, 31-32.

⁷³ Arsebük, *Medenî Hukuk Başlangıç ve Şahsın Hukuku*, 524.

⁷⁴ Egger, *Aile Hukuku*, 31-32.

⁷⁵ Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989),52.

⁷⁶ A. Samim Gönensoy, *Medeni Hukuk*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1940), 2/9.

⁷⁷ Arsebük, *Medenî Hukuk Başlangıç ve Şahsın Hukuku*, 2/527

bırakmak için dava hakkı yoktur ve evlenmekten vazgeçme durumunda tazminat verme durumu söz konusu olursa bu durum geçerli değildir.⁷⁸

Evlenmek isteyen kişiler nişan merasimlerini veya nişanlanma akdini dilediği gibi yapabilir. Genelde tercih edilen yöntem toplumsal kabuldür. Bu durum ise zorunluluk olarak gösterilemez.⁷⁹

Nişanın kabulü o ülkede geçerli olan hükümlere bağlıdır. Eğer hukukî bir zemin mevcut değilse toplumsal gelenek ve görenekler burada temel alınan hususlardır. Ancak toplumsal durumlara göre yapılmayan nişanlar geçerli değildir denilemez.⁸⁰ Nişanlanma için sadece toplumsal durumların dışında ailenin de istekleri esas teşkil eder. Kendilerine özgü esaslara bu durumu bağlayabilirler. Anne ve baba karşı tarafın sabit ve devamlı bir işinin olması durumunda evliliğin gerçekleşeceği şartını koyabilirler.⁸¹

Mecelle’de nişanın ispatı ile ilgili yer alan hususta ilk bu durumu ortaya atan taraf bu nişanı ispat etme yükümlülüğüne sahiptir. Mecelle’nin 76. Maddesinde ispat, iddiada bulunanın, yemin ise inkâr edenin sorumluluğundadır hükmü serdedilmiştir.⁸²

Nişanın ispatı için belge ve şahit beyanı yeterli görülmektedir. Mektup, fotoğraf, nişan hediyeleri delil niteliğindedir. HUMK 288. Maddesi yazılı ve somut durumları ispat olarak nitelendirmektedir. Ancak aynı kanununun 293/4. Fıkrası maddi ve manevi bazı durumlar belgelenemeyeceğinden şahitlerin beyanlarının da yeterli olabileceğini belirtmiştir. Burada esas olan hâkimi ikna edecek hususları bulabilmektir.⁸³

⁷⁸ Gönensoy, *Medeni Hukuk*, 2/9.

⁷⁹ Köprülü-Kaneti, *Aile Hukuku*, 52.

⁸⁰ Hasan Özkan, *Kişiler Hukuku*, (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017), 18-19.

⁸¹ Egger, *Aile Hukuku*, 35.

⁸² Özkan, *Kişiler Hukuku*, 19

⁸³ Nihat Yavuz, *Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar*. (Ankara: Turhan Kitapevi. 2008), 36.

1.1.5.2. İslamda ve Modern Hukukta Nişanlanmaya Engel Olan Haller

Bir kadına evlilik teklifi yapılması için belli şartların sağlanıyor olması ve belli durumların da olmaması gerekmektedir. Nişan evlenmek maksadı ile yapıldığı için öncelikle evliliğe dair engellerin olmaması gerekmektedir. Eğer bu durumda her iki taraftan birinde engel teşkil edilecek bir durum var ise evlilik teklifi de geçersiz olacaktır.

1.1.5.2.1 Evliliğe Engel Durumlar

Evliliğin geçersiz olmasına neden olan durumlar;

- * Olası bir evlilik durumuna mani olan hususlar,
- * Evlenilmek istenen kadının başkası ile evli olması,
- * Evlenilmek istenen kadının “iddet dönemi” içerisinde olması⁸⁴

Olası bir evlilik durumuna mani olan hususlardan bahsedecek olursak şunları söyleyebiliriz;

Kan bağı, yani soy akrabalığı bulunan kişilerle evlenilmesi caiz olmaz. Yani; kişi kendi soyundan yukarı doğru çıkarsa; annesi, babası, dedesi, ninesi gibi şahıslarla evlenmesi caiz değildir. Kişi kendi soyundan aşağı doğru inerse; oğlu, kızı, oğlunun çocukları, kızının çocukları ile evlenmeleri caiz değildir. Anne ve babanın çocukları, ayrıca onların çocukları, torunları ile evlilik caiz değildir. Yine nine ve dedelerin çocukları, amca, hala, dayı, teyze ile evlilik caiz değildir. Ancak burada belirtilmesi gereken bir husus ise; amca, hala, dayı ile evlenme yasak ancak onların çocukları ile evlenmek serbesttir.⁸⁵

Kur'an' da yukarıda saydığımız evlenilmesi yasak olan kimseler ile alakalı şöyle buyrulur. “Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız

⁸⁴ Alâuddîn Ebû Bekr b. Mes'ud el-Kâsânî, *Bedai'us-sanâi fî tertibi's-şerai*, (Beyrut: Dâru'l-Erkam,1986), 2/21-25.

⁸⁵ Ebu Muhammed Bedruddin Mahmud b. Ahmed Aynî, *Umdetü'l-kâri şerhu sahihi'l-Buhârî*, (Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.), 10/100; Ömer Nasûhî Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve ıstılâhât-ı fıkhiyye kâmusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi,1970), 2/77

kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütannelerinizi, sütkız kardeşleriniz, eşlerinizin anneleri, kendileriyle zifafa girdiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, eğer anneleri ile zifafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur. Öz oğullarınızın eşleri, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”⁸⁶

Kan bağına bağli evlenme engellerine dair konular birçok ülkenin hukuk kurallarında yer bulmuştur. Türk Medeni Kanununda bu kan bağı ile evlilik hususuna yer verilmiştir. Türk Medeni Kanunu 129. Madde kan bağı ile ilgili durumu belirtirken anne, baba ve kardeşlerden bahsedilmiş ve kesinlikle evliliği yasaklanmıştır. Ancak amca, hala, dayı, teyze gibi yakın akrabalarından bahsedilmemiştir. Ancak Türk toplumunda amca, hala, dayı, teyze anne ve babadan ayrı tutulmamaktadır.⁸⁷ Ayrıca Türk Medeni Kanunu’nda evlat edinilme gibi bir durum söz konusudur, o da biyolojik çocukla aynı statüde kabul edilir ve onunla da evlilik yasaklanmıştır.⁸⁸

Bir diğ er olası evlilik durumuna engel ise evlenme münasebeti sonrasında meydana gelen akrabalık durumudur. Anne ve babanın eşleri; burada kast edilen kendi annesi babası ile sınırlı değil eğer var ise diğ er eşler de bu yasağ a tabidir.

İslam hukukunda evlilik engellerinden bir diğ eri ise; süt emzirmeden doğ an akrabalıktır. Kan akrabalığı ile evliliğ in caiz olmadığı bütün kadınlar süt emzirme nedeni ile de haram sayılırlar.⁸⁹

Örneğ in bir kişi sütünü emdiği kadının anne veya babası ile ayrıca onların süt emme yolu ile akrabaları evlilik için caiz olan kısımdan değildir. Emzirmiş

⁸⁶ Nisâ, 4/23

⁸⁷ Tekinay, *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*, 62.

⁸⁸ Hatemi-Serozan, *Aile Hukuku*, 173.

⁸⁹ Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini, İbn Mâce, *Sünen-i İbn Mâce*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 32; Cemaluddin Ebî Muhammed Abdillâh b. Yusuf Zeylei, *Nasbu'r-Raye li Ehâdisi'l-Hidâye*, (Beirut,1987), III / 168.

olduğu süt kızları ve sütünenleri ile evlilik bağı ile bağlanan kişi ve onların cedleri ve sütünenin eşi ve sütünenin çocukları ve onun torunları evlilik için caiz değildir.

Son olarak süt emme meselesinde caiz olmayan kişiler; babasının ya da annesinin süt kardeşleri de evlilik için caiz değildir.⁹⁰

Süt bağından gelen çocukların eşleri; ne kadar alt çocuğu kadar inilirse inilsin kanından olan kişilerin eşleri ile evlilik caiz değildir. Ayrıca bu çocuğun zevcesinin anne ve babası; eşi ile cinsel münasebeti olsun ya da olmasın kesinlikle, eş anne ve babası, dede veya ninesi ile evlilik kesinlikle yasaklanmıştır. Zevcenin çocukları; kadının bir önceki evliliğinden doğan kızları bu duruma dâhil edilmiştir. Ancak burada şöyle bir nokta vardır; eğer erkek kadınla evlendikten sonra karısı ile baş başa kalmadan boşanma veya ölüm olursa kadın tarafından kimse o erkek için haram sayılmamaktadır.⁹¹

Bu konu İslam Hukukunda ele alınmış ancak Türk Medeni Kanunu'nda ise benzer şekilde değerlendirilmemiştir.⁹²

Evliliğe engel bir diğer husus ise aynı anda kadın ile onun kız kardeşi veya halası ile evliliğidir. Böyle bir evlilik İslam Hukuku'na göre caiz değildir. Mesele şu şekilde açıklanmaktadır; birbirine haram olan iki kişiyi aynı nikâh altında birleştirmenin caiz olmadığıdır.⁹³

Olası bir evliliğe engel bir başka husus ise din farkıdır. Örneğin; bir Müslüman erkeğin müşrik bir kadınla evlenmesi caiz değildir. Müşrik kadın Allah'a şirk koşan kadın gibi kabul edildiğinden evlilik caiz değildir.⁹⁴ Bir başka ifade ile erkeğin Ehl-i Kitap bir kadınla evlenebileceğidir. Müslüman kadının sadece

⁹⁰ Şemsü'l-eimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *Mebûsât*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1982-1983), 4/195-196.

⁹¹ Nisâ, 4/23; İbn Hacer Askalânî, *Fethu'l bârî i şerhi sahihi'l-Buhârî*, (Beirut: Dârü İbn Hazm, 1988) 9/129; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, 2/92.

⁹² Tekinay, *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*, 93.

⁹³ Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, 2/101.

⁹⁴ Alâuddîn Ebu Bekr Kâsânî, *Bedâi'ü's-Sanâ'i*, (Beirut: Dârü Kütübi'l-İlmiyye.), 2/270.

Müslüman bir erkekle evlenebileceği belirtilmiştir. Yani kadın için Ehl-i Kitap olsun olmasın Müslüman olmayan erkekle evliliğe İslam Dini izin vermemektedir.⁹⁵

Öte yandan üç talak ile boşanma tekrar evlenmeye engeldir. Ancak kadın başka bir erkekle evlenir kocasının vefat etmesi ya da boşanması durumunda ilk eşi ile tekrar evlenebilir. Neticede kadın için bu boşanma aynı erkekle tekrar evlenmeye engeldir.⁹⁶

Olası bir evliliğe engel olan bir diğer husus ise kadının başka biri ile evli olması durumudur. Eğer kadın başkası ile nikâhlı ise bu kadınla evlilik caiz değildir. Ayrıca boşanma ya da vefat gibi durumlarda kadın iddet bekleme süresinde ise bu sürenin bitmesi ile evlilik yolu açılabilir.⁹⁷

Kadının iddet durumunda olması evliliği haram kılan sebeplerden biridir. İddet; Kocasını vefat etmiş ve yahut boşanmış bir kadının bu evlilik durumu ile ilgisinin tamamen kesilmesini beklemektir. Bu ilginin tamamen kesilmesi ise kadının o evlilikten hamile kalıp kalmama durumunda babanın kimliğinin net bilinmesi için önemlidir.⁹⁸ Ancak bu durumda da iddet halleri değişmektedir. Örneğin kadının yaşının küçük olması sebebiyle henüz hayız görmüyor ise bu durumda üç aydır. Yaşlılık sebebi ile hayız görmeyen kadının bekleme zamanı üç ay olarak belirlenmiştir.⁹⁹ Eşi vefat eden ve hamile olmayan kadının iddet zamanı dört ay on gün olarak belirtilmiştir.¹⁰⁰ Herhangi bir sebeple hayız görmeyen on beş yaş ile elli beş yaş arasındaki kadınların iddet süresi üç kameri aydır. Günümüzde medeni hukukta i hayız görmeyen kadınların iddet süreleri 300 gündür.¹⁰¹ Hamile olan bir kadının iddeti ise doğum yaptığı zaman biter.¹⁰²

⁹⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1 /261.

⁹⁶ Bakara, 2/228-229, İbn Mâce, “Nikâh”, 32

⁹⁷ Kâsânî, *Bedâi'ü's-Sanâ'i* II/268; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, 2/100.

⁹⁸ Karaman *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/328.

⁹⁹ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Talak 65/4

¹⁰⁰ Bakara 2/234.

¹⁰¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/330

¹⁰² *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), Talak 65/4; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve edilletuh*, 9/ 493-505.

Bütün bu durumlardan anlaşıldığı üzere iddet bekleme durumları değişiklik gösterdiğinden zaman kavramı her kadın için aynı değildir ve kişinin durumuna göre değişmektedir.

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen hususların evlilik için engel teşkil etmesi demek nişanlılık için de engel teşkil etmesidir. Çünkü nişanlılık, evlilik öncesi evlilik müessesine bir hazırlık mahiyetinde olduğu için bu engeller nişanlılık için de geçerlidir. Evlilik için gerekli şartların oluşması demek nişanlılık için de herhangi bir engelin olmadığı anlamına gelmektedir.

1.1.5.3. Evlilik Teklifi (Hıtbe)

Evlilik müessesesinin tam anlamı ile kurulması için belli aşamaların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bir erkek ya da kadının evlenmek istediğini karşı tarafa bildirmesi ve onay alması lazımdır. Bunun için değişik yollar vardır.

Bir erkek bir kadına evlenme isteğinin dışında herhangi bir anlama gelen cümleler kurmadan doğrudan ben sizinle ya da sizinle evlenmek yuva kurmak istiyorum demesi veya kadın iddet durumunda ise; iddet süren bitmesine müteakip sizinle/ sizinle evlenmek istiyorum şeklinde cümleler kurarak talebini bildirmesi tasrih yolu ile evlenme teklif etmedir.

Bir de bir erkek bir kadına dolaylı yoldan yani ima yolu ile evlenme isteğini belirtmektedir. Örneğin “ne güzel kadınsınız sizinle evlenecek kişi çok şanslı ne kadar çok talipliniz vardır, bende sizin gibi bir kadın bulsam evlenmek isterim” gibi üstü kapalı bir biçimde evlilik teklifidir. Bu teklif yöntemine de ta’riz yolu ile evlenme denilmektedir.¹⁰³

Evlilik teklifi yapılacak kişinin de belli özellikleri olması gerekmektedir. Bu özellikler eğer evlenmek istenen kişide mevcut değilse evlilik teklifi geçersiz olacaktır. Evlilik teklifi yapılacak kimsede olması gereken özellikleri açıklayacak olursak; öncelikle nikâhlanmaları haram olmayan kişiler olmalıdır. Bu durumu

¹⁰³ Ahmed b. Cessâs, Ali Ebû Bekir er-Râzî, *el-Fusûl fi'l-usûl*, (Beyrut: Vizâretü'l-Evkafî'l-Kuveytiyye, 1994.) 1/575.

ayrıntılı bir şekilde bir önceki konuda anlatmıştık. Özetle ifade edecek olursak kan bağıının ve derecesinin evlilik teklifi yapılacak kişi ile evliliğe engel teşkil etmemesi gerekmektedir. Daha sonra evlenmeden kaynaklanan evliliğe engel derecede akrabalık bağlarının olmaması, daha sonra mahremi aralarına cem yani birbirine haram olan iki kişiyi aynı nikâh altında birleştirmeme, dinî inanç durumlarının uygun olması, üç kere boşanılmış kişi olmaması ve kadının evli olması gibi durumların olmaması gerekmektedir. Bu durumda olan kişilere evlilik teklifi yapılması yapılan teklifi geçersiz kılacaktır.

Erkeğin, evli olan kadına açık bir şekilde ya da sen çok güzelsin vs. gibi üstü kapalı bir biçimde kendisi ile ilgilendiğini ondan hoşlandığını hissettirmesi, kocasının onu boşaması durumunda onunla evleneceğini söyleyerek onu boşanmaya teşvik etmesi caiz değildir.¹⁰⁴ Kadın, bir başkası ile nikâhlı iken ona evlilik teklifi yaparak kocası ile arasındaki evlilik bağı zedelemek, boşanmalarına neden olma ihtimali olduğundan, İslam dini bu duruma müsaade etmemektedir.¹⁰⁵

Evlilik teklifinde bulunulacak kadının iddet süresi içerisinde olmaması gerekmektedir. Eğer kadın “ric’i talak” yani erkek boşanmış olduğu eşinde tekrar mehir ve nikâh ihtiyacı olmadan evliliğin tekrar normale dönmesine olanak sağlayan boşanma şeklidir ki bu durumda olan kadın da evlilik teklifi yapılması uygun görülmeyen kadınlar arasındadır.¹⁰⁶ Çünkü burada kocanın evliliğini devam ettirme hakkı olduğundan bu teklifin yapılması kocanın hakkını zedelemek olarak görülmektedir.¹⁰⁷ Örneğin Şafii mezhebinden olan kimselere kadının kocası irtidat ettiğinden dolayı iddet beklemesi ric’i talak iddeti bekleyen kadınla aynı derecede değerlendirilmektedir. İrtidat eden erkek eğer tekrar müslüman olursa eşine dönme hakkı vardır. Ayrıca, Bâin talak yani; nikâh ve mehirle eşi ile tekrar evlenme dönemidir ve burada da erkeğin eşine dönme hakkı olduğundan bu durumda olan

¹⁰⁴ Nisa 4/24.

¹⁰⁵ Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, *el- Ahvâlu’s-Şahsiyye fi’s-Şeriâti’l-İslâmiyye*, (Beirut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1984), 16.

¹⁰⁶ H. İbrahim Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, (Erzurum: Ekev Yayınları, 2000), 66.

¹⁰⁷ Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğni* (Şerhu'l-Kebir ile birlikte), (Beirut: Darü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1972), 7/ 525; Abdullah b. Mahmud b. Mevdud b. Mahmud Mevsili, *el-İhtiyar li ta'lili'l-muhtar*, (İstanbul: Çağrı yayınları,1958), 3 /177: Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, 3/ 135-136.

kadına da teklif yapılması yasaklanmıştır. Çünkü erkek iddet süresi tamamlanana kadar boşadığı eşine karşı, bir takım hususlarda yükümlü olan koca ile kadının arasının açılacağından dolayı bu durumda da teklif uygun görülmemiştir.¹⁰⁸

Aslında birçok âlime göre, bâin talak durumunda olan kadına kapalı ve dolaylı bir şekilde evlenme niyeti belli edilebilir ve süre bitiminde evlenmek istediği belirtilebilir. Ancak uygun olmayan bir biçimde konuşmak ve sözleşmek kesinlikle sözleşip nikâhlanmamalıdır şeklinde uyarıda da bulunulmuştur.¹⁰⁹ İddet süresinde olan kadınlara üstü kapalı bir şekilde niyetin belirtilmesinde bir sakınca olmadığı yorumu yapılmaktadır. Bu yorumu dayandırdıkları husus ise bain talak karı koca arasındaki evlilik ilişkisini tamamen bitirdiğinden üstü kapalı teklifin yapılmasında bir beis olmadığı görüşüdür. Çünkü bu durum kocanın hakkına tecavüz niteliği taşımamaktadır.¹¹⁰

Hanbeli mezhebine göre ise kadın, beynûnet-i suğrâ¹¹¹ yani; eşini bir ya da iki talak ile boşayıp sonrasında koca yeni mehir ve nikâh sözleşmesi ile boşamış olduğu eşine dönme hakkı veren boşanmadır. Bu şekilde meydana gelmiş bir boşanma da da üstü kapalı da olsa evlilik teklifi yapılması caiz değildir.¹¹²

Bakara suresinin 235. ayetinde eşinin vefatı ile iddet süresi beklemekte olan kadınlarla ilgili olduğu yorumunu yapan Hanefî mezhebi âlimleri üstü kapalı evlilik teklifinin haram olduğunu beyan etmektedirler. Bu şekilde olan iddet, ric'i talak iddeti ile benzerlik gösterdiğinden, nikâh akdinin henüz tam olarak sona ermemiş olduğundan eşini boşayan erkek, kadın rıza gösterirse iddet süresi içerisinde tekrar bir nikâh akidiyle onunla evlilik hakkına sahiptir. Bu süre içerisinde araya bir başka erkek girmesinin onun bu hakkına tecavüz niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir.

¹⁰⁸ Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdullah b. Ali Hureş, *Şerhu ala muhtasar seyyidi Halil*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife: ts.), 3 /169; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 3 / 135; Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*, 47.

¹⁰⁹ Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensâri, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1987), 3/188; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/ 525.

¹¹⁰ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7 /525.

¹¹¹ Koca ile karısı arasında meydana gelen kesin ayrılık mânasında bir fıkıh terimi. Beynûnet-i suğrâ. Bir veya iki bâin talâkla gerçekleşen ayrılıktır. Böyle bir ayrılıkta taraflar yeni bir nikâh ve yeni bir mehirle tekrar evlenebilirler. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (*Istanbul: 1992*) 6., 79-80.

¹¹² İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/ 525.

Çünkü başka erkeğin araya girmesinin adamın bu hakkına engel olacağından dolayı bu yorum yapılmıştır.¹¹³

Beynûnet-i kübrâ¹¹⁴ durumunda da evlilik teklifi yapmak uygun görülmez. Zira erkek eşini talak-i selâse¹¹⁵ ile boşadığı karısına tekrar dönebilmesi ancak hülle ile yani ile kadının başka bir erkekle evlenip zevci ilişkide bulunması ve sonrasında da ikinci kocanın kadını boşaması ya da vefatı ile kadın ilk eşine dönebilir. Beynûnet-i kübra iddetinde bulunan kadına üstü kapalı evlilik teklifi yapılması caiz değildir. Çünkü kadın bu durumda durumu ile ilgili yalana başvurabilir ve eşi ile arası açılabilir. Ortaya çıkması muhtemel bu durumların çıkmaması için haram kılınmıştır. Beynûnet-i kübra durumunda erkek kadının nafakasından sorumludur ve böyle bir durumun gerçekleşmesi erkeği nafaka vermemeye itebilir ve boşanma durumunu sürekli hale getirebilir düşüncesi ile teklif haram kılınmıştır.¹¹⁶

Eşinin vefatı dolayısı ile iddet bekleyen kadına açıkça evlilik teklifi yapılması caiz kılınmamıştır. Ancak bu konuyu araştıran âlimler üstü kapalı evlilik teklifi yapılabileceği şeklinde görüş birliğine varmışlardır. Açıkça evlilik teklifi yapılmasının uygun olmamasının sebebini ise; kadının, vefat eden eşin ve onun akrabalarının bu durumdan rencide olabilme ihtimalleri ve farklı sonuçlar doğurabilme ihtimalidir. Ayrıca bu kimselerin gönülleri kırılabilir ihtimallerinden dolayı açıkça evlilik teklifi haram kılınmıştır.¹¹⁷

Vefat durumunda kadın eşinin hatırasına saygı duyması ve eşini hemen unutamaması söz konusu olabilir. Hanefi âlimlerinden bazıları; eşi vefat etmiş kadına

¹¹³ Kâsânî, Alaüddin ebi Bekr b. Mes'ud, Bedâyi'u's-Sanâyi' fi Tertibi's-Şerâyi', (Beyrut, 1986), II / 268-269; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve Edilletuhu*, VII, 16.

¹¹⁴ Beynûnet-i kübrâ. Üç talâkla meydana gelen ayrılığa denir. Beynûnet-i kat'iyeye de denilen bu tür ayrılığa taraflar yeni bir nikâhla da olsa artık bir araya gelemezler. Bu kişilerin tekrar evlenmesi, boşanan eşin (zevce) başka biriyle evlenmesi ve bu evliliğin de boşama veya ölümle sona ermiş olması halinde mümkündür. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (*İstanbul: 1992*) 6., 79-80.

¹¹⁵ Bir sözü, üç kere veya daha fazla sayı söyleyerek, erkeğin zevcesini (hanımını) boşamasıdır. Bu durum bir anda olduğu gibi, ayrı ayrı zamanda da olabilir. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: 2010), 39. 496-500.

¹¹⁶ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve Edilletuhu*, VII, 16; Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi's-Şeriâti'l-İslâmiyye*, 17.

¹¹⁷ Şelebî, Muhammed Mustafa, *Ahkâmu'l-usre fi'l-İslam*, (Beyrut: ed-Dâru'l-Câmiyye, 1983), 75.

açık açık evlenme teklifi yapmayı mekruh olarak değerlendirmişlerdir.¹¹⁸ Vefat nedeni ile iddet süresinde olan kadına üstü kapalı biçimde evlenme isteği belli edilebilme konusunda İslam Hukuku noktasında birleşmişlerdir. Konu ile ilgili Bakara Suresi 234 ve 235. Ayetleri; vefat eden erkeklerin eşleri kendileri dört ay on gün beklerler, bu süre sona erdiğinde içinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler kendi kendilerine dört ay on gün beklerler. Bu süre bittiğinde kadınlar üzerlerine düşen görevleri yaptıklarından onlara üstü kapalı bir biçimde evlilik teklifi yapılmasında ve evlenme düşüncesini düşünmesinde bir sakınca olmadığından bahsedilmiştir¹¹⁹. Allah'ın bu insanların bu düşünceleri olabileceğini bildiğinden bu konuyu sınırlandırmıştır. Eşi vefat etmiş kadınlarla meşru sözlerle sözleşilmesini ayrıca mutlak surette süre bitene kadar evliliği gerçekleştirmeyi yasaklamıştır.

Ayette geçen “nisa” kelimesinin, vefat nedeni ile iddet süresinde olan kadından bahsettiğini ve bu yüzden üstü kapalı incitmeden ve meşru sözlerle bu isteğin kadına belirtilmesinde herhangi bir sakınca görülmemiştir. Bu durumun istisna kılınmasının nedenini ise, karı koca ilişkisinin vefat sebebi ile tamamen sona ermesi, evlilik durumuna tekrar dönülmesinin mümkün olmaması, kocanın hakkına herhangi bir saldırı ya da tecavüz durumunun olmaması bu durumu istisna kılmıştır.

120

Hiz. Peygamber, Ebi Seleme'nin vefat etmesi üzerine çocukları ile ortada kalan Ümmü Seleme'ye “Mutlaka sen, peygamber olduğumu, kavmim arasındaki konumumu ve seni tercih ettiğimi biliyorsun.”¹²¹ İfadesiyle üstü kapalı şekilde evlilik teklifi yapmıştır. İddet süresinde olan kadının bu süre içerisinde bir başka erkekle evlenmesini mutlak surette haram kılınmıştır. Bakara suresinin 235. ayeti “...süre bitene kadar nikâha kalkışmayın...” şeklinde bu durumu kesin bir şekilde yasaklamıştır. Ric'i talak ve beynunet-i süğra iddeti nedeni ile bekleyen kadına evlenme teklifi yapmak haram kılınmış bu süre içerisinde evlilik kesinlikle yasaklanmıştır. Bütün bu haller mevcut iken halen ısrarla evlilik gerçekleşirse evlilik

¹¹⁸ Mevsili, *el-İhtiyar li ta'lili'l-muhtar*, 3/ 177

¹¹⁹ Bakara 2/ 234,235.

¹²⁰ Mevsili, *el-İhtiyar li ta'lili'l-muhtar*, 3/177.

¹²¹ Dârimi, 3/ 224.

ittifak ile feshedilir. Maliki ve hanbeli mezhebi âlimlerinin ayrıca İbn Hazm bu evlilik gerçekleşmesi durumunda evlilik akdi fesedilir ve bu erkek ve kadın ömürlerinin sonuna kadar birbirleri için haram olurlar ve bir daha evlenmeleri mümkün olmaz şeklinde yorumlamışlardır.¹²² Bu kimselerin davranışı haram olan bir durumu kendilerine helal kılmaları olarak yorumlanmış hatta bir kimsenin bir yakınıni öldürmesi halinde onun mirasından mahrum bırakılması durumuna benzetilmiştir.¹²³ Hanefi ve Şafii mezhebi âlimleri de böyle süre bitmeden evlenen kişilerin nikâhı feshedilir ancak bu süre bittiğinde tekrar evlenmelerinde herhangi bir sakınca olmadığını böyle olmasını gerektirecek Kur'an'da veyahut Hadislerde bununla ilgili bir delil bulunmadığını belirtmektedirler.¹²⁴

Kadın iddet süresinde iken evlilik teklifi yapılır iddet bitiminde evlilik gerçekleşirse bu evlilik İslam Hukukunda geçerli sayılmaktadır. Ancak, mutlak surette yasaklanan bir teklif yapılması halinde, evlilik feshedilir. Çünkü evlilik teklifinin yapılabilmesinin uygun olması demek evlilik akdinin yapılmasının da uygun olması demek anlamına geldiğinden teklif edebilme şartlarının mutlak surette uygun olması gerekmektedir. Evliliğin sağlıklı olmasının en temel sebebi şartların sağlıklı olmasına bağlanmıştır.¹²⁵ İmam Malik, Evzai ve Leys ise; evlilik akdini batıl olarak yorumlamış, iddet süresi bittikten sonra dahi evlilik geçerli kabul edilmez. Zifaf olsun ya da olmasın her iki durumda da evliliği sona erdiren durum olarak kabul edilmiştir.¹²⁶

Evlilik teklifi yapılmasına engel olan bir diğer engel ise erkek ile kadının hac veya umre için ihrama girmemiş olmaları gerekmektedir; ihramlı olan kimselerin bu dönemde kadın ve erkek için fark etmez mekruh olarak görülmektedir. Osman b. Affan bu durumu şu şekilde rivayet etmektedir; Hz. Peygamber'in ihramlı bir kimsenin kendisine nikâh kıyamayacağını, başkasını evlendiremeyeceğini ve bir

¹²² İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Sa'id, *el-Muhalla*, (Mısır, 1970), 11 / 70; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmi ve edilletuhu*, 7/ 17; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 6/ 109.

¹²³ Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmi ve edilletuhu*, 7/ 17; Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, (İstanbul, 1995), 141.

¹²⁴ Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 6/109. Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmi ve edilletuhu*, 7/17.

¹²⁵ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/ 526; Şafii, Ebu Abdillah Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rifet, 1393), 5/34-35, Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 3 /136; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 6/ 109.

¹²⁶ Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 6/109.

kadına talip olamayacağını buyurmuştur.¹²⁷ İmamlardan sadece Ebu Hanife bu durumdan farklı amel etmektedir. Ebu Hanife, İbn Abbas'ın, Hz. Peygamber'in ihramlıyken Meymune ile nikâh kıydığını rivayet etmesi üzerine bunu mesned olarak kabul etmektedir.¹²⁸ Esasında Meymune nikâhlandığı sırada ihramlı olmadığını ifade etmektedir. Said b. el-Müseyyeb bu durumu rivayet eden İbn Abbas için Hz. Peygamber'in Meymune ile ihramlı iken nikâh kıydığı zannına kapılmış olabileceğini belirtmiştir.¹²⁹ Kadı İyaz'da bu hadisi sadece İbn Abbas'ın rivayet ettiğini, ondan başka kimsenin bu hadisi rivayet etmediğini belirtmektedir.¹³⁰

Bekâr veya evlilik için şartları sağlayan bir kadına evlilik teklifi için engel olan bir diğer durum ise o kadına başkası tarafından evlilik teklifi yapılmamış olması gerekmektedir. Kadına önceden bir başkası tarafından evlenme teklif edilmemiş olması gerekmektedir. Durumun ayrıntılarını ise şu şekilde açıklayabiliriz; kadına daha önce evlilik teklifi yapılmış kadın da bu teklifi kabul etmişse eğer başka bir erkeğin bu durumu bildiği halde evlilik teklifi caiz kılınmamıştır.¹³¹ Yapılması yasaklanan bu evlilik teklifi hem teklifi yapana hem de yaptığı kişi ile ya da teklifini kabul ettiği erkekle arasında husumetin çıkmasına sebep olabilir. Bu evlilik teklifi ilk teklifi yapan kişiyi ifsat etmek anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber böyle bir durum için; içinizden kimse bir başkasının evlilik teklif ettiği kadına ilk teklifi yapan kişi vazgeçmeden ya da kendisinin istemesine müsaade etmeden evlilik teklifinde bulunmasını buyurmuştur.¹³² Hz. Peygamber bu hadisini yaparken konuyu daraltmamıştır. Yani ilk evlilik teklifini yapan kişinin Müslüman ya da salih kişi şeklinde herhangi bir belirtme olmadığından kadın yapılan teklifi kabul etmişse kesin bir şekilde o kadına teklif yapılmasını yasaklamıştır. Ancak evlilik teklifi yapan kişi o kadınla evlenmekten kendi rızası ile vazgeçerse o kadına teklif yapılabilir ancak bunun dışında teklif kesinlikle yasaklanmıştır.

¹²⁷ Müslim, "Nikâh", 5; Ebu Davud, "Menâsik", 39; Nesâi, "Nikâh", 38; Şevkânî, *Neylû'l-Evtâr, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî*, V/13-14.

¹²⁸ Nesâi, Nikâh, 37; Merginânî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi Bekr b. Abdilcelil er-Ristânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l- Mübtedi*, (İstanbul, 1986), I/ 193.

¹²⁹ Ebu Davud, "Menâsik", 39.

¹³⁰ Şevkânî, *Neylû'l-Evtâr, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî*, V/14-15.

¹³¹ Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 3/ 136.

¹³² Buhâri, "Nikâh", 45; Müslim, "Nikâh", 6; Ebu Davud, "Nikâh", 18; Nesâi, "Nikâh", 20; İbn Mâce, "Nikâh", 10.

Bu durumu farklı yorumlayan Malikî, Zahirî ve Hanbelî âlimleri, evlilik teklifini yapan ilk kişinin fasık ya da gayr-i müslim olması durumunda başka biri tarafından kadına evlilik teklifi yapılmasının haram olmadığını belirtmişlerdir. Hadisteki, nehyden kastın haram değil kerahiyete olduğu belirtilmiştir. Hadiste içinizden biri ifadesi geçtiğinden içinizden kelimesinden kastedilenin Müslüman olduğunu yorumlamışlar o yüzden içinizden birinin teklif yapmadığı kadına teklif yapmanın haram olmayacağını yorumlamışlardır. Bu yorum yapılırken fasık kimselerin de gayr-i müslim olarak değerlendirildiği tahmin edilmektedir.¹³³

Fatma bint Kays kocası tarafından boşanılınca Hz. Peygamber'e gelerek kocasının onu boşadığını Muaviye, Üsâme b. Zeyd Ebu Cehm'in kendisine evlenmek istediklerini söylediklerini ve kendisinin karar veremediğini bu konuda istişareye ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber ise; Ebu Cehm'in kadınları döven biri olduğunu, Muaviye'nin, maddi durumunun iyi olmadığını söylemiş ve onun için en iyi tercihin Üsâme b. Zeyd olacağını söylemiştir.¹³⁴ Burada Hz. Peygamber'in seçim yaparken tercihi de yol göstermek açısından çok önemlidir. Kadın için en hayırlı olan kim ise ona doğru yöneltmiştir.

Kadın kendisine yapılmış olan teklife olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap vermemişse veya kabul edip etmeme noktasında tereddütleri varsa ikinci bir teklifin yapılıp yapılmayacağı konusunda tartışma vardır. Hanefî ve Malikîler bu durumda olan bir kadına teklif yapmayı caiz olmayan teklif olarak yorumlamışlardır. Çünkü kadının teklif konusunda tereddüte düşmesi teklifi tam olarak reddettiği anlamına gelmediğini belirtmişlerdir. Kadın bu durumda iken başka birinden daha teklif gelirse kadının kafası karışacaktır. İlk teklif geldiğinde kadın cevap vermemişse eğer o kişi ile ilgili yakınlarının fikirlerini alıp teklifi yapan kişiyi araştırıp teklifi kabul etme ihtimali vardır. Başka birinin teklif etmesi bu kabul etme ihtimalini düşürme olasılığını düşüreceğinden teklifi ilk yapan kişinin hakkına saldırı

¹³³İbn Kudâme, *el-Muğni*, VII / 524; İbn Hazm, *el-Muhalla*, XI, 225-226; Ebu Zehra Muhammed, *el-Ahvâlu'sŞahsiyye*, (Kahire, ts.), 32.

¹³⁴ Müslim, "Talak", 36; Ebu Davud, "Talak", 39; Nesâî, "Nikâh" 21.

olacağından bu teklif yasaklanmıştır. Hatta bu durumu nişan üstüne nişan şeklinde kabul etmişlerdir.¹³⁵

Bazı âlimler ise kadın eğer olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap vermemişse başka birilerinin teklif yapmasında herhangi bir sakınca olmadığını değerlendirmişlerdir.¹³⁶

Bir önceki hadis bu açıdan değerlendirilecek olursa; Fatma bint Kays, kocası tarafından talak-i selâse ile boşanmıştır. Bu boşanmadan sonra iddet süresini tamamladıktan sonra Hz. Peygambere gelerek kendisini üç kişinin istediğini söylemiş ve karar verme noktasında yardım istemiştir. Hz. Peygamber de bunun üzerine onun rahatı için en hayırlı gördüğüne yönlendirmiştir. Burada şu sonuç da çıkarılabilir iddet süresini tamamlayan kadına birden fazla teklif yapılabileceği sonucu çıkarılabilir ancak bu bunun şartı ise kadının teklif yapan kişiye herhangi bir cevap vermemesi şeklinde değerlendirilmiştir.¹³⁷ Bu hadisten; kadın karar vermeden birden fazla teklif yapılabileceği sonucu da çıkarılabilir,¹³⁸ teklifi yapan kişilerin birbirinden habersiz bu teklifi yaptıkları anlamı da çıkarılabilir.

Başka birinin evlenme teklifi yaptığı kadına evlenme teklifi kesin olarak yasaklanmış olsa da, Hanefî, Hanbelî, Malikî ve Şafîîlerin görüşlerine göre ise teklif sonrasında yapılacak evlilik ile ilgili herhangi bir sakınca görülmemiştir. Yani yapılan evliliğin feshedilmesi söz konusu olarak değerlendirilmemiştir. Evlenme akdinin feshi olmamakta ancak yasaklanmış bir iş yapıldığından çok büyük günah işlenmiş olarak değerlendirilmiştir. Büyük bir günahın işlenmesi de evlilik akdinin sıhhatine zarar vermez şeklinde yorumlanmaktadır.¹³⁹ Malikî mezhebi âlimleri hâkim, eğer zifaf gerçekleşmeden önce bu durumu öğrenirse evlilik akdini feshedebilir demişlerdir, Zahirîler ve Malikîlerin bir başka görüşüne göre ise zifaf olsun olmasın nikâh feshedilir şeklinde yorumu da mevcuttur. Hz. Peygamber'in bu

¹³⁵ Ebu Zehra, *Muhâdarât fi akdî'z-zevac ve âsârih*, 31.

¹³⁶ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 3 /136-137.

¹³⁷ Müslim, "Talak", 36; Ebu Davud, "Talak", 39; Nesâî, "Nikâh" 21.

¹³⁸ İbn Kudâme, *el-Muğni*, VII/ 520-521; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc* 3./137.

¹³⁹ İbn Rüşd, Ebi'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. el-Hafid, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, (İstanbul, 1985), 25

konu ile hadisini yorumlayan âlimler, kesin olarak yasaklanan bir durum yapılarak gerçekleştirilen bir evliliğin feshini gerektirir yorumunu yapmışlardır.¹⁴⁰

Teklifin kadın tarafından kabul edilmemiş olması; kabul ya da red noktasında ortada olduğunu gösterir. Reddetmek için meyili varsa kadının, bu teklif yapılabilir ancak kabule karşı meyili varsa yapılamaz şeklinde de yorumlanmıştır.¹⁴¹

Kısaca özetleyecek olursak; kadına kimse evlilik teklifi yapmamışsa, teklif yapılmış ancak kadın tarafından kabul edilmemiş ise, kadın kabul etmiş ancak sonrasında evlilik olmadan nişan iptal olmuşsa, ilk evlilik teklifini yapan vazgeçip diğerine izin vermişse evlilik teklifi yapılabilir.¹⁴²

1.1.5.4. Kadın ve Erkeğin Nişanlılık Döneminde Birbirini Görmesi (Nazar)

Evlilik düşünen bir kimsenin evlenmek istediği ya da isteyeceği kişiyi nişan durumundan önce kişinin haberi olarak veya haberi olmayarak görmesinin sünnet olduğu belirtilmektedir. Ancak bu durumun kesinlikle olması gerekmektedir şeklinde bir ifade yoktur. Görmesinin sünnet olduğu belirtilir ancak mutlaka görülmesi gerekir şeklinde yorum yapılacak delili mevcut değildir. Bazı âlimler görüşmenin zarurî olduğunu yorumlamaktadırlar. Ancak bu görüşmeler için belli şartlar belirlenmiştir. Çünkü Allahu Teâla, Müminlerin gözlerini harama bakmaktan sakınmalarını, ırzlarını korumalarını emretmiştir. Bu korumanın kendileri için hayırlı olduğunu belirtmiştir.¹⁴³

Evlilik müessesenin sıhhatli olması ve yürümesi için bu görüşme durumunun olması gerekmektedir. Eşlerin evlilikten beklentisi rûhen, bedenen huzur bulma, ayrıca eşlerin birbirine muhabbet duyarak sevgi saygı ve şefkat içerisinde yaşama isteğidir. Bu yüzden evlenecek kimselerin birbirlerini görüp beğenmeleri, bedenen, rûhen ve fikren yakınlık kurabileceklerini hissettikleri kişilerin birbirini tercih etmesinin evliliğin sıhhati ve muhabbetin devamı için gereklidir. Evlenmek

¹⁴⁰ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve Edilletuhu*, 7/ 17; Ebu Zehra, *Muhhâdarât fi Akdî'z-Zevac ve âsârih*, 32-33.

¹⁴¹ Ebu Zehra, *Muhhâdarât fi akdî'z-zevac ve âsârih*, 31.

¹⁴² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 296-297.

¹⁴³ Nur, 24/30.

amaçlı kadının erkeğe, erkeğin kadına bakmasının mübah olduğunu, karşılıklı ülfetin oluşmasının imkânının bu şekilde olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁴ Hz. Peygamber kadınların istemedikleri erkelerle evlendirmelerini yasaklamıştır. Bu durumda ise kadının bekâr veya dul olmasının hiçbir farkın olmadığını mutlak surette kadının evliliğe razı olması gerekmektedir.¹⁴⁵ Hatta bazı âlimler bu konuyu şu şekilde yorumlamaktadır; kadının mutlak surette evlenmek isteyen kişiyi görüp beğenmesinin gerektiğini çünkü erkek eğer kadını beğenmezse boşayabileceğini ancak, kadın erkeği beğenmezse kadının boşama gibi bir imkânının olmamasının bu görme durumunu elzem kıldığını değerlendirmektedirler.¹⁴⁶

İslam dini bu noktada kadın ve erkeğin yanlarında mahrem yakınlarının da olduğu bir ortamda birbirlerini görmelerinde bir sakınca olmadığını buyurmuştur. Çünkü bu görüşmenin amacı tarafların birbirlerini görüp yakınlık hissetmeleri, konuşmaları, anlaşıp anlaşamayacağını araştırılması nazarından değerlendirildiğinden bunun olmasını evliliğin sağlığı açısından elzem olduğu yorumlanmaktadır.¹⁴⁷

Evlenilmek istenen kadına bakmak caizdir ancak bunun da belli ölçüleri bulunmaktadır. Öncelikle kız ve erkeğin yanında fitne çıkıp çıkmaması ile ilgili uygun şahıslarla beraber görüşülmeli ve kızın ise bakılması mübah olan ölçülerde kapalı olması gerekmektedir. Bir kadının nikâh düşen yabancı bir kimse normal şartlarda ne kadar görmesi gerekiyorsa o kadar yani; yüzü ve elleri, ayaklarından başka zaruret hali doğmadıkça göstermesi caiz değildir. Ancak evlilik maksadı ile kadının yüzüne şehvetle bakılmasında sakınca görülmemiştir.¹⁴⁸ Ancak temel olan Allah'ın görünen kısımlar dışında ziynet yerlerini teşhir etmemeleri emridir.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Şemsuddin Muhammed Dusûkî, *Haşiyetü'd-Dusûki ale's-şerhi'l kebir*, (b.b.y., ts),2/ 215.

¹⁴⁵ Buhâri, "Nikâh", 41; Nesâi, "Nikâh", 36

¹⁴⁶ Muhammed el-Ahmedî Ebu'n-Nur, *Menhecü's-sünne ve'z-zevac*, (Mısır: Dâru's-Selâm, ts), 23.

¹⁴⁷ Yavuz, Yunus Vehbi, *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*, (İstanbul: by., 1999).145.

¹⁴⁸ Buhâri, "Nikâh", 45; Müslim, "Nikâh", 6; Ebu Davud, "Nikâh", 18; Nesâi, "Nikâh", 20; İbn Mâce,"Nikâh", 10

¹⁴⁹ Nur, 24/31

Bu konu ile ilgili Hanefî mezhebi âlimleri; el, yüz ve ayaklara bakılabileceğini,¹⁵⁰ Hanbelîler ise kadının günlük işlerini yaparken görünen kısımlarına bakılabileceğini, yani; el, ayak, yüz, boyun ve baş kısımlarıdır.¹⁵¹ Hanbelîlerin bu konudaki delilleri ise Câbir'in Hz. Peygamberden rivayet ettiğine göre; evlenmek isteyen kimsenin kadının onunla teşvik edecek özelliklerine bakabilir ise baksın şeklindedir. Hatta Cabir bu konu ile ilgili; bir cariye ile evlenmek istediğini ve o cariyeyi gizlice gözetlediğini ve bu gözetleme esnasında kadının bazı yerlerinin onu evlenmeye teşvik ettiğini ve bu yüzden evlendiğini¹⁵² bildirmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz ölçülerin dışında İbn Hazm ise Hz. Peygamberin hadisinin evlenilmek istenen kadına bak emrini verdiğini ve görünen ya da görünmeyen her uzvuna bakılabileceği şeklinde yorumlamıştır. Eğer bu bakma durumunda bir yerle sınırlasa idi sınırlardı ancak sınırlamadığını özellikle vurgulamıştır.¹⁵³

Genel olarak bakılacak olursa meseleye, evlenilmek istenen kişinin yüzüne bakılması kişinin güzelliği konusunda fikir verebilir. Nitekim yüzüne bakıldığında bir beğeni oluşmuşsa elleri ve ayaklarına bakıldığında bu bakma sadece beğeniye pekiştirecektir. Zaten evlenilmek istenen kadın ile tek başına görüşülemeyeceği durumu söz konusu olup, yanında mahreminden birinin olması şartı koşulmuştur. Bu görüşme esnasında evlenecek kimselerin birbirlerinin yüzüne boyuna bakılması kişilerin genel hatları ile ilgili bilgi vereceğinden ekstra bir çaba göstermeye gerek olmadığı genel anlamda âlimlerin ittifakta olduğu meselelerdendir. Bu meselelerin üzerinde farklı durumlar için cevaz aramanın haddi aşmak olacağı vurgulanmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmi ve Edilletuhu*, 9/ 23.

¹⁵¹ Muvafikuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudame, *el-Muğnî*, (Beirut: Dâru'l-Fikr, ts), 6/ 553.

¹⁵² Ebu Davud, "Nikâh", 19; Halil Ahmed Seharenfuri, *Bezlü'l-mechûd fi halli Ebî Davud*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts), 10/ 78.

¹⁵³ Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-âsâr*, (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1988), 9/ 219.

¹⁵⁴ Mustafa Sibai, *el-Ahvalu'ş-şahsiyye*, (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997), 1/ 50

Bu konunun dışında bir de bakarken şehvetli bakıp bakmama hususu önem arz etmektedir. Malikî ve Hanbelîler şehvetli bakmanın günah olduğunu ancak evlilik amacı ile şehvetli bakmayı mubah olarak yorumlamışlardır. Bu bakma durumunu doktorun hâkimin bakması gibi görüp günah olarak değerlendirmişlerdir.¹⁵⁵ Ancak Şafiî, Hanefî ve Zahirîler yukarıdaki yorumu reddetmişlerdir. Burada amaç erkeğin kadının güzelliğini görmesidir. Onun dışında yorum yapmanın haddi aştığını ifade ederek, hâkim ve doktor gibi yorumlanmaması gerektiğini belirtmektedirler.¹⁵⁶

Görüşme hususunun bir diğer tartışmaya konu olan kısmı ise bu görüşmenin kaç kere olması gerektiğidir. Tek görüşmenin evlenme maksadı ile görüşülen kişinin niyetinin anlaşılması için yeterli olup olmadığıdır. Bu konu ile ilgili bazı âlimler bu görüşme sayısının üç defa olmasını yeterli görmüşlerdir. Ancak evliliğin çok ciddi bir müessese olduğu kişilerin birbirleri hakkında tam bir kanaat getirmek için yeterli olmayabileceği kalben tam olarak ikna olmak için bu görüşme durumunu sonradan pişman olmamak için ihtiyaçla sınırlı kılmışlardır. Görüşmeler tamamlanıp karar verildikten sonra eğer tereddüt hâsıl olursa ve tekrar görüşülmesi gerekirse bu miktarın kimselerin geleceğini etkilememesi adına meşru daire içerisinde istedikleri kadar görüşebilmelidir görüşünü belirtmektedirler.¹⁵⁷

Bir diğer husus ise bu görme ve görüşme hali için kadının rızasının olup olmamasıdır. Bazı âlimler bu konuda kadının mutlak surette izninin olmasını şart koşarken bazıları ise kadının buna izin vermesine gerek olmadığını savunmuşlardır.¹⁵⁸

Bazı âlimlerin bu durumla ilgili belirttikleri bir diğer husus ise ne zaman bu görme durumunun gerçekleşmesi gerektiğidir. Şafiî mezhebi âlimleri en uygun zamanın evlenmeye niyetlendikten sonra tekliften önce olması gerektiğini belirtmişlerdir. Çünkü evlenmeye niyet etmenin işin ciddiyetinin olması gerekmesinden dolayı görülmüştür. Evlilik teklifinden önce olması ise teklif

¹⁵⁵ Mansur b. Yunus b. İdris Buhutî, *Şerh-i münteha'l-iradât*, (Beyrut: Alemu'l-Kütüb. 1996), 3/ 4.

¹⁵⁶ Seharenfuri, *Bezlü'l-mechûd*, 10/ 78.

¹⁵⁷ Abdülhamid Şirvanî, *Havaşi alâ tuhfeti'l-minhac bi şerhi'l-minhac*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts), 7/ 365.

¹⁵⁸ Buhutî, *Şerh-i münteha'l-iradat*, 3/ 4, Seharenfuri, , *Bezlü'l-mechûd*, 10/ 78.

esnasında erkek eğer kadını beğenmez ve vazgeçerse kadının rencide olmaması için tekliften önce erkeğin kadını mutlaka görüp beğenmesi gerektiğidir.¹⁵⁹ Bu konuda kadının hissî duygularının önemli olmasından dolayı kadının veya velisinin izni beklenmeksizin evlenilecek kimseye bakılmasının izninin verildiği belirtilmektedir.¹⁶⁰ Ancak bazı Malikî âlimleri bu durumu mekruh olarak değerlendirmiş bakmak için kadının veya ailesinin iznin olması gerektiğini savunmuşlardır.¹⁶¹

1.1.5.5. Kadın ve Erkeğin Nişanlılık Döneminde Baş başa Kalma Durumu (Halvet)

Halvet, sahîh olan bir nikâhın akabinde üçüncü bir kişinin olmadığı bir ortamda birleşme olmadan beraber baş başa kalma durumuna verilen isimdir. Bu durum da farklı şekillerde olabildiğinden iki kısımda incelenmiştir. Birincisi Halvet-i Sahiha'dır ki, evlenen kimselerin kimsenin görüp gelemeyeceği, birleşmelerinde engel olacak bir durumun olmadığı ortamda beraber baş başa kalmalarıdır. İkincisi ise; Halvet-i Faside, sahîh halvet şartlarını taşımayan kişilerin birleşmelerine engel durumların olduğu ortamda baş başa kalmalarıdır.¹⁶² Yabancı bir kadın ile erkeğin yanlarında kimse olmadan baş başa kalmalarına cevaz verilmemiştir.

Ancak evlenme isteğinde bulunan kimselerin birbirlerini görmeleri için cevaz verilmiştir.¹⁶³ Halvet sadece eşler arasında ya da mahrem kimselerin aralarında olabileceğinden evlenme isteğinde bulunanların, hiç kimsenin bulunmadığı ve kendi istekleri dışında kimsenin olmadığı giremeyeceği kapalı yerlerde baş başa kalınma durumunu haram olduğu hallerdir. Bu durumu nişanlılar için serbest kılan herhangi bir delil mevcut değildir. Nişan, evlilik değil bir evlenme vaadi olarak değerlendirildiğinden nişanlılar da birbirlerine yabancı sayılmaktadır. Bu yüzden iki yabancı dikkat etmesi gereken bütün hususlara nişanlıların da dikkat etmeleri

¹⁵⁹ Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 3/ 128

¹⁶⁰ Ebu'l-Ula Muhammed b. Abdirrahim Mübarekfuri, *Tuhfetü'l- Ahvezi*, (Beyrut, 1990), 4/ 173

¹⁶¹ Ahmed b. Muhammed Sâvî, *Bulğatu's-salik li akrabi'l- mesalik*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), I/ 376.

¹⁶² Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Islahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul, 1985,II), s.11

¹⁶³ Zeydan, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, 6 / 72.

gerekmektedir.¹⁶⁴ Hz. Peygamber de konu ile ilgili; hiçbir erkeğin, yanında mahremi olmadan yabancı bir kadın ile baş başa kalmamasını buyurmuştur.¹⁶⁵

İslam dini, hayâ ve iffet bakımından hiç kimsenin olmadığı yerde baş başa kalmayı uygun görmemiş ve yasaklamıştır. Bu yasak ve yanlarında mahrem birilerinin bulundurulması tedbirinin alınmasının sebebi “Seddi Zerai” kâbilinden değerlendirilir ve nefsin isteklerine karşı koyma amacı ile ilgilidir. Çünkü kişiler evlenme vaadiyle nişanlısı ile yakınlaştıktan sonra vazgeçebilir bu yüzden her iki tarafın da mağduriyete uğramamaları için alınmış bir tedbirdir.¹⁶⁶ Evlilik olmadan, evlilik müessesesinin daha sağlıklı ve huzurlu olması için verilen bu izin evlenme isteği olan kimselerin birbirlerini tanımaları aşırılıktan uzak ve tanıma maksatlıdır. Âlimler, bu konu ile ilgili evlenmek arzusunda olan kişilerin halvet olmadan birbirlerini görüp tanımaları konusunda ittifaka varmışlardır.¹⁶⁷

Erkek ve kadının birbirini görmesi zaman zaman fitne korkusu olsa dahi uygun görülmüştür. Çünkü bu konu ile ilgili maslahat vardır. Hz. Peygamber, Muğire b. Şu'be'nin bir kadınla evlenmek istediğini söylediğinde o kadını görüp görmediğini sormuş akabinde de kadını görmesinin uyum sağlamak ve evliliğin devamı için uygun olduğunu söylemiştir.¹⁶⁸ Bu hadisten hareketle kişilerin birbirlerini İslam'ın çizdiği sınırlar içerisinde görüp tanımalarının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Evlenme isteğinde bulunan kimselerin yanında mahremlerinden yani anne, baba, kardeş oğul, amca, dayı gibi kimselerin varlığı ile bu görüşme olabilir şeklinde cevaz verilmiştir.¹⁶⁹

Günümüz toplumlarında nişanlıların beraber gezip dolaşmaları, beraber yaşamaları gibi durumlara izin verilse de bu durumlar İslam ile bağdaşmamaktadır. Toplumun örf ve adetleri din ile ters düşmediği takdirde kabul edilmektedir. Hz.

¹⁶⁴ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, V.280-281.

¹⁶⁵ Buhâri, "Nikâh", 111, Müslim, "Hacc", 74.

¹⁶⁶ Abdulvehhab Hallaf, *Ahkâmu'l-Ahâalu's-Şahsiyye, fi's-Şeriatil-İslamiyye*, (Kuveyt, 1990),19; Şeyh Muhammed Ömer Uteyn, *Hukuku'l-Mer'e fi'z-Zevâc*, (Kahire, ts.), 11-15.

¹⁶⁷ Ebu Zehra, *Muhhâdarât fi Akdi'z-Zevac ve âsârîhi*, 26-27.

¹⁶⁸ Tirmizî, "Nikâh", 5; Nesâî, "Nikâh", 17; İbn Mâce "Nikâh", 9.

¹⁶⁹ Aynî, *Umdetü'l-Kaâri Şerhu Sahihi'l-Buhari*, X/ 213.

Peygamber bir erkekle kadının baş başa kalmamasını orada bulunan üçüncü kişinin şeytan olduğunu bildirmiştir. Buradan hareketle henüz evlilik akdi gerçekleşmemiş kimselerin baş başa kalmaları uygun görülmemektedir.¹⁷⁰

Tanışma, tanıma, konuşma, görüşme ve bir arada bulunma hususunda İslam'ın çizmiş olduğu husus kişilere güven ve teminat vermektedir. Kişilerin birbirini beğenmemesi, nişanlılığın bozulması, gibi durumlarda risk durumu bu sayede azaltılmış olur. Kişiler için hem ileriki hayatlarında hem yaşadıkları dönem içerisinde farklı sıkıntılara sokacak durumlardan bu şekilde uzak kalmış olmaktadır. Bu durumu sadece evlenecek kimseler açısından değil aileler açısından değerlendirildiğinde de yine aynı açıdan ailelerin hissi duyguları incinmemiş kişiler arasına husumet sokulmamış olmaktadır. Kadının yanında bu görüşme için birinin bulunmasına izin verilmiş ve bu şekilde görüşmenin yeterli olacağı kanaati de yine islam âlimleri tarafından ittifaka varılan konular arasındadır.¹⁷¹

1.1.6. Evlilik Öncesi Sürecin Önemi

En genel ifadelerle evlilik kararının en başta doğru zamanda ve doğru kişi noktasında dikkatli verilmesinin evliliğin düzenli, dengeli ve uyumlu olması ile ilgili olduğu vurgulanmaktadır.¹⁷² Bireylerin evlilikle başlayacak hayatlarını bu karar çerçevesinde yaşayacağı düşünülecek olursa eş seçimi mümin için çok hayati bir meseledir. Bu yüzden evlilik öncesi süreç hayatlarını birleştirecek bireylerin birbirlerini yakından tanımalarının, kendisi için olumlu ve olumsuz olabilecek özelliklerini görmesi hayatını şekillendirmesi noktasında çok önemlidir. Bu dönemde edinilecek fikir ve tecrübeler evlilik kararı dolayısıyla evliliği etkileyecektir.¹⁷³

Evlilik öncesi süreç evlenmek isteyen çiftler açısından geçiş ve uyum sağlama dönemidir. Evlilik esnasında meydana gelebilecek problemlerin tahmin

¹⁷⁰ Muhammed b. Ali Şevkani, *Neylü'l-Evtâr*, (Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, yy) VI/222;İbn Kudame, *el-Muğni*, VI/553

¹⁷¹ Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmi ve Edilletuhu*, IX/24

¹⁷² İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik Ve Aile Terapisi*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 4

¹⁷³ H. Yavuzer (Ed.) *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri İçinde*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017), 48-60.

edilebilmesi ve bu problemlerin aşılp aşılmayacağına anlaşılabileceği dönemdir. Esasında bu süreç çiftin birbirini tanımaktan daha çok evliliğin ve verilen kararın test edildiği dönemdir. Bu yüzden günümüzde bu süreç kişilere ve durumlara göre farklılık göstermektedir. Fakat bu sürenin uzun tutulması sorun yaşama riskini arttırmakta ve çoğunlukla çiftleri yıpratmaktadır. Dış etkilere açık ve zayıf bir dönem olmasından dolayı sürecin uzun olması kişilerin birbirlerinde soğumasını ayrılığa kadar götüren problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir.

İslam hukuku açısından evlilik öncesi süreçte, kişilerin belirlenen helal daire içerisinde, haddi ve maksadı aşmadan görüşmelerinde ve birbirlerini tanımalarında sakınca görülmemiştir. Evlilik için yapılan bu görüşmelerin karara bağlanması evlilik akdi için sözleşilmesi, evlilik süreci değil evlilik vaadidir.¹⁷⁴

İslâm hukuku, evlilik öncesi dönem için belli bir düzen belirlememiş ancak evlenme şartları kapsamında evliliğin kimler arasında hangi şartlarda yapılacağı hadislerle aktarılmıştır.¹⁷⁵

Evliliğin tam anlamı ile kabul görmesi için belli şartlar belirlenmiştir. Bu şartlar;

- * Akıl sağlığı ve karar verebilme yetisi ile ilgili ehliyet şartı.
- * Her iki tarafında karşılıklı rızasının olması şarttır.
- * Tarafların birbirleri ile evlenmelerinde sakıncalı durumların olmaması.
- * Evliliğin gerçekleşmesi için geciktirici engellerin olmaması.¹⁷⁶

Nikâh akdinin gerçekleşmesi için bu durumların oluşması gerekmektedir. Bütün bu durumların sağlıklı bir şekilde öğrenilmesi ve uygulanması için ise evlilik öncesi süreç çok önem arz etmektedir. İslam Hukuku evliliğin sıhhatli

¹⁷⁴ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I / 296.

¹⁷⁵ Bilmen, *Hukuki İslamiyye ve Istilahatı Fikhiyye Kamusu*, II/5.

¹⁷⁶ Abdulhamid, M. Muhyiddin, *Ahvalu'sŞahsiyye*, (Beyrut, 1984), 21-29; Ebu Zehra, Muhammed, *Ahvalu'sŞahsiyye*, 41-62; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*,17-20; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*,155-159.

sürdürülebilmesi için evlilik sürecine giden dönemin İslamî çerçevelerde olması gerektiğini savunmaktadır.

Akıl sağlığı evliliğe uygun olan bireylerin evlendirilmeleri İslam âlimleri tarafından önerilmektedir. Akıl sağlığı evlilik müessesinin gereklerini yerine getirecek seviyede olmayanların evlendirilmemelerini belirtmektedirler. Bunun için dışarıdan akıl sağlığı yerinde gibi gözükken ama akıl sağlığı yerinde olmayan kimselerin yine bu süreçte anlaşılabilirliğini evlilikte mağduriyetlerin oluşmaması açısından önem arz etmektedir.

Evlenmeye engel durumların olup olmaması İslam hukuku açısından tartışılmıştır. Bu konuda hassasiyetle üzerinde durulan konulardan biri; iddet süresi bitmeyen kadınla yapılan evlilikte eğer erkek bu durumu sonradan öğrenmiş olsa da nikâh geçersiz sayılacaktır. Burada nişan kavramı olduğundan evlilik öncesinde kadının iddet süresinde olduğunun öğrenilmesi için imkân doğurmaktadır. Bu konuyu daha önce evlenme engeli ile alakalı başlık altında değerlendirmiştik.

Tarafların evlenmesi için birbirleri ile nikâh kıymalarında İslamî açıdan hısımlık akrabalık gibi durumlarının öğrenilip bu durumun engellenmesi gibi durumlar için de yine evlilik öncesi süreç tarafların mağduriyetleri olmamasına yarayacaktır.

Evlilik kararı verirken tarafların mutlak sûrette hür iradeleri ile karar vermeleri gerekmektedir. Hür irade ile verilmeyen rıza durumu da yine nikâh akdinin sıhhatini bozmaktadır. Evlilik öncesi süreçte yine bu durum anlaşılacağından vazgeçme durumları gerçekleşmesi açısından imkân sağlamaktadır.¹⁷⁷

Evliliğin sıhhatli olması, huzurlu bir şekilde sürdürülmesi açısından İslamî anlamda belirlenen çerçevelerin önemi büyüktür. Günümüz psikolojisi ve İslam hukuku noktasında da evlilik öncesi süreç değerlendirildiğinde bireylerin evlilikle

¹⁷⁷ Ebu Zehra, *Muhâdarât fi Akdi'z-Zevac ve âsârîhî*, 52-58; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, 20-33.

başlayan hayatının nasıl olması gerektiği hususunu belirlediği dönemdir. Bireylerin kendilerine uygun eşler tercih edebilmesi eşlerine karşı muhabbet duyabilmeleri için bu kararın doğru verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda doğru kişi ile doğru zamanda yapılan kararlar evlilik sürecinden çok büyük ve aşılamayacak problemler çıkmasına engel olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜTÜB-İ TİS'A'DA EVLİLİK ÖNCESİ SÜRECE DAİR BAZI RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Kütüb-i Tis'a'da Yer Alan Evlilik Öncesi Süreç İle İlgili Rivayetler ve Değerlendirmesi

Bu bölümde Kütüb-i tis'ada yer alan evlilik öncesi süreçle ilgili bazı rivayetler hadis tekniği açısından değerlendirilmiştir. Bunun için öncelikle rivayetlerin geçtiği bu dokuz kitap ehline kabul edilen sıralamasına uygun olarak verilmiştir. Bu kitaplarda konuyla ilgili rivayetler sahabe ravisi esas alınarak sıralanmıştır. Aktarılan rivayetlerin geçtiği yerler dipnotlarda gösterilmiştir. Ayrıca rivayetin sıhhati konusunda varsa bazı değerlendirmelere de dipnotta yer verilmiştir. Öte yandan rivayetin konumuzla ilgili yönü ve musannifin değerlendirmesi ile şârihlerin açıklamalarına ve varsa sonraki âlimlerin rivayetle ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

2.1.1. Buharî'nin Sahih'inde Geçen Rivayetler

Sahih-i Buharî'de evlilik öncesi rivayetler genel olarak “talak” ve “nikâh” bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte evliliğin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir. Bu kısımda; İbn Abbas (r.a.), Ukbe İbn Âmir(r.a.), Hz. Aişe (r.anhâ) ve Abdullah b. Ömer'in (r.a.) aktarmış olduğu rivayetler açıklanacaktır.

2.1.1.1. İbn Abbas'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi

Buharî bu hadisi “Nikâh” bölümünde 34. Babın başlığında mevkuf haber olarak vermiştir. Rivayete göre İbnu Abbas (r.a.); Kur'ân'ın, “Vefat iddeti süresinde olan kadınlarla nikâhlanmak istediğimizi çıtlatmanızda herhangi bir vebâl olmadığını” Bakara suresi 235. ayet¹⁷⁸ evlenmek isteyen bir kişinin nikâhlanmak

¹⁷⁸ Ayetin meali şöyledir: “Bu kadınlarla evlenme isteğinizi üstü kapalı bildirmenizde veya içinizde saklamanızda bir sakınca yoktur. Allah bu kadarını onlara söyleyeceğinizi bilmektedir. Fakat meşrû söz söylemeniz dışında onlarla gizli sözleşme yapmayın. Bekleme emri süresine ulaşmadıkça evlenme akdi yapmaya kalkışmayın. Bilin ki Allah içinizde olanları bilmektedir. O'ndan sakının ve bilin ki Allah çok bağışlayıcıdır, halîmdir.”

istememesi kadına ihtiyacı olduğunu ve sâliha bir kadına kavuşma isteği olarak yorumlamıştır.¹⁷⁹

Esasen bu ayeti âlimler iki yasak ve iki mübah hüküm olduğunu belirtmişlerdir. Yasak olanın boşanma ya da kocası ölmesi ile dul kalan kadının, henüz iddet beklerken, onunla evlenme isteğinin açıkça belirtilmesi mübah olanın ise üstü kapalı bir şekilde hissettirilmesidir.

Burada anladığımız ise evlenmek istenilen kadının durumun bilinmesi ve kadının durumuna göre bu teklifin yapılması önemlidir. Bu bağlamda İslamda Evlilik teklifinin şekli ile alakalı bilgilerin mevcut olduğunu görmekteyiz.

Buhârî bu hadisi “Nikâh” bölümünde vermiştir. Ukbe İbn Âmir (r.a.) aktarıyor; "*Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) "Yerine getirilmesi en önemli olan şartın, fercleri helâl hale getirmek amacıyla kabul edilen şartlar"*¹⁸⁰ olduğunu buyurmuştur.

Bu hadisin açıklamasında ise nikâh için gerekli olan şartların mutlak uyulması gerektiği bildirilmektedir. Ancak net bir şekilde bu şartların neler olduğu bildirilmemiştir. Hattâbî ise konu ile ilgili: "Nikâhtaki şartların muhtelif" olduğunu ve bazılarının uymanın vacip olduğunu belirtmektedir.¹⁸¹ Bazı durumlarda ise bir takım âlim uyulmayacağı şeklinde yorumlamış ve açıklamışlardır. Meşru olmayan şartların uyulmayacağını belirtmişlerdir. Kadın, nikâh esnasında, kocasından başka bir kadınla evlenmemesi şartını koşması ya da kadının kendi evinden başka bir eve götürmemesi gibi şartlardır.

İbnu Hacer, nikâhla ilgili şartlar hususunda şu bilgileri verir. Şâfi mezhebinde nikâhtaki şartlar iki çeşittir:

¹⁷⁹ Buhârî, “Nikâh”, 34. Ayrıca: Buhârî, “Talâk” 2, 39; Müslim, “Talâk” 57, (1485); İ. Malik, *Muvatta*, “Talâk” 83, (2, 589, 590); Tirmizî, “Talâk” 17, (1193); Nesâî, “Talâk” 56, (6, 190, 191).

¹⁸⁰ Buhârî, “Nikâh” 52, Şurût 6; Müslim “Nikâh” 63, (1418); Ebû Dâvud, “Nikâh” 63, (2139); Tirmizî, “Nikâh” 31, (1127); Nesâî, “Nikâh” 42, (6, 92, 93).

¹⁸¹ Bunu, Allah'ın Bakara 2/231'de emrettiği üzere "*Kadınları boşadınız da boşandıktan sonraki müddetlerini geçirdiler mi artık onları ya iyilikle tutun yahut hoşlukla salıverin. Haklarında aşırı muamelede bulunmak için zararlarına olarak onları zorla tutmayın. Bunu kim yaparsa ancak kendisine zarar eder. Allah'ın ayetlerini şaka sanmayın. Size verilen Allah nimetlerini, öğüt vermek için indirdiği kitabı ve ondaki hikmeti anın. Sakının Allah'tan ve bilin ki o, her şeyi bilir.*" Bazı âlimler bu hadisi bu ayet ile yorumlamışlardır.

Bir kısmı mehre mütealliktir. Bunu yerine getirmek vacibtir. Mehrin dışında kalanın hükmü, duruma göre muhtelifdir. Bir kısmı kocanın hakkına mütealliktir.

Bir de akdi yapanın kendisi için, mehirden ayrı olarak koştuğu şart vardır. Bazıları buna hulvân der. Hulvân, kimin hakkı? Bu, ihtilaflıdır. Bir kısım âlimler, "mutlak olarak kadının" derken, "akid yapan herkesin" veya "sadece kızın babasının diğer yakınlarının değil" demiştir. İmam Şâfî: "Eğer aynı akidde vâki olursa kadın için mehr-i misil vâcib olur, akid dışında vâki olursa vacib olmaz" demiştir.¹⁸²

2.1.1.2. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Selam → İbni Fudayl → Hişam b. Urve → Urve (Hişamın Babası) → Hz Aişe (r. anha)

Buharî hadisi "Nikâh" bölümünde "mehir" başlığı adı altında vermiştir. Hz. Urve, Hz. Aişe'den (r.a.) aktarıyor; Hz. Aişe; *"Havle Bint Hâkim'in (r.a) Resûlullah'a (s.a.v.) kendisinin gelip evlenme teklif ettiğini söyler. Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) ise kendisinin kıskançlığın vermiş olduğu duyguyla; kadının bir erkeğe evlenme teklifi yaparken sıkılıp sıkılmadığını sorduğunu ve Hz. Peygamber'e (aleyhissalâtu vesselâm) teklifte bulunanları kınadığını anlatmıştır. Ancak Ahzab suresinin 1'inci ayeti geldiğinde; "onlardan kimi istersen (nevbetinden) geri bırakabilir, kimi de istersen yanına alabilirsin. Ayrıca geri bıraktığından kimi istersen de bunda sana güçlük yoktur..." ayetinin nazil olduğunu bunun üzerine Hz.Aişe'nin; "Ey Allah Resulü, görmekteyim ki, Rabbin seni memnun kılmak için gecikmiyor"*¹⁸³ şeklindeki ifadesini aktarmaktadır.

Bu durum açıklanırken bizim kendi konumuzla ilgili olan kısmını ele alacak olursak; kadınların erkeklere evlenme teklifi yapabileceği yorumunun yapılmış olduğunu göreceğiz. Ancak bu durumun farklı noktaları olduğunu belirtmekte fayda görmekteyiz; fıkıh noktasında ulema bu durumu mehir talebi olmaksızın anlamıştır. Mehrini hibe eden kadının mehir talebi olmaksızın bu teklifi yapabileceği

¹⁸² Hatice Kübra Şelli, *Maraz-ı Mevt Halinde Yapılan Hukuki Tasarrufların Geçerliliği Problemi* Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Şanlıurfa: Yüksek Lisans Tezi, 2012).

¹⁸³ Buharî, "Nikâh" 29; Müslim, "Ridâ" 49, (1464); Ebu Davud, "Nikâh" 39, (2136); Nesâî, "Nikâh" 1, (6, 54), Tefsir "Ahzab" 7

yorumlanmıştır. Kanaatimizce evlilik teklifinde erkek yaptığında kadının kabul ederken mehir talebi söz konusu olması durumudur ve erkek bu talebi kabul ettiğinde evlilik teklifi geçerli sayılabilir. Ancak bu durum kadın tarafından bu teklif yapıldığında mehrini hibe edebilme durumunun olduğu şeklindedir.

2.1.1.3. Abdullah b. Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Buharî (ö.256)→Mekki ibn İbrahim(ö.236) →ibni Cureyc(ö.150) →Nafi(ö.117) ,→ Abdullah bin Ömer(ö.73)

Buharî hadisi “Nikâh” bölümünde “kız isteme, nikâh duası nazar” başlığı altında vermiştir. İbn Ömer (r.a.) aktarıyor; "*Resulullah'ın (s.a.v.) bir kişiyi, kardeşi bir kızı isterken o kıza talip olmayı yasakladı, ne zaman ki isteyen kişi vazgeçer ya da kendisine izin verirse ancak o zaman talib olunabileceğini*" buyurmuştur.¹⁸⁴

Hz. Peygamber içtimâî hayatta her daim önemli olan ve kıyamete kadar bu durumun önemini koruyacak olan kız isteme şekillerinde başkalarını da ilgilendirmekte olan bir âdâbı tesbit etmektedir; Kardeşin talebi mevcut iken araya girmemek.

Allah Resulü (s.a.v.) sosyal hayatın değişmeyen, en önemli ve sonsuza kadar önemini koruyacak kız isteme meselesini sadece kızı ve erkeği değil birçok kişiyi ilgilendirdiği için belli bir adabının olması gerektiğini belirtmiştir. Bu hususta belli başlı adablarından biri de başkalarını ilgilendirmesi. Mesela kardeşinin talebi söz konusu iken araya girmemek meselesidir. Burada kardeş tabiri genel bir tabirdir. Öz kardeş olarak anlaşılacağı gibi, sütkardeş, din kardeşi de bu kardeş tabirinin içerisine girebilir. Evzaî ve bazı âlimler kız isteme meselesinde zımmînin talip olduğu bir zımmî kıza Müslüman kişi de talip olabilir yorumunu yapmışlar, bu halin haram ya da mekruh olmadığı yorumunu yapmışlardır. Ancak; Cumhur uleması kız isteme hususunda kardeş olarak tabir edilen kelimeyi Müslüman olarak nitelendirmişlerdir. Burada bir kız ister Müslüman olsun ister olmasın, talip olan kişi ister Müslüman olsun olmasın her durumda kıza talip olan biri varsa talip olunmasının yasaklanmış olduğu değerlendirilmiştir.

¹⁸⁴ Buharî, “Nikâh” 45; Müslim, “Nikâh” 49-56, (1412-1414); Muvatta, “Nikâh” 1, (2, 523); Ebu Davud, “Nikâh” 18, (2081); Nesâî, Nikâh 19, (6, 71); Tirmizî, “Nikâh” 38, (1134).

Hadis içerisinde geçen nehiy kelimesi yasağı mı haramı mı yoksa kerahati mi ifade ettiği âlimlerce tartışılmıştır. Ayrıca hangi durumlarda yasak, hangi durumlarda haram ve yahut hangi durumlarda kerahat olarak nitelendirildiği hususlarında âlimler ihtilafa düşmüşlerdir¹⁸⁵.

Cumhur, burada nehiy kelimesinin tahrir olduğunu ve haramı birdirdiğini belirtmektedir. Hattâbî, "Nehiy kelimesinin te'dib için kullanıldığını, fıkıh âlimlerinin çoğunun, nikâh akdi açısından iptali gerektirecek bir yasak olmadığını belirtmektedir. Ancak Nevevî, burada kullanılan nehyin tahriri ifade ettiğini ve icma bulunduğunu aktarmaktadır.¹⁸⁶ Bütün bu yorumlar yine de, hangi durumlarda haram olacağı ile ilgili ihtilafı gidermemiştir. Bu konu ile ilgili; Şafî ve Hanbelî mezhebine mensup âlimlere göre, kız eğer, kendisini isteyen kişiye sarih şekilde olumlu cevap göndermişse ya da vermişse, o aşamada araya girmek haramdır. Ancak reddedilmişse evlenme teklifi ve bu biliniyorsa araya girmenin haram olmadığını, ancak reddettiği belli değil ise kızı istemeye girişiminin haram olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü burada asıl olan kesinliktir. Hanbelî mezhebine mensup âlimler bu konuda farklı bir görüş beyan etmişlerdir.¹⁸⁷

Kız tarafı olumlu cevap verirken açık bir şekilde değil de üstü kapalı bir cevap vermişse, örneğin, sizden vazgeçilmez, sen yabana atılacak gibi değilsin şeklinde ise; Şafî mezhebine mensup âlimler iki farklı görüşte bulunmuşlardır. Açık bir şekilde cevap verilmişse araya girilmez, ancak üstü kapalı olanda araya girmek haram değildir görüşünü savunmaktadırlar. Malikî ve Hanefî mezhebine mensup âlimler de bu görüşü benimsemektedirler. Kız tarafı hiçbir şekilde olumlu ya da olumsuz cevap vermemişse araya girmekte sakınca görülmemekte, caiz olduğu ifade edilmektedir. Bunun caiz olduğu yorumuna delil ise; Fatıma Bintu Kays (r.a.) meselesinde Allah Resulü'nün tavrı esas alınmıştır. Fatıma Bintu Kays (r.a.), Allah Resulüne gelerek kendisiyle Hz. Muaviye ve Hz. Cehm (r.a.)'in evlenmek

¹⁸⁵ Şah Veliyullah b. Abdurrahim ed-Dehlevî, *Hüccetü'llahi'l-bâliğa*, thk. es-Seyyid Sabık,1. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1426/2005), 2/ 33; Sezai Engin, "Hikmet Boyutu Açısından Hadislerdeki Nehiyelerin Değeri Kerahet Vakitleri Örneği", Yakın Doğu Üniversitesi I. Uluslararası Hadis İhtisas Sempozyumu Bildirileri, Yusuf Suiçmez, (Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları, 2014), 378.

¹⁸⁶ Zişan Türkan, *Hadis Literatüründe Şerh Geleneği ve Özellikleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2008), 40.

¹⁸⁷ Buharî, "Nikâh" 45; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 6/ 109; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi ve edilletuhu*, 7/ 17.

istediklerini söylemiş ve hangisi ile evlenmesi gerektiği konusunda karar veremediğini bu konuda Allah Resulünün yardımını talep ettiğini belirtmiştir. Allah Resulü, burada bir başka şahsı, Hz. Üsame (r.a.) ile evlenmesini tavsiye etmiştir. Bu mesele değerlendirilirken iki kişinin aynı anda talip olmuş olabileceklerini düşünenler olmuştur. Nevevî ve bazı âlimler; Fatıma Bintu Kays örneğinde söylenen hususlara delil bulunmadığını, Ebu Cehm ve Muaviye'nin aynı anda talip olmuş olabileceklerini ya da ikinci kişinin, birinci kişinin talebinden haberdar olmadığını belirtmişlerdir. Allah Resulü ise Üsame adına talepte bulunmamış sadece onu işaret etmiştir.

Tirmizî bu konuda, İmam Şafî mezhebine göre, bir kişi bir kadını istediği zaman kadın onun bu teklifinden hoşlanıp ona meyletmesi durumunda, bir başkasının bu kızı istemeye hakkının olmadığını belirtmektedir. Ancak kızın teklif ile alakalı rızasını ya da meylettiğinden haberi yoksa herhangi bir mahzuru olmadığını belirtmektedir. İmam Şafii bu yoruma delil olarak yine Fatıma Bintu Kays kıssasını vermektedir. Çünkü burada kendisine talip olanlardan bahsederken herhangi birine meyli olduğuna dair bir ifadesi bulunmamaktadır. Yine âlimler eğer meyli olduğuna dair bir ifadesi olsaydı Hz.Peygamber onu bir başkasına doğru yönlendirmezdi yorumu yapılmaktadır. Böylece Şafî mezhebi âlimlerinden bir kısmı, kadının, kendisine evlilik teklifinde bulunana olumlu veya olumsuz cevap verilmediği müddetçe araya girilebileceğine net bir şekilde hükmetmiştir. Bir kısım âlimin ise iki farklı görüşü vardır.¹⁸⁸

Şafî, bakire kızlarla ilgili: Onun susması, isteyen kişiye meylettiği anlamına gelir şeklinde hükmetmiştir. Bir kısım Malikî âliminin görüşü; Mehir ile ilgili anlaşma sağlanamadığı müddetçe kızı başkalarında istemesinde sakınca olmadığı yönündedir. Kız ile evlenme teklifi edilmesinin şartlarına rağmen ikinci kişinin nikâh yapması durumunda bu nikâhın hükmü; Batıl mı, değilmi?

Cumhur kişinin haram işlemiş olacağına ancak nikâhın sıhhatine gölge düşmeyeceğine hükmetmiştir. Çünkü yasaklanan durumun talep olması hususu olduğu ve talebin nikâhın olmazsa olmaz şartlarından olmadığıdır. Nikâhtan önce

¹⁸⁸ Buharî, "Nikâh" 45.

yapılan talep gayr-ı sahih olsa da nikâhın feshini gerektirmez. Davud-ı Zahirî ye göre bu konu ile ilgili zifaktan önce ya da sonra bu nikâh akdi feshedilir. Malikîler ihtilafa düşmüş, iki görüş ileri sürmüşlerdir; bir kısmı "zifaf yapılmadan önce ise feshedilir, ancak zifaktan sonra öğrenilirse feshedilmez, nikâh akdi sahihtir yorumunu yapmıştır.¹⁸⁹

Bu hadiste değinilen bir diğer husus, ilk talibin izin vermesi durumunda ikinci talibin evlilik teklifi etmesinin haram olmayacağı durumudur. Ancak bu izin durumu ise başka bir meseleyi ortaya çıkarmıştır; buda sadece izin verilen kişi mi teklif yapabilir yoksa bu izin herkesi kapsar mı sorusudur. Burada ise kabul gören görüş bu izin verildiğinde ilk teklifi yapna kişinin vazgeçmesi halinde kıza talip olacak kişinin değişmesinde herhangi bir beis bulunmadığı yorumudur.

Kadını istemenin uygun zamanı, kadının iddetini tamamlayıp tamamlamaması durumudur. Kadının iddet süresini tamamlaması teklif yapılabileceği anlamına gelmektedir. Tamamlamaması durumunda ilk teklifi eden kişi zaten meşru zamanda teklif yapmadığı için ikinci kişinin teklifi kardeşi isterken teklif etme yasağına dâhil olmayacağı yorumudur.

Malikî İbnu'l-Kâsım ise ilk teklifi yapan kişinin fâsık olması durumunda iffetli kimse araya girebilir yorumunu yapmaktadır. İbnu'l-Arabî de kız iffetli kimselerden ise bu araya girmenin caiz olacağını belirtmiştir. Çünkü denklik meselesinde fâsık ile iffetli denk değildir, yani fâsığın talebi geçersizdir. Ama cumhûr, kız kabul etmek istiyorsa bu davranışın doğru olmayacağı yorumunu yapmış ve İbnu'l-Kâsım'ın bu görüşünü benimsememiştir. Bazı âlimler bu konuyu değerlendirirken umumî âdete göre, ilk teklif edenin, istememesi gereken birini istemesi durumunda, ikinci talip araya girebilir, câizdir yorumunu yapmıştır.¹⁹⁰ Örneğin; sıradan bir kişinin padişahın kızına talip olmasıdır ki bu talepte denklik mevcut değildir.

¹⁸⁹ Buharî, "Nikâh" 45.

¹⁹⁰ Buharî, "Nikâh" 45.

Bu hadis, yalnızca erkeklerin araya girmesini haram kılmaz, aynı şekilde, eğer bir kız bir erkeğe evlilik teklifinde bulunmuşsa, erkek bu teklife net bir şekilde cevap vermeden başka bir kızın evlilik teklifi yapmasını haram kılmaktadır.

Yine hadiste faziletli kimselerin kızları ile ilgili, sâlih erkeklerle evlenme talebinde bulunmalarını âlimler müstehab olarak yorumlamıştır. Bu durumda haram olanı, erkek tek kadınla evlenmek için karar vermiş olma şartı vardır. Böyle bir kararı mevcut değilse aynı anda birden fazla kadın teklifte bulunabilir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) evlenmeyi düşünen kimselere evlenmek istedikleri kadını görmelerini tavsiye etmiş, kişilerin anlaşıp uyuşmaları için bu görme işinin kişilerin evliliği için çok uygun bir davranış olduğunu vurgulamıştır.¹⁹¹

2.1.2. Müslim'in Sahihinde Geçen Rivayetler

Sahih-i Müslimde evlilik öncesi rivayetler genel olarak “rada” ve “nikâh” bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte evliliğin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir. Hz. Ebu Hureyre (r.a.), Hz. Enes'in (r.a.) aktarmış olduğu rivayetleri aktarmıştır.

2.1.2.1. Hz. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Müsedded b. Müserhed (ö. 228)→ Yahya b. Main (ö. 233) → Ubeyd → Said ibni Ebi Said (ö. 125)→ Ebu Said el- Hudri (ö 74)→ Ebu Hureyre (r.a) (ö. 58)

Sahih-i Müslim de bu hadis “nikâh” bölümünde “Evlenmeye Teşvik ve Terğib” başlığı altında verilmiştir. Hz. Ebu Hureyre (r.a.): “*Resulullah (s.a.v.); Bir kadın ile dört özelliği için nikâhlanılacağı: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Dindarı seç ki huzur bulasın.*” şeklinde buyurmuştur.¹⁹²

Hadisin açıklamasında, Hz. Peygamber bu hadiste bir evlenme söz konusu olduğunda, kadın seçiminin nasıl yapılacağı hususu üzerinde durmuştur. Genel

¹⁹¹ Nesâî,” Nikâh”, 17; Tirmizî, Nikâh, 5

¹⁹²Buharî,” Nikâh” 15; Müslim, “Rada” 53, (1466); Ebu Davud,” Nikâh” 2, (2047); Nesâî,” Nikâh” 13, (6, 68)

olarak; kadının güzelliğinin, soyunun, zenginliğinin ve dini inanışının evlilikte tercih sebeplerinden olduğundan bahsedilmiştir. Ancak bu konuda en hayırlı olanın ve evliliğin sıhhati ve huzuru için dindar olanının tercih edilmesinden bahsedilmiştir. Kur'ân'da bu mesele mü'minlerin, eş olarak seçtiklerinin mutlaka ehl-i iman biri olmasının emredildiği, mümin bir eş, hoş giden kâfirden çok daha hayırlı olduğu ifade edilir.¹⁹³ Bu ayette mümin eşin soyundan, sopundan, güzelliğinden, zenginliğinden bahsedilmemiş özellikle “ehl-i iman şeklinde belirtilmiştir. Ancak müşrik, güzel, zengin ya da kişinin dünyevî hislerini memnun eden durumlardan dindarlığın daha hayırlı olduğundan bahsedilmiştir. Bu ayeti destekleyen bazı hadislerde dindarların tercih edilmesinin sebebinin kadınların kardeşleri gibi çocuklar doğurduğundan dolayı dindar aile tercih yapılmasının uygunluğundan bahsedilmiştir.

Hz. Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "*Biri ensârdan olan bir kadınla evlenmişti. Allahın Resûlu (aleyhissalâtu vesselâm) ona, kadına bakıp bakmadığını sordu adam ise bakmadığını söyledi. Allahın Resulü bunun üzerine gidip bakmasını, çünkü ensarın gözünde bir şey vardır!*" şeklinde buyurdu.¹⁹⁴

Hadisin açıklamasında ise, evlenecek olan erkeğin kadını görmesinin önemli olduğu vurgulanır. Bu mesele ile ilgili hadislerin geneli tavsiye şeklindedir vacib olduğu anlamına gelmez, istihbabı ve ruhsatı ifade etmektedir.

Erkekler hususunda zikredilen bu hadisleri âlimler kadınlar içinde evlenme maksadı ile bakabileceği şeklinde yorumlamışlardır.

2.1.2.2. Hz. Enes'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Hatim b. Meymun → Behz b. Hâkim → Muhammed b. Rafî' → Ebu Nadr Haşim b. Kasım → Süleyman b. Muğire (ö. 165) → Sabit b. Kays (ö. 63) → Enes (r.a) (ö. 93)

Sahih-i Müslim de bu hadis “nikâh” bölümünde “Hıyarü'l-Bülüğ (Bülüğda Muhayyerlik Hakkı)” başlığının alt başlığı olan “Zeyneb (r.anha)” da

¹⁹³ Bakara,2/ 221

¹⁹⁴ Müslim, “Nikâh “74, (1424); Nesâî, “Nikâh” 23, (6, 77)

anlatılmıştır.¹⁹⁵ Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: “Zeyneb'in iddeti tamamlanınca, Hz. Peygamber (s.a.v.), Zeyd (r.a.)'e: "Onu bana kendinden iste" şeklinde buyurdu. Zeyd de Hz. Peygamberin bu isteğini yerine getirmek için Zeyneb'in yanına gitti. Onun yanına geldiği zaman Zeyneb hamur yoğuruyordu. Zeyd bu anı şu şekilde anlatır: Onu gördüğünde içinde ona bakmakta bir zorluk hissettiğini ve ona bakamaz hale geldiğini söyler. Bu yüzden Ona sırtını çevirdiğini ve Hz. Zeyneb'e Resulullah'ın kendisini onu istemesi için gönderdiğini ve eş olarak onu istediğini Zeyneb'e söyler. Zeynep ise; Rabbiyle istişare etmeden bu teklifi kabul etmeme konusunda bir şey söyleyemeyeceğini bildireceğini söyler ve akabinde mescidine gider. Derken Resulullah'a bu mesele ile ilgili vahiy gelir. Allahın Resulu kalkıp izin almadan Zeyneb'in evine girer. Zeyd daha sonra ilerleyen saatlerde, Resulullah'ın onlara ekmek ve et yedirdiğini ifade etmektedir. Yemek yenildikten sonra halkın bir kısmı çıkmış, bazıları ise evde kalmış sohbet etmekteydi. Resulullah'ın da çıktığını peşinden kendisinin de çıktığını anlatmaktadır. Bu sırada hanımlarının hücrelerine girip selam vermekteydi hanımları ise yeni hanımını nasıl bulduğunu sorduklarını aktarmaktadır”.

Bu hadisin açıklamasında, Resulullah ve Zeyneb Bintu Cahş'ın nasıl nikâhlandığı anlatılmaktadır. Hz. Zeyneb, Resulullah'ın halasının kızıdır. Onu evvelce azadlısı olan Zeyd İbnu Harise ile nikâhlamıştır. Ancak, Hz. Zeyneb bu evliliği istememişti. Resulullah istediği için hatırı kırılmasın diye kabul etmiştir. Bir süre evli kaldıktan sonra evliliğe devam edemeyip ayrıldılar.

Resulullah, Zeyneb'e evlenme teklifini eski kocası olan Zeyd ile duyurmuştur. Zeyneb bu teklife ilk aşamada evet demez. İstihare yaptıktan, Rabbine danıştıktan sonra cevabını vereceğini belirtir. Mescidine gittiği esnada ise Resulullah'a; Zeyneb ile Resulullah'ın nikâhının Allah tarafından kıyıldığını ifade eden bir vahiy gelir. Aleyhissalâtu vesselâmin bu yüzden Zeyneb'in yanına kendisi gider ve kapıyı da bu yüzden çalmadan girer. Kapıyı çalmadan girişini, Zeyneb ile nikâhının olmasından dolayıdır. Bu ayet ise: Zeyd'in Zeyneb'le ilgisi kalmayınca,

¹⁹⁵ Müslim, “Nikâh” 15.

Zeyneb'i Resulullah'a nikâhlandığını bildirmektedir.¹⁹⁶ Bu ayetin haricinde Hz. Zeynep, Hz. Peygamberin diğer hanımlarına kendi nikâhının Allah tarafından kıyıldığını Peygamberin diğer nikâhlarından farklı olduğunu ifade ettiği aktarılmaktadır.¹⁹⁷

2.1.3. Ebu Dâvûd'un Süneninde Geçen Rivayetler

Sünen-i Ebi Davud'da evlilik öncesi rivayetler genel olarak "nikâh" bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte evliliğin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir. Benî Süleym Ailesinin Rivayeti, Hz. Câbir'in Rivayeti, Ukbe İbnu Âmir'in Rivayeti, Hz. Aişe Rivayeti ve Ebu Musa'nın Rivayetleri aktarılmıştır. Ayrıntılarını başlıklar altında vereceğimiz rivayetler evlilik müessesesinin hangi sürecin devamında yapılması gerektiği belirtmektedir.

2.1.3.1. Benî Süleym Ailesinin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Beşşar (ö. 252) → Bedel b. Muhabber → Şube b. Haccac (ö. 160) → Âlâ b. Ahi Şuayb- er Razi → İsmail b. İbrahim → Beni Süleymden bir Adam

Sünen-i Ebi Davud bu hadisi "nikâh" bölümünde "Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar" başlığı altında vermiştir. Benî Süleym'den biri anlatıyor: "*Resulullah (s.a.v.)'dan Ümâme Bintu Abdilmuttalib'i istedim, onun bana teşehhüd okumadan nikâhını kıydı.*"¹⁹⁸

Hadisin açıklamasında teşehhüd'ün nikâh duası olduğu belirtilmiştir. Bu rivayetten duasız nikâh olabileceği şeklinde yorum yapılmıştır. Konumuz ile ilgili olan kısmı ise Ümâme Bintu Abdilmuttalib'in Hz.Peygamber'in halasının olması ve bir kıza talip olunduğunda aileden sözü geçen kişiden izin alındığının delilinin Hz. Peygamber'den istenmesidir.

¹⁹⁶ Ahzab, 33/37

¹⁹⁷ Müslim, "Nikâh" 89, (1424); Nesâî, "Nikâh" 23, (6, 77)

¹⁹⁸ Ebu Dâvud, "Nikâh"30, (2120).

2.1.3.2. Hz. Câbir'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Müsedded b. Müserhed (ö. 228)→ Abdülvahid b. Ziyad (ö. 183) → Muhammed b. İshak → Davud b. Husayn (ö. 135) → Vakid b. Abdurrahman(ibni Said b. Muaz) → Cabir b. Abdullah (ö. 78)

Sünen-i Ebi Davud bu hadisi “nikâh” bölümünde “Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar” başlığı altında vermiştir. Hz. Câbir(r.a.): "*Resûlullah(s.a.v.)'nin; "Kim bir kadına tâlib olursa, kadının kendisini evlenmeye davetkâr olan yerini görmeye muktedirse, hemen görsün."* Buyurduğunu rivayet etmiştir.¹⁹⁹

Bu konu ile ilgili hadisler göz önünde bulunan fıkıh âlimleri, evlenilecek kıza bakmanın caiz olduğunu değerlendirmişlerdir. Ancak bu bakma meselesinde ittifak etmiş olsalar da nasıl olacağı ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkarmışlardır.

Evleneceğin kadına evlenmeden önce bakılmalı mı bakılmamalı mı ve bu bakmanın ölçütü ile ilgili şekil ve sınırı üzerinde farklı görüşler ortaya atılmıştır.

Sınırı çok geniş kapsamlı tutan kimselerin yanında cumhur: evlenilmek istenen kadının sadece eline ve yüzüne bakılabileceği görüşündedir. Ahmed b. Hanbel(ö. 241/855) ve Evzaî (ö.774) ortak bir şekilde başa, kollara ve dizlere kadar ayaklar dâhil görülebileceğini belirtmişlerdir.²⁰⁰

Cumhur kızın bu bakma meselesinde velisinin haberi olmasına gerek olmadığını, gizlice bakmanında caiz olduğunu belirtmektedirler.²⁰¹ Evlilik akdi gerçekleşmeden evliymiş gibi yaşamak ya da evlenmek maksadı ile sadece evliler arasında olması gereken davranışlar ve yakınlıklar da bulunma anlamında olan durumlar caiz değildir. Erkek ve kadın birbirlerini gördükten sonra eğer kadın iddet süresi içinde değilse ve başka kimsenin talebi de mevcut değilse evlilik teklifinde bulunulmasında bir beis görülmemiştir.²⁰² Evlenme vakti gelmiş, dengi kısmet olarak gelmiş bir kızı bekletmenin, evlenmesini engellemenin caiz olmadığını belirtmişlerdir.

¹⁹⁹ Ebu Dâvud, “Nikâh” 19, (2082).

²⁰⁰ İbn Kudâme, “el-Muğni”, 20: 260-266.

²⁰¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 11/ 86; Şevkânî, *Neylu'l-evtâr*, 6 / 117-118

²⁰² Karaman, *Mukâyeseli İslâm Hukuku*, 239

Üç şeyi geciktirmenin uygun olmadığı bildirilir; vakti giren namazı, hazırlanmış cenazeyi ve dengi bulunmuş kadını.²⁰³

Tirmizi ve İbn Mace dini hayatı ve ahlâkı güzel olan birisi evlenmek için başvurduğunda onu evlendirmenin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Eğer bu yapılmaz ise yeryüzünde kötülüklerin artacağını belirtmişlerdir.²⁰⁴ Bir kızı zorla istemediği kimse ile evlendirmek caiz görülmemiş mutlak surette kızın fikrinin alınmasını hükümüne varmışlardır.²⁰⁵ Hatta bu konu ile ilgili kesin delil istemediği halde babasının kendisini evlendirdiğini söyleyen kadının nikâhı Hz. Peygamber tarafından iptal edilmiştir.²⁰⁶

Yetişkin bir erkeğin, kendisine haram olan kadının örtülmesi farz olan yerlerine bakmasının caiz olmadığını belirtmişlerdir. Bu bakma durumun şehvetli ya da şehvetsiz bir biçimde olması fitneye sebep olabilecek nitelikte olup olmaması sonucu değiştirmez yorumu yapılmıştır. Kadının örtünmesi farz olan avret yeri ise el ve yüz dışında kalan bütün vücududur. Ebu Hanîfe bu yere topuktan aşağı ayak kısmını da ekler. Bu konuya delil ise; erkekler ve kadınların gözlerini haram olandan sakınmalarını emreden ayetler²⁰⁷ ve kadınlarda örtünme hususunu belirten ayetlerdir.²⁰⁸ Ayrıca, Hz. Peygamber'in sünneti olduğu da belirtilmektedir. Bu meseleye delil olan hadisler ise şu şekildedir; Allah Resulü, Hz. Ali (r.a)'ye; bakış bakışı izlemesin. Birinci bakış sana ait ve mübahtır, ikinci bakış ise sana ait değildir şeklinde buyurmuş ve ikinci kez bakmayı yasaklamıştır.²⁰⁹ Bir Müslümanın gözü mahremi ya da nikâhında olmayan bir kadının güzelliğine takılırsa ve devamında Allah'tan korkarak gözünü o kişiden çevirirse, Allah ona ibadet ecrini verir. Ondan sonra o kişi kalbinde ibadet tadını bulur.²¹⁰

²⁰³ Tirmizî, “Salât”, 13; Ahmed, “Müsned”, 1/105

²⁰⁴ Tirmizî, “Nikâh”, 3; İbn Mâce, “Nikâh”, 46

²⁰⁵ Buhârî, “Nikâh”, 41; “İkrâh”, 3

²⁰⁶ Ebû-Dâvûd, “Nikâh”, 24, 25; İbn Mâce, “Nikâh”, 12

²⁰⁷ Nur, 24/30, 31

²⁰⁸ Nur, 24/31, 60; Ahzab, 33/33, 53, 59

²⁰⁹ Ebu Davud, “Nikâh”, 43; Tirmizî, “Edeb”, 28

²¹⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 24.

Bir diğerk husus ise konu ile ilgili sadece bakmak değil yabancı olan yani kendisine haram olan kadın ile baş başa kalmak ta yasaklamıştır. Hz. Peygamber bu konu ile ilgili: Allah'a ve ahiret gününe inanan kimsenin, yanında kendisine haram olan bir kadın ile baş başa kalmamasını. Eğer bunu yaparsa orada üçüncü olanın şeytan olacağını buyurmuştur.²¹¹ Ancak bu bakma hususunda istisna olan bir durum vardır. İhtiyaç ve zaruret arzeden durumlar ortaya çıkınca, evlenme talebi oluşunca bakma yasağı ortadan kalkar. Burada ihtiyaç ve zarureter ortaya çıkınca bu yasağın ortadan kalkacağı değerlendirilmiştir. Ancak bu ihtiyaç ve zarureter kendi miktarı kadar takdir olunur. Yani bu durumunda ihtiyaç ve zaruret bu durumu sınırsız hale getirmez yorumu yapılmaktadır. İhtiyacın meşru hale getirdiğı bakmalardan biri de evlenme niyetiyle bakma hususudur.

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğın birbirini görmesini iki şekilde yorumlamışlardır. Bu durumlardan ilki; erkek adına, kadını erkeğın bir yakının görmesi. Burada, aracı olarak belirlenen kişi kadın olmalıdır. Bu aracı kadın, evlenme talebinde bulunan erkeğe kadının özelliklerini anlatır. Bu yöntem caiz olarak değerlendirilmiştir. Bu duruma delil ise, Enes b. Malik tarafından aktarılan: Hz. Peygamber'in Ümmü Süleym (r.a)i, evlenmek istediğı bir kadına bakması için göndermiş ve kadının bacaklarına bakmasını, ağız kokusu olup olmadığını anlamasını bildirmiştir.²¹² Bu hadis ile ilgili tenkit edilen bazı noktalar mevcuttur. İbn Hanbel bu hadis için "münker" yorumu yapmış ancak bu hadisle ilgili yaygın olan kabul "Mürsel"dir. Kadının da, kendisi ile evlenmek isteyen kişiyi görmesi için birisini gönderebilir veya bizzat kendisi de erkeğı görebilir, bu hakka sahiptir. İkinci durum ise; erkek araya aracı koymadan, evlenmek istediğı kadını bizzat kendisi görebilir. Kadının, yüz ve beden özelliklerini anlayabilmesi için yüz, eller ve boyuna bakmasının yeterli olduğı görüşü hâkimdir. Yüzü genel güzelliğe, eller ve boy ise bedenın zarafeti hakkında bilgi verir düşüncesi hâkimdir.

Bu konu ile ilgili delil olan hadisler ise; Cabir b. Abdillah (r.a)'ın aktardığına göre; Hz. Peygamberin bir kimsenin evlenmek istediğı zaman kadının kendilerini

²¹¹ Buharî, "Nikâh", 111, 112; Müslim, "Hacc", 424

²¹² Ahmed b. Hanbel, III, 231; eş-Şevkanî, Neylü'l-Evtar, VI, 110.

evliliğe teşvik eden özelliklerine bakmasını buyurduğunu ifade etmiştir. Ve devamında Cabir: bir cariye ile evlenmek istediğini gidip cariyeyi gizlice gözetlediğini ve kendisini evlenmeye teşvik eden bir takım özelliklerini gördüğünü daha sonra da onunla evlendiğini aktarmaktadır.²¹³ Hadisin râvîleri sika yani güvenilir olup, Hâkim, hadisin sahih olduğu ortaya koymuştur. Mugîre b. Şu'be (r.a) bir kadınla evlenmek istediğini Hz. Peygamber'e belirtince Hz. Peygamber gidip kadına bakmasını çünkü bu bakmanın onların birbirlerine ısınmasını sağlayacağını buyurmuştur.²¹⁴

Ebu Humejd (r.a.)'in anlattığı bir hadiste, evlenme amacıyla bir kadına bakılabileceğini kadının bu bakmadan haberdar olup olmaması sonucu değiştirmez yorumunu yapmıştır.²¹⁵

2.1.3.3. Ukbe İbnu Âmir'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Esbağ el- Cezeri, Abdulaziz b. Yahya (ö. 240) → Muhammed b. Selam (ö. 225) → Ebu Abdürrahim Halid b. Ebi Yezid → Zeyd b. Ebu Uneyse (ö. 125) → Yezid b. Ebu Habib (ö. 128)→ Mersed b. Abdullah → Ukbe b. Amir (ö. 58)

Ebu Davud bu hadisi “nikâh” bölümünde “Mehrin Ahkâmı” başlığı altında vermiştir. Ukbe İbnu Âmir (r.a.) anlatıyor: *“Allahın Resulünün bir adama: Seninle filan kadını nikâhlaşam razı olur musun?” diye sormuştur. Adam bu soruya "Evet!" cevabını verince, bu kez de söylediği kadına sordu: "Seni filan erkekle nikâhlaşam rıza gösterir misin?" Kadın da "Evet" cevabını verince bu kişileri birbirlerine nikâhladı.”*²¹⁶ Erkek ve kadın gerdeğe girdi ancak kadın için herhangi bir mehir belirlenmedi bir şey de verilmedi. Erkek, Hudeybiye gazvesine katıldı, Hayber'de de hissesi vardı. Adam gazvede öleceği zaman: Allah'ın Resulünün, eşiyle kendisini nikâhladığını ancak mehir verilmediğini söyledi, oradakileri şahit tutmuş ve

²¹³ Ebu Davud, “Nikâh”, 18; Tirmizî, “Nikâh”, 5, Hanbel, III, 334, 360, II 286, 299, V, 324.

²¹⁴ Müslim, “Nikâh”, 74,75; Tirmizî, “Nikâh”, 5; İbn Mâce, “Nikâh”, 9; Darimî, “Nikâh”, 5; A.b. Hanbel, IV,245,246

²¹⁵ Ebu Davud, “Nikâh”, 18; Şevkanî, *Neylü'l-Evtâr, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî*, VI / 110

²¹⁶ Ebû Dâvud, “Nikâh” 32, (2117)

Hayber'deki alacağına kadına verilmesini söylemiştir. Bunun üzerine adam vefat ettiğinde kadına Hayber'deki payı verilmiştir.

Hadisin açıklamasında, nikâhı imkân dâhilinde kolaylaştırmak gerektiğini vurgulamışlardır. Bir başka kaydedilen rivayette yine Allah'ın Resulü: en hayırlı nikâhın en kolay olanı olduğunu buyurmuştur.

2.1.3.4. Hz. Aişe Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Kesir → Süfyan b. Uyeyne (ö. 198) → İbni Cureyc (ö. 150) → Süleyman b. Musa → Urve b. Zübeyir (ö. 94) → Aişe (r. anha) (ö. 57)

Ebu Davud bu hadisi “nikâh” bölümünde “Veliler ve Şahitler” başlığı altında vermiştir. “Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: “Resulullah (s.a.v.); Kadının velisinin izni olmadan nikâhlanırsa onun nikâhının batıldır buyurmuş ve üç kere tekrar etmiştir; Eğer kocası ile halvet olunmuşsa, kadının fercinden yararlanmış olmasından dolayı kadına mehir verilmesi şarttır. Eğer ihtilafa düşerse veliler, sultan velisi olmayanların velisi olarak belirlenir” şeklinde belirtilmiştir.²¹⁷

Evlenme meselesi sadece kadını ilgilendiren bir mesele değildir. Bu mesele kadının yakınlarını da ilgilendiren bir mesele olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim veli izni meselesi sadece hadislerde yer almamış ayetler de mevcuttur.

Cumhur da bunun gereğinde ısrar etmiştir. Velinin rızası, ilerde çıkacak problemlerde kadının himaye bulmasında avantajlar sağlayacağı düşünülmektedir.

2.1.3.5. Ebu Musa'nın Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Kudame b. Uyeyne (ö. 198) → Ebu Ubeyde Haddad → Yunus b. Ubeyd (ö. 139), İsrail b. Yunus (ö. 160) → Ebu İshak (ö. 188) → Ebu Burde (ö. 104) → Ebu Musa (r.a) (ö. 42)

²¹⁷ Ebu Davud, “Nikâh” 20, (2083); Tirmizî, “Nikâh” 14, (1102)

Ebu Davud bu hadisi “nikâh” bölümünde “Veliler ve Şahitler” başlığı altında vermiştir. Ebu Musa (r.a.) aktarıyor: Resulullah (s.a.v.): “*Velisiz nikâh yok hükmündedir*” şeklinde buyurmuştur.²¹⁸

Hadisin açıklamasında; Veli, Hanefî mezhebi için, hür ve mükellef olmak koşuluyla, ilk olarak asabe'dir, daha sonra anne, anneden sonra ise; zevil-erham yakınlık derecesine göre, sonra mevla'l müvalat, en sonda ise kadı geldiği şekilde belirlemişlerdir.

Nikâh mevzuunda bir kısım selef son hadisle amel ederek, kadının kendi kendini evlendiremeyeceğine hükmetmiştir. Hz. Ömer, Hz. Ali, İbnu Abbâs radiyallahu anhüm bunlardandır. Tâbîfnden Said İbnu'l-Müseyyeb, Hasan Basri,

Şureyh, İbrahim Neha'î, Ömer İbnu Abdilaziz vs. birçokları da aynı görüştedir. Süfyan Sevrî, Evza'î, Mâlik, İbnu Mübarek, Şâfi'î, Ahmed, İshak gibi meşhurlar da aynı görüştedir.

2.1.4. Tirmizi'nin Süneninde Geçen Rivayetler

Sahih-i Tirmizi'nin Süneninde evlilik öncesi rivayetler genel olarak “nikâh” bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte evliliğin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir. Hz. Muğire'nin (r.a.) Rivayeti, Hz. Aişe (r.a.)'ın aktarmış olduğu rivayetlere eserinde yer vermiştir.

2.1.4.1. Hz. Muğire'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ahmed b. Menî' (Ö. 244) → Yahya b. Zekeriyya İbni Ebi Zaide (ö. 182) → Asım b. Süleyman el- Ahvel (ö. 142) → Bekr b. Abdullah el- Müzeni (ö. 108) → Muğire b. Şube (r.a) (ö. 50)

Tirmizi'nin bu hadisi “nikâh” bölümünde “Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar” başlığı altında vermiştir. Hz. Muğire (r.a.) anlatıyor; “*bir kadınla evlenmek istediğini*

²¹⁸ Tirmizî, “Nikâh” 14, (1101); Ebu Davud, “Nikâh” 20, (2085)

*ve bunu Resûlullah (s.a.v.)'a söylemiştir. Resulullah ise kendisine: Kadına bakmasını, çünkü uyum için ona bakmasının çok önemli” olduğunu buyurmuştur.*²¹⁹

Âlimler, bu hadisi açıklarken; kadında yüzüne ve ellerine bakmayı mübah olarak tanımlamışlardır. Bu bölgelerin avret bölgesine girmediğinden ve yüz ile güzelliğine veya çirkinliğine, elin de vücudun arzulanan bir yer olmadığından bakılabileceğini vurgulamışlardır. Evzâî hazretleri ise bu mesele ile ilgili etli yerlerine bakılabilir şeklinde yorumlamıştır.

Kadında eğer özellikle görülmesi, erkek için önemli olan bir durum varsa ve haram yerlerine bakılması icab ediyorsa araya bir kadın koyularak bu durumun halledilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu meselede Allahın Resulü; Ümmü Süleym'i görmesi için bir kadın göndermiş ve ayaklarına bakmasını ve yakalarını koklamasını bir başka rivayette ise bu konu ile ilgili ön dişlerini koklamasını tembihlemiştir. Sahabelerden örnek verilecek olursa konu ile ilgili; Hz. Ömer, Hz. Ali'nin kızı ile evlenmek istemiş ve kadının topuğunun üst bölgesine bakmıştır. Bu tarz araştırmaların kadının hasta olup olmadığını, temizlik durumunu anlamak adına yapıldığı belirtilmektedir.²²⁰

Evlenilecek kadına bakma meselesinde âlimlerin çoğunluğu, erkeğin evlenme talebinde bulunduğu kadının sadece yüzüne ve ellerine bakabileceği şeklinde hükmetmişlerdir. Yüz ve eller kadının güzelliği ve bedeninin istenilen özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaya yeteceği kanaatindedirler. Bu görülebilecek yerlere ek olarak Ebu Hanîfe ayakları da eklemiştir. Hanbelîler; evlenilmek istenen kadın günlük işlerini yaparken açık olan yerlerinin görülmesinin caiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu yerleri detaylandırmışlar; yüzü, boynu, başı, eli, ayağı ve topuk diz kapağı arası olarak belirtilmiştir. Bir kadının fiziği ile ilgili bilgi sahibi olunması için bu yerlerin görülmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılan değerlendirmelerin ve sınırlandırmaların delilleri Cabir ve Mugîre'nin aktarmış olduğu hadislerdeki ifadeleri ile Hz. Ömer ve Cabir'in bu konu ile ilgili uygulamalarıdır.

²¹⁹ Tirmizi, “Nikâh” 5, (1087); Nesâî, “Nikâh” 17, 6, 69

²²⁰ Tirmizi, “Nikâh” 5, (1087); Nesâî, “Nikâh” 17, 6, 69

Şafîler bu konu ile ilgili, bu bakma meselesi, kızın ve ailesinin haberi olmadan yapılmalıdır yorumunu yapmaktadırlar. Aksi takdirde eğer bu bakma sonrasında kız istenmezse kız ve ailesi incinebilir. Bu konu ile ilgili delil ise; kızın izni olarak ya da olmayarak, bakmanın caiz olduğu ile ilgili olan hadislerin açık anlamıdır.

Malikîler ise bu konu ile ilgili; erkek bir kadına evlenme maksadı ile bakmak istiyorsa kadının ve ailesinin haberinin olması gerekmektedir. Kadının ve ailesinin bakmadan haberinin olmaması bu bakma durumunun mekruh olacağı şeklinde değerlendirilmektedir.²²¹

Evliliğe karar verildikten sonra nişan yapılmaktadır. Nişan ise bir akit değildir, sadece evlilik sözü evlilik vaadidir yorumu yapılmaktadır. Bu sebeple evlilik yükümlülüğü ve sorumluluğu nişanla birlikte ortaya çıkmamaktadır. Nişanlı olan erkek ve kadın birbirlerine yabancı sayılmakta ve yanlarında mahrem birisi olmadığı müddetçe nişanlı olunan kızla hiç kimsenin olmadığı bir ortamda baş başa kalmının caiz olmadığı belirtilmektedir.

Bu konuya delil olan hadis; Hz. Peygamber'in; Bir kimse kendisine helal olmayan kadınla kimsenin olmadığı bir ortamda baş başa kalmasın. Aksi takdirde üçüncü şeytan olur şeklinde buyurmaktadır. Ancak devamında eğer yanlarında bir mahremin bulunması müstesna olan durumdur şeklinde belirtmektedir.²²²

Buradan hareketle evlenmeden önce beraber gezmek dolaşmak ve yanlarında baba, anne, kardeş, hala veya amca gibi bir mahrem olmadan erkekle baş başa kalmak haram olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu gibi birlikteliklerde kişiler birbirleri ile ilgili net bir fikir sahibi olamazlar. Çünkü nişanlıların bu dönemde kendilerini şirin göstermek adına gerçek yüzlerini ortaya koymayacakları düşünülmektedir. Bunun neticesinde kendilerini normal hallerinden başka şekilde gösterme gayretleri olabileceği yorumu yapılmaktadır.²²³

²²¹ Zühayli, *İslam Fıkhı*, 7/ 24

²²² Buhari, "Nikâh", 111,112; Müslim, "Hacc", 424; Tirmizî, "Rada" 16.

²²³ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*

2.1.4.2. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: İbni Ebi Ömer (ö. 243)→ Süfyan b. Uyeyne (ö. 198) → İbni Cüreyc (ö. 150) → Süleyman b. Musa → İbni Şihab ez-Zühri (ö. 124) → Urve b. Zübeyir (ö. 94)→ Aişe (r. anha) (ö. 57)

Tirmizi'nin bu hadisi “nikâh” bölümünde “Veliler ve Şahitler” bölümünde aktarmıştır. Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Allah Resulünün: “*Kadınların velilerinin izni olmadan nikâh kıymaları durumunda nikâhın geçersiz olduğunu buyurmuştur. Ayrıca bu durumun ehemmiyetini belirtmek için bu konuyu üç kez vurgulamıştır. Devamında ise eğer kadın ve koca halvet olmuşlarsa mehirin kadının olacağını eğer bu durumda veliler anlaşmazlığa düşerse velisi olmayanın velisinin sultan olacağını*” belirtmiştir.²²⁴

Yine Ebu Davud, Tirmizî ve Ebu Musa (r.a.)'ların rivayetlerinde: Resulullah (s.a.v.)'nin velisiz nikâh olmayacağını emrettiğini ifade etmektedirler.²²⁵ Tirmizi aynı metinde sondaki “Sultan” meselesine yapılan yorumları değerlendirmiştir.

Hadislerin açıklamasında ilk olarak; nikâhta kadının mutlaka velisinin olması şartı koşulmuş ve hiçbir surette istisna bulundurmadan bütün kadınların bu meseleye dâhil olduğunun vurgulandığı belirtilmektedir.

Bir diğer farklı husus ise velilerin nikâh için izin verip vermediği durumlarda düşülen ihtilaf meselesidir. Eşit seviyede olan velilerin fikrini değiştirdiği durumu değildir mesele eğer öyle olsa ilk söz esas alınır ancak dereceleri farklı olan velilerin ihtilafı mevzubahis olamaz denilmiştir. Çünkü kim yaş olarak daha büyük ise onun sözü geçerlidir denilmiş yetki büyük olana verilmiştir.

Sultan velisi olmayan kişinin velisidir ifadesi İslam hukukuna göre velisi olmayanların himaye edilmesi ile ilgili genel bir prensiptir. Anlatılan hadiste velilerin uzlaşmaması durumunda evlenmeme ya da kadının evlenmesine engel bir ihtilaf olması o veliler için kadın üzerinde bulunan velayet hakları ortadan kalkar ve bu

²²⁴ Ebu Davud, “Nikâh” 20, 2083; Tirmizî, “Nikâh” 14, (1102).

²²⁵ Tirmizî, “Nikâh” 14; Ebu Davud, “Nikâh” 20.

velayet hakkı sultana verilir. Genel kanı, veli, kadını evlendirmek istemezse, kadının velisi yok olarak kabul edilir böylece sultan ya da temsilcisi onun velisi olarak kabul edilir şeklinde belirtilmiştir. Bu hadisten çıkarılan bir başka yorum ise normal zamanlarda velisi olan bir kadına devletin karışamayacağı ancak ihtilaf söz konusu olduğundan devletin müdahale edebileceği ifade edilmiştir.

Hz. Peygamber; yapılan nikâh akdinin ilan edilmesini mescitlerde yapılmasını buyurmuştur. Nikâh kıyıldıktan sonra def çalınmasını da tavsiye etmiştir. Nikâhın camide yapılması nikâhın dini açıdan önemini def çalınmasını söylemesi de ilan boyutunu göstermektedir.²²⁶

Ulemânın cumhuru, velinin izni olmadan nikâhın caiz olmayacağına hükmetmişse de, Ebu Hanîfe merhum velinin iznini veya bir vekil tayin etmesini nikâhın sıhhati için şart görmez. Kadının kendi arzusuyla iki şahid huzurunda nikâhı yapabileceğini söyler. O, nikâhı alış-veriş akdine kıyaslar. "Kadın, velisinin izni olmadan malını satabildiği gibi, nikâhını da yapabilir" der. O, İbnu Abbas (r.a.)'nın rivayet etmiş olduğu hadiste gelen kaydı, buluğa ermemiş kıza hamleder. Ayrıca Bakara Suresi 2/232'te "... *Kadınlarınız, (aralarında sulh yaparak) eski kocalarına nikâh yapmak (geri dönmek) isterlerse onlara mâni olmayın...*" mealindeki ayette "nikâh yapma" fiilinin kadınlara nisbet edilmiş olması da, bu kanaatte olanlara delil kılınmıştır.²²⁷

2.1.4.3. Amr İbnu Şuayb'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Kuteybe b. Said (ö. 240)→ İbni Lehi'a (ö. 174) → Amr b. Şuayb (ö. 118)

Tirmizi'nin bu hadisi "nikâh" bölümünde "Nikâhın manileri/Müebbet Haramlık" başlığı altında vermiştir. Amr İbnu Şuayb anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.): *Bir erkeğin kadınla nikâh yapıp ve temasta bulunması, artık o kadının kızına nikâh kıyamayacağını artık o kadının kızının ona helal olmayacağını, ancak kadına temasta bulunmamışsa kızını nikâhlayabileceğini*" buyurmuştur. Bir erkeğin bir

²²⁶ Tirmizî, "Nikâh", 6.

²²⁷ Bakara Suresi 2/232.

kadını nikâh yapması durumunda, kadına ister temas etsin ister temas etmesin o kadının annesi ile artık nikâhlanamayacağını buyurmuştur.²²⁸ Bu hadisin evlilik öncesi süreç ile ilgisi ise evlilik teklifinden önce müebbed haram olan bir kişi olup olmadığının bilinmesidir. Bu durumda yukarıda hadiste ifade edilen temas şartını ise kadın ve erkek dışında kimsenin bilememesidir.

2.1.4.4. Hz. Ali'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Said el- Eşecc (ö. 257)→ Eş'as b. Abdurrahman b. Zübeyd el- İyamiyy → Mücahid (ö. 103) → Şâbî (ö. 104)→ Cabir b. Abdullah (ö. 78) → Hâris b. Hişam (ö. 18)→ Ali b. Ebi Talib (r.a) (ö. 40)

Tirmizi'nin bu hadisi “nikâh” bölümünde “Nikâhın manileri/Müebbet Haramlık” başlığı altında vermiştir Hz. Ali (r.a.);” *kadınların anneleri, kızı ile olan nikâhta temas etmedikçe haram olmayacağını. Ancak anneye temas olmadığı müddetçe de kızı haram olmayacağını söylemiştir.*”²²⁹

Hadislerin açıklamasında; evlenme için ebediyete kadar haram kılınan hallerden bahsedilmiştir. Evlilik öncesi dönemde bu tarz durumların göz önünde bulundurulması nikâhın geçerliliğine gölge düşürmeyecektir.

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: "*Resulullah (s.a.v.)'in; Aziz ve Celil olan Allah'ın nesebten haram kıldığını süttten de haram kıldığını buyurmuştur.*"²³⁰

Hadisin açıklamasında; süt çocuğu acıktığı bir zamanda bir kadından süt emmesi ile sütün mideye inmesini tarif etmiş ve belli şartlarda haram olduğu açıklanmıştır. Bu durumun tam olarak belirlenmesi için âlimlerce farklı yorumlar yapılmıştır. Bazı âlimlere göre sütü emene, sütünü emdiği kadın artık haramdır çünkü artık annesi konumundadır. Sütünü emziren kadının annesi anneannesidir, annenin kardeşi teyzedir haramdır, annenin kendi doğurduğu kızı haramdır çünkü sütkardeşi olmuştur. Bu durumu aşağı kadar indirmektedirler.

²²⁸ Tirmizî, “Nikâh” 25, (1117).

²²⁹ Hadisin kaynağı Teyisir'de sehven Tirmizî olarak zikredilmiştir. Camiu'l-Usul'de Rezin'in ilavesi olduğu belirtilmiştir.

²³⁰ Tirmizî, “Rada” 1(1146).

2.1.4.5. İbnu Abbas'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Nasr b. Ali → Abdülâlâ b. Abdülâlâ → Said b. Ebi Arûbe (ö. 156) → Ebi Hariz → İkrime el- Berberi (ö. 105) → Abdullah b. Abbas (r.a) (ö. 68)

Tirmizi'nin bu hadisi "nikâh" bölümünde "Kız, Hala veya Teyzesi Üzerine Nikâhlanmaz" başlığı altında verilmiştir. İbnu Abbas (r.a.): "*Resulullah (s.a.v.) kadını halası ya da teyzesi ile aynı nikâhta birleştirilmesini mekruh olarak bildirdi.*"²³¹ Başka bir rivayette: Resulullah (s.a.v.) kadının halasının veya teyzesinin üzerine nikâhlanmasını yasakladığı bildirilmektedir. Evlilik öncesi süreçte eğer evlenilmek istenilen kadının halası veya teyzesi ile evlilik durumu tespit edilirse nikâh yapılamayacağını bilmesi gerekmektedir.

2.1.4.6. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Hasan b. Ali el- Hallal → Yezid b. Harun (ö. 206) → Davud b. Ebi Hind → Amir → Ebu Hureyre (r.a) (ö. 58)

Tirmizi'nin bu hadisi "nikâh" bölümünde "Kız, Hala veya Teyzesi Üzerine Nikâhlanmaz" başlığı altında verilmiştir. Ebu Hureyre (r.a.)'de: "*Resulullah (s.a.v.) kadının halasının üzerine ve teyzesinin üzerine nikâhlanmasını mutlak surette yasakladı ve devamında da kadının babasının teyzesinin de kendi teyzesi gibi olduğunu buyurmuştur.*"²³²

Dahhak İbnu Fîruz babasından naklediyor; Hz.Peygamber'e Müslüman olduğu zaman nikâhında iki kız kardeş olduğunu ve ne yapması gerektiğini sormuştur. Hz. Peygamber de onlardan birini boşaması gerektiğini buyurmuştur.²³³

²³¹ Ebu Davud, "Nikâh" 13, (2067); Tirmizî, "Nikâh" 30, (1125)

²³² Buharî, "Nikâh" 27; Müslim, "Nikâh" 37, (1408); Muvatta, "Nikâh" 20, (2, 532); Ebu Davud, "Nikâh" 13, (2065, 2066); Tirmizî, "Nikâh" 30, (1126); Nesâî, "Nikâh" 47-48. (6, 96-98).

²³³ Ebu Davud, "Talak" 25, 2245; Tirmizî, "Nikâh" 34, 1129.

2.1.4.7. Kabîsa İbnu Züeyb'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: İbni Şihab ez- Zühri (ö. 124) → Kabîsa b. Züeyb (ö. 86)

Tirmizi'nin bu hadisi “nikâh” bölümünde “Kız, Hala veya Teyzesi Üzerine Nikâhlanmaz” başlığı altında verilmiştir. Kabîsa İbnu Züeyb anlatıyor: “Hz. Osman'a (r.a.) bir adam: köle olan iki kız kardeşin, tek kişi nikâhı altında birleştirip birleştirilemeyeceğini sordu. Hz. Osman ise bu soruya köle cariyelerin bu şekilde nikâhlanmasını bir ayetin helal bir ayetin haram kıldığını kendisinin ise böyle bir şey yapmayı sevmeyi söyledi. Aynı adam Hz. Osman'ın yanından çıktıktan sonra Hz. Peygamberin ahabından birine rastladı ve ona da aynı meseleyi sordu. O da; bu konu ile ilgili yetki onun elinde olsa bunu yapan kişiye ibretlik bir ders verirdim, diye cevapladı. Bu ahabın emin olmamakla birlikte, Ali İbnu Ebi Talib (r.a.) olduğunu aktarıyor İbnu Şihab rahimehullah ve İmam Malik ise bu konu ile ilgili bu sözü Zübeyr (r.a.)'in söylediğini ifade etmektedir.”²³⁴

Kız, hala veya teyzesi üzerine nikâhlanmaz konusu ile ilgili İbnu Abbas (r.a.), Ebu Hureyre (r.a.) ve Kabîsa İbnu Züeyb'tan aktarmış olduğumuz hadislerin açıklamasında akrabalık bulunan kadınların bir erkeğin nikâhının altında birleştirilmesinin yasaklanması durumu söz konusudur. Teyze, hala, kardeş, yeğen gibi akrabalık bağları bu engeller arasındadır.

Evlilik öncesi süreçte kişi ikinci kez evlilik yapmak istiyorsa bu şartları göz önünde bulundurmalıdır. Eğer bu şekilde akrabalık bağı varsa evlilik gerçekleşmeden süreç sonlandırılmalıdır. Eğer kişi Müslüman olmadan önce böyle bir evlilik yapmış ise Müslüman olduktan sonra bu evliliklerden birinin sonlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumla ilgili farklı yorumlar mevcuttur.

Belirtilen hadislere göre değerlendirildiğinde iki kız kardeşin aynı nikâh altında birleştirilemeyeceği açıktır ancak Kabîsa İbnu Züeyb'in aktarmış olduğu hadiste aynı durum ile ilgili hür değil de cariyeleri durumunda birleştirilip

²³⁴ Muvatta, "Nikâh" 34, (6, 538-539).

birleştirilmeyeceği hususu değerlendirilmiştir. Hz. Osman bir ayetin helal kıldığını²³⁵ söylemiş ve kendi tercihini bildirmiş ve böyle bir şey yapmayı tercih etmeyeceğini ifade etmiştir.

2.1.5. Nesâî'nin Süneninde Geçen Rivayetler

Sünen-i Nesâî'de evlilik öncesi rivayetler “nikâh” bölümünde verilmiştir. İbnu Ömer (r.a.), Şa'bi, Hz. Ümmü Seleme(r.a.)'nın aktarmış olduğu rivayetler üzerinden değerlendirmeye çalışacağız.

2.1.5.1. İbnu Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Yeman el- Hakem (ö. 222) → Şuayb b. Ebu Hamza (ö. 162) → İbni Şihab ez- Zühri (ö. 124) → Salim b. Abdullah (ö. 106) → Abdullah b. Ömer (ö. 73)

Nesâî bu hadisi “nikâh” bölümünde “Hz. Peygamberin Zevceleri” başlığının alt başlığı olan “Hz.Hafsa” başlığı altında vermiştir. İbnu Ömer (r.a.) anlatıyor: *“Kızkardeşi Hafsa (r.a.), Resulullah'ın Bedir Gazvesi'ne katılan ashabi içerisinde. Medine'de vefat eden Huney's İbn Huzafe es-Sehmî (r.a.)'nin de eşidir. Hafsa(r.a.)'nın eşi vefat edince babasının, kız kardeşini evlendirmek için bazı teşebbüslerde bulunduğu belirtmektedir.”* Bu teşebbüslerini ise kendisine şu şekilde anlattığını belirtmiştir;

İlk olarak Hz. Osman (r.a.)'a rastladığını ve Hafsa ile evlenmesini teklif ettiğini ancak Hz. Osman'ın bu evlilik için düşünmek istediğini söylemiştir. Daha sonra Hz. Osman şimdilik evlenmemeyi uygun gördüğünü söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Ömer'in babasının Hz. Osman'a çok kızdığını ifade etmiştir. Aynı teklifi Hz. Ebu Bekr'e yaptığını onun bu teklife hiç cevap vermediğini ve bu yüzden ona daha çok kızdığını anlatmıştır. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Allah'ın Resulünün Hafsa'ya talip olduğunu ve Hz. Hafsa ile Allah Resulünün evlendiğini

²³⁵ Nisa suresinin 24. ayeti olduğu belirtilmektedir. (Meal): "Harp esiri olarak sahip olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınları nikâh etmek de size haram kılındı..." Ayet âmm olduğu için, kardeş de olsalar cariyeler bu ifadeye dâhil edilirler denmiştir. Bunu haram kılan ayetle de yine Nisa suresinin 23. ayetinin kastedildiği belirtilmiştir. (Meal): "... Ve iki kızkardeşi birden nikâhınız altına almanız da size haram kılındı."

ifade etmektedir. Sonraki günlerde Hz. Ebu Bekr'e rastladığını ve Ebu Bekr'in Hafsa'yı teklif ettiği zaman cevap vermemesinin sebebinin Allah'ın Resulünün Hafsa'yı zikretmiş olmasından dolayı olduğunu Resulün sırrını açık edemeyeceği için ona cevap veremediğini söylediğini anlatmaktadır. Eğer Allah'ın Resulü bu düşüncesinden vazgeçmiş olsaydı kendisinin bu evliliğe sıcak baktığını Hz. Ömer'in babasına söylediğini Hz. Ömer aktarmaktadır.²³⁶

Hadisin açıklamasında; babanın, bir erkeğe dul kızını da bakire olan kızını da evlenmesi için teklif edebilir. Ancak bakire bir kız kendisi erkeğe teklifte bulunamayacağı yorumudur. Bir başkasının sırrını açık etmemek gerektiğini ancak kendisi açıkladıktan sonra söylenebileceği yorumu çıkarılmıştır.

2.1.5.2. Şa'bi'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Abdülâlâ → Halid → Şube b. Haccac (ö. 160) → Asım el- Ahvel (ö. 142) → Şâbi (ö. 104)

Nesâî bu hadisi "nikâh" bölümünde "Kız, Hala veya Teyzesi Üzerine Nikâhlanmaz" başlığı altında vermiştir. Şa'bi: "*Hz. Cabir (r.a.)'i dinlediğini, Hz. Peygamberin kadının halası ve teyzesi ile nikâhlanmayı yasakladığını*" anlatmaktadır.²³⁷

Hadisin açıklamasında akrabalık bağı olan kadınların aynı nikâh altında birleştirilmelerini Hz. Peygamberin yasakladığını belirtilmektedir.

Bir erkek, bizzat Kur'ân-ı Kerim'in tanıdığı ruhsatla²³⁸ iki, üç hatta dört kadını aynı anda nikâhı altına alabilir. Fakat bu kadınlar arasındaki akrabalık hala-yeğen veya teyze-yeğen şeklinde olmamalıdır. İslam âlimleri daha da açarak, kadının erkek kardeşinin veya kız kardeşinin kızını da erkeğin aynı nikâh altında nikâhlayamayacağını belirtmişlerdir. Bu tahrim, sünnette gelen bir tahrimdir. Kur'ân'da iki kız kardeşin aynı erkek tarafından birlikte nikâhlanması yasaklanmıştır

²³⁶ Buharî, "Nikâh" 33, 36, 46 Megazî 11; Nesâî, "Nikâh" 30, 6, 83

²³⁷ Buharî, "Nikâh" 27; Nesâî, "Nikâh" 48, 6, 98

²³⁸ Nisa 4/3 "*Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cariye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır*"

(Nisa 4/23)²³⁹. Bu yasak aynı andaki nikâhlama ile ilgilidir. Birinin ölümüyle diğeri nikâhlanabilir.²⁴⁰ Kişinin evlenmek istediği kadının akrabalık bağlarını evlilik öncesi süreçte bilmesi durumu, dini anlamda bir engel olup olmadığını öğrenmesi açısından çok önemlidir.

2.1.5.3. Hz. Ümmü Seleme Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. İsmail b. İbrahim el- Buhari (ö. 256) → Yezid → Hammad b. Seleme (ö. 167) → Sabit el- Bünânî (ö. 127) → İbni Ömer b. Ebu Seleme (ö. 73) → Ömer b. Hattab (r.a) (ö. 23) → Ümmü Seleme (r.anha) (ö. 62)

Nesâî bu hadisi “nikâh” bölümünde “Hz. Peygamberin Zevceleri” başlığının alt başlığı olan “ Hz.Ümmü Seleme” başlığı altında verilmiştir. Hz. Ümmü Seleme (r.a) anlatıyor: *“İddeti sona erdiğinde, Hz. Ebu Bekir (r.a.)’nın kendisine bir elçi vasıtasıyla evlenme teklif ettiğini ancak kendisinin kabul etmediğini bildirmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber’in kendisi ile evlenmek için Hz. Ömer’i elçi olarak göndermiş ve evlilik teklifinde bulunmuştur. Hz. Ömer (r.a.)’i vasıtası ile Hz. Ümmü Seleme’yi kendisine istetmiştir. Ümmü Seleme, Hz. Ömer’e Hz. Peygamber’e söylemesi için birkaç husus ifade etmiştir. Kendisinin çok kıskanç olduğunu, çok çocuğu olduğunu ve ayrıca velisi olan kimselerin orada hazır olmadığı konularını ifade etmiştir. Hz. Peygamber ise Hz. Ömer’e Ümmü Seleme’ye gidip onun kıskançlığının geçmesi için dua edeceğini, çocuklarının himaye edileceğini söyle, dedi. Ayrıca velilerin hazır olması meselesi için ise hazır veya değil onların bu evliliğe karşı çıkmayacağını haberini gönderdi bunun üzerine Ümmü Seleme Hz. Peygamberin teklifini kabul etti.”*²⁴¹

²³⁹ Nisa 4/23 “Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (evliliğiniz son bulduğunda) kızlarınızı almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir”.

²⁴⁰ Nesâî, “Nikâh” 30.

²⁴¹ Nesâî, “Nikâh” 28, 6, 81.

Burada anlaşılacak birkaç husus bulunmaktadır. Öncelikle bir kadına evlilik teklifi yapılabilmesi için iddet süresinin bitmesi gerekmektedir. Daha sonra teklif yapmak için yine başka birinin teklifi söz konusu ise o kişinin teklifine kadının cevap vermesi şarttır. Kabul etmişse ve düşünme aşamasında ise teklif edilemez ancak teklifi kabul etmemişse teklif yapılabilir. Daha sonra kadının şartları varsa bu şartların cevabı verildikten sonra nikâh akdi için gerekli adımların atılması gerekmektedir. Kadının evlilik için rızasının alınması gerektiği de ayrıca dikkat edilmesi gereken diğer bir husustur.

Yine Nesai'nin süneninde geçen başka bir rivayet şöyledir. İmrân İbnu Husayn (r.a.) anlatıyor: “*Allah Resulü; İslâm dininde zekâtı ayağa getirme, zekât için uzağa gitme ve şîğar yani mehir karşılığında nikâhlanmayı yasaklamıştır.*”²⁴² Bu rivayetten anlaşılacağı üzere kızını kendi evleneceği kadına bedel olarak nikalamak yasaklanmıştır. Şîğar nikâhı ile ilgili gerekli bilgiler çalışmamızda, sonraki başlıklar altında bilahere verilecektir.

2.1.6. İbn Mâce'nin Süneninde Geçen Rivayetler

Sünen-i İbn Mâce'de evlilik öncesi rivayetler “nikâh” bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte nelere dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder. Bu sürecin nasıl ilerlediği ile ilgili Üveym İbnu Sâide (r. a.), Abdullah İbnu Amr(r. a.), Hz. Enes İbnu Mâlik(r. a.), Hz. Ebu Hureyre(r. a.), Muhammed İbnu Mesleme(r. a.) Hz. Enes, Adıyy(r. a.), İbnu Âmire el-Kindî(r. a.), Abdullah İbnu Mes'ud(r. a.), Ebu Sa'îdi'l-Hudrî(r. a.), Ebu Sa'îdi'l-Hudrî(r. a.), Hz. Aişe(r. a.) ve Ebu Rühm(r. a.)'nın aktarmış olduğu rivayetler üzerinden değerlendirmeye çalışılmıştır.

2.1.6.1. Üveym İbnu Sâide Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: İbrahim b. Münzir el- Hizâmî → Muhammed b. Talha et-Teymi → Abdurrahman b. Salim b. Utbe b. Uveym b. Saide (r.a) (ö. 23)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “evlenmeyi tavsiye etme” başlığı altında vermiştir. Üveym İbnu Sâide (r.a.) anlatıyor: “*Allah Resulü'nün bakire*

²⁴² Nesâî, “Nikâh” 60, 6, 111.

*kızlarla evlenmeyi tavsiye ettiği çünkü ağızlarının daha tatlı olduğu ve daha doğurgan olduğu ve aza kanaat getirdiklerini buyurmuştur.*²⁴³

Bu hadisin açıklamasında; bakire kızların ağızlarının tatlı olmasını, hayâ perdeleri henüz yırtılmadığından edepli olacaklarını, eşlerini kırıncı ve çirkin sözleri sarf etmeyecekleri yorumu yapılmıştır. Aza razı olma meselesini de yine farklı açılardan yorumlamışlardır. Hem genel maddi durumlarda aza kanaat getireceklerini, ayrıca cinsi münasebet noktasında da aza kanaat getirebileceğini belirtmişlerdir. Dul kadının ise daha önceki kocasından bolluk görmesi ve yeni kocasında bu bolluğu görememesi durumunda tatsızlık çıkabileceği yorumu yapılmıştır.²⁴⁴

Bakire kadın, izin istendiğinde susar, bir şey söylemeden kaçır veya ağlarsa veyahut ta oturduğu yerden kalkarsa veya hoşlanmadığını ifade eden bir belirti izhar ederse Mâlikilere göre bu sükûtta izin yoktur, nikâh kısılmaz. Şafîilere göre, bu davranışlar nikâha mani değildir, ancak bâkire ağlar, bağırır ve buna karşı olduğunu davranışları ile ortaya korsa bu durumda izninin olmadığı anlaşılır.²⁴⁵

2.1.6.2. Abdullah İbnu Amr'ın Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Kureyb → Abdurrahman el- Muharibi → Cafer b. Avn → İfrîkî → Abdullah b. Yezid → Abdullah b. Amr(r.a) (ö. 65)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Hür ve Velud Olanla Evlenilsin” başlığı altında vermiştir. Abdullah İbnu Amr (r.a.) anlatıyor: “*Allah Resulü(s.a.v): bir kadın ile güzelliklerinden dolayı evlenilmemesini, çünkü güzellikleri onları kibir ve gurura sevk edebilir ve bu yüzden alçaltabilir. Kadınlarla mal ve mülkleri için evlenmeyin, mal ve mülk onları azdırabilir. Ancak kadınla diyaneti için evlenmek en güzeldir buyurmuştur. Devamında; yemin olsun ki, kulağı delik, burnu kesik siyahî dindar kadın kölenin dindar olmayan hür kadından daha iyi olduğunu buyurmuştur.*”²⁴⁶

İslam dini, evlenecek kimselere dindar kadınla evlenmeleri hususunda tavsiyede bulunmaktadır. Dindar kimse ile evlenilmesi yönünde Bakara 221 ve Nisa

²⁴³ İbn Mâce, “Nikâh” 584. (1861).

²⁴⁴ İbn Mâce, “Nikâh” 584. (1861).

²⁴⁵ Kâsânî, Bedaiu's- Sanâi', II, 384. İbn Mâce, “Nikâh” 17

²⁴⁶ İbn Mâce “Nikâh” 583. (1859).

34. Ayetler bu konunun delilleridir. Bu konu ile mevcut hadisler de kadının itaatkâr özelliğinin olmasıdır.

2.1.6.3. Hz. Enes İbnu Mâlik Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Hişam b. Ammar (ö. 245)→ Sellam b. Sevvar (ö. 224) → Kesir b. Süleym → Dahhak b. Müzahim (ö. 105) → Enes b. Malik(r.a) (ö. 93)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Hür Ve Velud Olanla Evlenilsin” başlığı altında vermiştir. Hz. Enes İbnu Mâlik (r.a.); “*Allah Resulü; Allah'ın yanına pak ve temizletilmiş bir şekilde kavuşmak istiyorsa hür kadınla evlensin şeklinde buyurmuştur.*”²⁴⁷ Evlilik gerçekleşmesi için öncesinde Hz. Peygamber’in belirtmiş olduğu şartların ve Kur’an-ı Kerim’de evlilik ile ilgili ayetlerin başında kadının hür olması gerekmektedir.

2.1.6.4. Hz. Ebu Hureyre Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Yakub b. Humejd b. Kasib → Abdullah b. Haris el- Mahzumi → Talha → Atâ b. Rebah (ö. 114) → Ebu Hureyre (r.a) (ö. 58)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Bekârlar Evlendirilsin” başlığı altında vermiştir. Hz. Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: “*Allah Resulü Müslümanların evlenmelerini buyurmuş kıyamet günü ümmetinin çokluğu ile iftihar edeceğini bildirmiştir.*”²⁴⁸ Bekârları evlendirmek hem onların günaha düşmelerine engel olacak hemde Ümmetinin çokluğu ile övüneceğini ifade eden Peygamber(s.a.v) e ve onun sünnetine ittiba edilmiş olacaktır. Böylece gençliğin enerji ve dinamizmi günah yoluna değil, hayır yoluna kanalize edilmiş olacaktır.

İbn Mâce bir başka hadisi “nikâh” bölümünde “Küçük Kızları Babaları Evlendirebilir” başlığı altında vermiştir. Ebu Hureyre (r.a.): “*Resûlullah; Bir kadının*

²⁴⁷İbn Mâce “Nikâh” 585. (1862).

²⁴⁸İbn Mâce “Nikâh” 586. (1863).

*başka bir kadını evlendiremeyeceğini, kendi başına da evlenemeyeceğini buyurmuştur. Ancak zâni bir kadının kendi kendine evleneceğini” belirtmiştir.*²⁴⁹

Âlimlerin çoğu, mutlak surette veli izni olmaksızın nikâhın caiz olmayacağını ifade etmişlerdir. Kadının bir başka kadını evlendirmesinin caiz olmadığı vurgulanmaktadır. Bekâr bir kadının kendi başına evlenmesinin de uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden bir kadının evlenebilmesi için mutlak surette velisin olması gerekmektedir. Ancak, Ebu Hanîfe eğer veli merhum olmuşsa izin vermesi veya bir vekil tayin etmesi nikâhın geçerli olması için şart değildir demiştir. Kadının kendi rızası ile iki şahitle nikâh kıyabileceğini belirtmiştir. Bu nikâhı ise alıþ- veriþ akdi ile kıyaslar. Kadının, velisi izin vermeden malını satabildiği gibi, nikâh da kıyabilir yorumu yapılmaktadır. Yukarıda ki hadislerde, henüz buluğa ermemiş kız kast edilmektedir. Bakara suresi 232. Ayetinde; kadınların kocaları ile aralarında anlaşarak eski kocalarına dönmek isterlerse onlara engel olmayın diye buyurması bu duruma delil olarak nitelendirilmiştir.

2.1.6.5. Muhammed İbnu Mesleme Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Bekr b. Ebi Şeybe (ö. 235)→ Hafs b. Ğıyas (ö. 194)→ Haccac (ö. 145) → Muhammed b. Süleyman → Sehl b. Ebi Hasme el-Ensari (ö. 41) → Muhammed b. Mesleme (r.a) (ö. 43)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Evleneceğin Kadına Bakmak” başlığı altında vermiştir. Muhammed İbnu Mesleme (r.a.) anlatıyor: “*Bir kadınla evlenmek istediğini ve kadını gizlice görmek istediğini ve kadının hurma bahçesinde onu gördüğünü anlatmıştır. Bunu ashaba anlattığında kendisini ayıplayanların olduğunu Hz. Peygamberin ashabından olduğunu ve bunu yapmaması gerektiğini söylemişlerdir. Kendisi bu söylemlerden sonra Hz. Peygamberin bir kadınla evlenmek istenildiğinde o kadına bakılmasında bir beis olmadığını söylediğini bildirmiştir.*²⁵⁰

²⁴⁹ İbn Mâce “Nikâh”, 595. (1882).

²⁵⁰ İbn Mâce “Nikâh”, 587. (1864).

Evlenmeden önce evlenilmek istenen kadına bakmanın erkek ve kadın arasında muhabbet oluşturması açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca hadisten anlaşıldığı üzere toplumun bu durumda farklı görüşlerde olduğunu ve ayıplayanların olduğunu görmekteyiz. Ancak Hz. Peygamber’de ashabına ayıplama tavrını yapmamaları gerektiğini syemesi, bizleri kadına bakmak istemenin yanlış bir davranış olmadığı kanaatine sevk etmektedir.

2.1.6.6. Hz. Enes’in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şoyledir: Hasan b. Ali el- Hallal → Züheyr b. Muhammed → Muhammed b. Abdülmelik (ö. 233)→ Abdürrezzak es- San’ani (ö. 211) → Ma’mer b. Raşit (ö. 153) → Sabit el- Bünanî (ö. 127) → Enes b. Malik (r.a) (ö. 93)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Hür ve Velûd Olanla Evlenilsin” başlığı altında vermiştir. Hz. Enes (r.a) anlatıyor: *“Mugire İbnu şu’be’nin bir kadınla evlenmek istediğini ve bu isteğinden Hz. Peygamber’e bu isteğinden bahsetmiştir. Hz. Peygamber Mugire İbnu şu’be’nin evlenmek istediği kadını görüp görmediğini sormuştur. Bunun üzerine Mugire İbnu şu’be kadını görmediğini söylemiştir. Hz. Peygamber kadını görmesini çünkü kadını görmesinin iffet ve sevgi devamı için iyi olacağını buyurmuştur.”*²⁵¹

Bu hadisle ilgili Mugire İbnu şu’be aynı olayı kendisi; Allahın Resulüne giderek evlenmek istediği kadından bahsettiğini, Resullahın da kadını gidip görmesini çünkü bu durumun kadınla onun arasında muhabbet ve ünsiyetin devamı için uygun olan davranıştır dediğini ifade etmektedir. Bunun üzerine Mugire İbnu şu’be ensardan olan kadının yanına gelerek onu velisinden istediğini ve Resullullah’ın sözlerini onlara iletteğini ancak onların bu durumdan çok hoşlanmadığını hissetteğini anlatmaktadır. Kız Hıdr adı verilen kendisine ait hücresinden bunu duyduğunu ve Resûlullah (s.a.v.) bakmanı emretmişse bakmasını ancak böyle bir şey yoksa Allah aşkı için kendisine bakmamasını söylemiştir. Kız da bu duruma sinirlenmişti şeklinde ifade etmektedir. Muğire bu konuyu anlatırken devamında bu kızla evlendiğini ve aralarında uyuşmayı anlatmıştır.

²⁵¹İbn Mâce “Nikâh”, 588. (1865).

2.1.6.7. Adıyy İbnu Âmire el-Kindî Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: İsa b. Hammad el Mısrî → Leys b. Sâd → Abdullah b. Abdurrahman b. Ebu Hüseyin → Adıyy b. Adıyy el- Kindî → (Babası) Adıy b. Âmire el- Kindî

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Dul ve Bakire ile İstişare” başlığı altında vermiştir. Adıyy İbnu Âmire el-Kindî (r.a.): “*Allah Resulü dul kadın kendi rızasını açıkça söyler ancak bakire kız sükût eder*” şeklinde buyurmuştur.²⁵²

Bu hadisle ilgili İbnu Bureyde ise babası Bureyde'den aktarıyor; Genç bir kızın, Resûlullah'a gelerek: Babasının kendi hakirliğini gidermek için onu kardeşinin oğlu ile evlendirdiğinin şikâyetinde bulundu.²⁵³

Resûlullah yapılan nikâhın kabulü veya reddinde yetkiyi kıza bırakmıştır. Kız devamında babası Bureyde' nin bu yaptığını kabul ettiğini ancak kadınların babalarının böyle bir hakkı olmadığını bilmelerini istediğini belirtmiştir.

Hadislerin açıklamalarında âlimler bu ya da buna benzer durumlarda buluş çağında olan bir kızın izni hakkında değişik yorumlarda bulunmuştur.

Âlimlerin çoğu bu nikâhın hükümsüz olduğunu ifade etmişlerdir. Medine ehlinde bazıları caiz olduğunu vurgulamıştır. İmam Şâfî, Mâlik, İbnu Ebî Leyla, el-Leys, İshâk ve Ahmed de bu görüşü savunanlardandır.

Eğer kadın buluşa ermiş ve dul ise, mutlaka müsaade alınmasını yoksa nikâh geçersiz olacaktır yorumu yapılmıştır. Bu noktada âlimler kesinlikle ayrılığa düşmemişlerdir. Hadiste ifade edilen duldan kastedilenin sahil ya da fâsid bir nikâh sebebiyle veyahut vat-yı şüphesiyle bâkireliği giderilen kadındır.

Bakire kadının burada istenilen izine susar ya da hiçbir şey söylemeden kaçarsa ya da ağlarsa, oturduğu yerden ayağa kalkarsa, bu işi istemediğine dair bir

²⁵²İbn Mâce “Nikâh” 590. (1872).

²⁵³İbn Mâce “Nikâh” 591. (1874).

hareket yaparsa Malikiler bu sükûtun izin olarak algılanamayacağını kabul etmiş Şafiler ise bu davranışların nikâha engel olmadığını kabul etmişlerdir.

2.1.6.8. Ebu Saîd el-Hudrî'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Kureyb → Abde b. Süleyman → Muhammed b. İshak (ö. 151) → Yakub b. Utbe → Süleyman b. Yesar (ö. 107) → Ebu Said el-Hudrî (r.a) (ö. 74)

İbn Mâce bu hadisi “nikâh” bölümünde “Kız Halası ve Teyzesi Üzerine Nikâhlanamaz” başlığı altında vermiştir. Ebu Sa'îdi'l-Hudrî (r.a.) anlatıyor: “Allah Resulü'nün, bir kişinin evlendiği kadınla o kadının halasını ve teyzesini aynı nikâh altında birleştirmesini yasakladığını işittiğini aktarmaktadır.”²⁵⁴

Aynı hadisle ilgili Ebu Musa(r.a.): Allah Resulünün:” Kadın, halasının ya da teyzesinin üzerine nikâhlanmasını yasakladığını aktarmaktadır”²⁵⁵

Hadisin açıklamasında; Kur'ân-ı Kerim bir erkeğin dört kadına kadar aynı nikâh altında birleştirebileceğini²⁵⁶ belirtmiştir. Ancak bunun belli şartları vardır. Kadınlar arasında akrabalık bağı olmamak kaydı ile. Bu akrabalık bağı ise; halası ve teyzesi olmasıdır. Bunları aynı nikâh altında birleştirmesi yasaklanmıştır. Yine aynı şekilde kadının erkek kardeşinin ya da kız kardeşinin kızı ile aynı nikâh altında birleştirilmesi yasaklanmıştır. Esasında bu tahrimin, sünnette gelen tahrir olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kur'ân'da yine iki kız kardeş aynı erkeğe aynı anda nikâh kılıması yasaklanmıştır.²⁵⁷ Ancak şu belirtilmiştir; aynı anda nikâhlanması yasaklanmıştır, birinin ölümü ile diğerine nikâh kılımasında bir beis görülmemiştir.

2.1.6.9. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Abdullah b. Said (ö. 257) → Haris b. İmran el-Caferi → Hişam b. Urve (ö. 146) → Urve → Hz. Aişe (r.anha) (ö. 57)

²⁵⁴ İbn Mâce “Nikâh” 10. (1930).

²⁵⁵ İbn Mâce “Nikâh” 34. (1931).

²⁵⁶ Nisa 4 /3

²⁵⁷ Nisa 4/ 23

İbn Mâce bu hadisi “nikâh”bölümünde “Denklik” başlığı altında vermiştir Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: “*Allah Resulü: evlilik için kadının hayırlı olanını tercih edin kendisine denk olan kadının ve kendisine denk olan kişinin kızını isteyin diye buyurmuştur.*”²⁵⁸

Birçok rivayette bir kadın tercih edileceği vakit; doğacak çocuğun anne tarafına benzeyeceği belirtilmekte ve evlenilmek istenen kadının aslına bakılması ve hayırlı olanın tercih edilmesi gerekmektedir. Kur'ân-ı Kerim ve hadislerde belirtilen hususu ise tercih edilecek kadının dindar kadın olması gerektiğidir. Sadece maddi hususlar göz önünde bulundurularak yapılan tercihlerin yanlış olduğu vurgulanmıştır.

Bir erkeğin evlenmek istediği kadında araması gereken önemli özelliklerden biri de kadının erkeğe denk olması hususudur. Mutlaka denk olması şartı çok önemlidir. Dini anlamda, genel şartlarda, mal-mülk durumlarında ve yaş olarak dahi denk olması gerektiği ifade edilmektedir. Âlimler dört şart belirlemişlerdir denklikte; Dini, hürriyet durumu, soyu ve mesleğidir.

Denkliğin genellikle erkeklerle ilgili bir bahis olduğu vurgulanmıştır. Kadınlarda denklik aranmayacağına değinilmiştir. Bu konu ile ilgili hadislerin çoğunda erkeğin kadına denk olması konusu yer almaktadır. Örneğin hadisler Müslüman bir kadının mutlaka Müslüman bir erkekle evlenmesini buyururken, Müslüman bir erkeğin ehl-i kitaptan bir kadınla evlenebileceğine cevaz vermektedir. Dindar kadın fâsık erkekle, hür kadın köle erkekle, soylu bir aileye mensup kızın soyu soppu tam olarak bilinmeyen erkekle, sarraflık (O dönemde üstün bir meslek olarak görülmektedir) mesleği olan bir ailenin kızının, daha düşük sayılan bir mesleğe sahip erkekle evlendirilmesinin uygun olmadığı vurgulanmaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen kızın kendisinin ve ailesinin rızası varsa bu şartların olmadığı Müslüman bir erkek ile evlenmesi haram olarak nitelendirilmemiştir. Malikîler bu meselede denkliğin sadece dini anlamda olması gerektiğini kabul etmişlerdir.

²⁵⁸ İbn Mâce “Nikâh” 618. (1968).

Hız. Aişe (r.a.) anlatıyor; “Üsâme (r.a.)’nin bir gün kapının eşigine takılıp düştüğünü ve yüzünün kanadığını, bunun üzerine Hz. Peygamberin kendisinden bu kanı temizlemesini istediğini ancak kendisinin tiksindiğini ve temizlemek istemediğini anlatmaktadır. Daha sonra Hz. Peygamberin Üsâmenin kanını emerek yüzünden attığını anlatmaktadır”. Bu durumdan etkilenen Hz. Aişe’nin eğer Üsame kadın olsa idi onu süsleyerek evlendirmeye cazip hale getirmek istediğini anlamaktadır.²⁵⁹

Bu hadiste ise Hz. Peygamber’in Üsame’ye verdiği değer için Hz. Aişe’nin kendisini evlendirmek için aracı olmak isteyebileceğini belirtmektedir.

2.1.7. Dârimî’nin Süneninde Geçen Rivayetler

Sünen-i Dârimî’de evlilik öncesi rivayetler “nikâh” bölümünde verilmiştir. Evlilik öncesi süreçte nelere dikkat edilmesi gerektiği ve bu sürecin nasıl ilerlediği ile ilgili Sa’d b. Ebi Vakkas Rivayeti, Bekr b. Abdillâh el-Müzeni, İbn Ömer, Hz. Aişe (r.a.), Hz. Ümmü Seleme(r.a.)’nin aktarmış olduğu rivayetler üzerinden değerlendirmeye çalışılacaktır.

2.1.7.1. Sa’d b. Ebi Vakkas Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Yeman (ö 222) → Şuayb b. Ebi Hamza (ö. 162) → İbni Şihab ez- Zühri (ö. 124) → Said b. Müsyyeb (ö. 94) → Sa’d b. Ebi Vakkas (r.a) (ö. 55)

Dârimî bu hadisi “ Nikâh” bölümünde “Evlenmeye Aracı Olma” başlığı altında vermiştir. Sa’d b. Ebi Vakkas anlatıyor; “Osman’b. Mazun’un evlenmeyip bekâr kalma isteğini Rasulullah’a söyledi ancak Resulullah Osman’ın bu isteğini kabul etmediğini, eğer kabul etmiş olsaydı ve kadınlardan uzak yaşamının caiz olduğunu buyursaydı kendimizi hadım ederdik”²⁶⁰ diye aktardığını bildirmektedir.

²⁵⁹ Dârimî “Nikâh” 62. (1976).

²⁶⁰ Buhari, “Nikâh”, 8(6/119); Müslim, “Nikâh”, 6-8(2/1020-1021); Nesai, “Nikâh”, 4(6/48); Tirmizî, “Nikâh”, 2(3/394); İbn Mâce, “Nikâh”, 2(2/593); Müsned, 1/175, 176, 183; Musannaf, 6/168. Bkz. 2175. Hadis. Ebu Muhammed Abdullâh b. Abdirrahman ed-Dârimî es-Semerkindi (Abdullâh Aydınlı), *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, (İstanbul; Madve Yayınları, Madve Ofset,1996): 5/8

Aynı hadisle ilgili Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: “Allah Resulü kadınlardan uzak kalmayı yani bekâr yaşamayı yasakladığını bildirmektedir.”²⁶¹

Sa'd b. Ebi Vakkas anlatıyor; kadınları terk ederek onlardan uzak yaşamaya başlayan Osman b. Maz'un'un bu durumu ortaya çıktığında Allah Resulü (aleyhissalâtu vesselâm) Osman b. Maz'un'u çağırılmıştır. Gelince de; “Osman! Şüpheli yok ki, ben ruhbanlıkla emrolunmadım. Sen benim Sünnetimi terk mi ettin? Diye sormuş Osman'da hayır cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber; Namaz kılmasının, uyumasının, oruç tutmasının, yemek yemesinin, evlenmesinin, boşanmasının hepsinin sünneti olduğunu ve sünnetini kim terk ederse ondan olmadığını buyurmuş ve eklemiştir ailenin ve nefsinin hakkı olduğunu belirtmiştir.”²⁶²

Sa'd, bu rivayetin devamında; Müslüman erkeklerin Allah Resulünün bu olayı onaylaması durumunda kendilerini hadım edip kadınlardan uzak yaşayacakları ve kendilerini tamamen Allaha verecekleri noktasında karar verdiklerini anlatmaktadır.²⁶³

2.1.7.2. Bekr b. Abdullah el-Müzeni Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Kabîsa b. Ukbe (ö. 215) → Süfyan b. Uyeyne (ö.198) → Asım el- Ahvel (ö. 142) → Bekr b. Abdullah el- Müzeni (ö. 108) → Muğire b. Şube (r.a) (ö. 50)

Dârimî bu hadisi “Nikâh” bölümünde “Evleneceğin Kadına Bakma” başlığı altında vermiştir. Bekr b. Abdullah el-Müzeni anlatıyor; “Muğire b. Şube'nin ensardan olan bir kadına evlenme teklifi etmek istediğini Allah Resulüne söylediğini,

²⁶¹ Nesai, Nikâh, 4(6/48); Tirmizî, Nikâh, 2(3/393); Müsned, 6/125, 157, 252-253., Ebu Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman ed-Dârimî es-Semerikandi (Abdullah Aydınlı), *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, (İstanbul;Madve Yayınları, Madve Ofset, 1996), 5/9

²⁶² Ebu Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman ed-Dârimî es-Semerikandi (Abdullah Aydınlı), *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, (İstanbul; Madve Yayınları, Madve Ofset, 1996), 5/9

²⁶³ Bk. ed-Dârimî, *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, çev. Abdullah Aydınlı, 5 / 8/ 9-10 (2173. Hadis).

Allah Resulü de ona gidip o kadına bakmasını çünkü aralarında uyuşma ve kaynaşma olması için elverişli olanın kadına bakmak olduğunu buyurmuştur".²⁶⁴

Hadisin açıklamasında erkeğin, evlenmeyi düşündüğü kadına bakmasının müstehab olduğu yorumu yapılmaktadır. Bu bakma sırasında, kadından izin almak gerekip gerekmediği noktasında kesin şart koşulmamıştır. Erkeğin, belli ölçüler içerisinde, kadına birden çok bakabileceğini, ancak burada da şart olan kadınla erkek tek başlarına kapalı bir ortamda kalmaları (halvet) yasaklanmıştır.

2.1.7.3. İbn Ömer'in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Halid b. Mahled → Malik → Nafi (ö. 117) → İbni Ömer (r.a) (ö. 73)

Dârimî bu hadisi "Nikâh" bölümünde "Mehir" başlığı altında vermiştir. İbn Ömer anlatıyor; "*Allah Resulü, değış-tokuş biçiminde mehirsiz olarak evlenmeyi yani "şığâr" nikâhını yasakladığını*" aktarmaktadır.

Bu hadise ile ilgili yapılan açıklamada Mâlik şöyle açıklamıştır; Şığâr; bir adamın kendi kızını başkası ile kendi kızını verdiği başkasının kızı ile de kendisini mehirsiz olarak evlendirmesi haline denilmektedir. Muhammed ed-Dârimî'ye ise bu evliliğin meşru olup olmadığı hususu sorulduğunda; bu şekilde evliliğin hoşuna gitmediğini belirtmiştir.²⁶⁵ Mehir belirleme durumu evlilik öncesi süreçte gerçekleştiği için mehir kararlaştırılmadan evlilik tam olarak gerçekleşmeyeceği değerlendirilmiştir.

2.1.7.4. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Ebu Asım (ö. 212) → İbrahim b. Ömer b. Keysan → İbni Keysan (ö. 106) → Vehb b. Ebi Muğis → Esmâ binti Ebi Bekr (ö.73) → Aişe (r. anha) (ö.57)

²⁶⁴ Nesai, "Nikâh", 17(6/57); Tirmizî, "Nikâh", 5(3/397); İbn Mâce, "Nikâh", 9(1/600); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/245, 246; Dârekutnî, 3/252; Said, 1/145-146. Dârimî, *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, 5/11-12.

²⁶⁵ Dârimî, *Sünen-i Dârimî Tercüme ve Şerhi*, 5/20-21

Dârimî bu hadisi “ Nikâh” bölümünde vermiştir. Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor; “*Hz. Peygamber, iyi erkeklerle iyi kadınların evlendirilmelerini buyurmuştur*”. Ebu Muhammed ed-Dârimî ise bu hadisin açıklamasında eğer bu şekilde bir evlilik yapılırsa sonradan gelen nesilin de güzel olacağından dolayı Hz. Peygamberin evliliğin bu şekilde yapılmasını buyurduğunu belirtmektedir.²⁶⁶ Evlilik öncesi süreçte kadınlar ve erkekler kendilerine uygun olan kişiyi seçmeleri gerekmektedir. Bu hadisten anlaşılan “iyi” kavramı dine olan bağlılığı olarak değerlendirilmiştir.

2.1.7.5. Hz. Ümmü Seleme'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. İsmail b. İbrahim el- Buhari (ö.256) → Yezid (ö.206) → Hammad b. Seleme (ö.167) → Sabit el- Bünani (ö.127) → İbni Ömer(ö.73) → Ümmü Seleme (r. anha) (ö.62)

Dârimî bu hadisi “ Nikâh” bölümünde vermiştir. Hz. Ümmü Seleme (r.a) anlatıyor: “*İddeti sona erdiğinde, Hz. Ebu Bekir (r.a.)'nın kendisine bir elçi vasıtasıyla evlenme teklif ettiğini ancak kendisinin kabul etmediğini bildirmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber'in kendisi ile evlenmek için Hz. Ömer'i elçi olarak göndermiş ve evlilik teklifinde bulunmuştur. Hz. Ömer (r.a.) vasıtası ile Ümmü Seleme'yi kendisine istetmiştir. Ümmü Seleme, Hz. Ömer'e Hz. Peygamber söylemesi için birkaç husus ifade etmiştir. Kendisinin çok kıskanç olduğunu, çok çocuğu olduğunu ve ayrıca velisi olan kimselerin orada hazır olmadığı konularını ifade etmiştir. Hz. Peygamber ise Hz. Ömer'e Ümmü Seleme'ye gidip onun kıskançlığının geçmesi için dua edeceğini, çocuklarının himaye edileceğini söyle dedi. Ayrıca velilerin hazır olması meselesi için ise hazır veya değil onların bu evliliğe karşı çıkmayacağını haberini gönderdi bunun üzerine Ümmü Seleme Hz. Peygamberin teklifini kabul etti.*”²⁶⁷

²⁶⁶ Nesai, “Nikâh”, 61(6/92); Tirmizî, “Nikâh”, 30 (3/431-432); İbn Mâce, “Nikâh”, 16 (1/606); İmam Mâlik, *Muvatta*, “Nikâh”, 24(2/535); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/7, 19, 62. 30.

²⁶⁷ Nesai, “Nikâh” 28, 6, 8; Dârimî, 3/ 224.

2.1.8. İmam Mâlik'in Muvattâ'ında Geçen Rivayetler

Yaşları kendi kendilerine karar verecek seviyeye geldikleri zaman evlilik öncesi süreçte herkese açık ortamlarda birbirlerini tanımak maksadı ile tarafların birbirleriyle görüşmelerinde sakınca görülmemiştir.

Bu duruma delil olarak ise İmam Malik'e; bir kadının kendisine haram olan bir erkekle ya da köle ile yemek yemesinde sakınca olup olmadığı sorulmuş İmam Malik ise eğer kendisi ile yabancı erkeklerin yemek yediğini dikkate alarak yerse bunda bir beis olmadığını bildirmektedir.²⁶⁸ İmam Mâlik'in Muvattâ'ında evlilik öncesi süreci; Ebu Hureyre (r.a.), İbnu Ömer (r.a.)'nın aktarmış olduğu rivayetlerden değerlendirmeye çalışılacaktır. İmam Mâlik'in evlilik öncesi süreçle ilgili iki rivayetini değerlendirdik. Önceki bölümlerde benzer rivayetler vardır ancak aynı rivayete İmam Mâlik'in farklı yorumu olduğu için vermenin uygun olacağını düşünmekteyiz.

2.1.8.1. Ebu Hureyre'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Yahya (ö.129)→ Malik (ö.131) → Ebu Zinad (ö.130)→ A' rec (ö.117) → Ebu Hureyre (r.a) (ö.58)

İmam Mâlik'in Muvattâ'ında bu konuyu "Kız halası ve Teyzesi üzerine Nikâhlanmaz" başlığı altında vermiştir. Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor; "*Allah Resulü bir kadının teyzesi veya halası ile aynı nikâh altında birleştirmesini yasakladığını*" belirtmektedir. Râvî ise devamında kadının babasının teyzesi ve halasının da aynı makamda olduğunu belirtmişlerdir.²⁶⁹ Burada İmam Mâlik'in kadının kendi teyzesi ve halasının yanında babasının halası ve babasının teyzesininde kadının kendi halası ve teyzesi ile aynı konumda olduğunu belirtmiştir.

İmam Mâlik'in Muvattâ'da "Nikâh" bölümünde vermiş olduğu başka bir rivayette. Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "*Allah Resulü şehirli kimsenin köylü kişi adına alışveriş yapmasını, alıcı değilken alıcıymış gibi yüksek fiyat verip, fiyat*

²⁶⁸ Muvatta, "Sıfatu'n-Nebî", 10.

²⁶⁹ Buharî, "Nikâh" 27; Müslim, "Nikâh" 37, (1408); Muvatta, "Nikâh" 20, (2, 532); Ebu Davud, "Nikâh" 13, 2065, 2066; Tirmizî, "Nikâh" 30, 1126; Nesâî, "Nikâh" 47-48. 6, 96-98

artırmasını yasakladı. Yine iki kişi arasında başlayan alışveriş olayının kesinlik kazanmadan başka bir kişinin aynı mal için alışverişe girmesini, bir kız istetilmişken kıza tâlib olmayı, bir kadının, kız kardeşi kabındaki almak amacıyla kocasına onu boşamasını istemesini yasakladı ” aktarmaktadır.²⁷⁰

Hadisin son kısmı konumuzla alakalı olan kısımdır. Bu kısım ile alakalı âlimler bir kadın evli bir erkekle evlenmek istemesini ve ondan eşini boşamasını talep etmesini yasaklamıştır. Burada kardeşten kasıt din kardeşi olarak açıklanmış öz kardeş ile sınırlandırılmadığı belirtilmiştir.

2.1.8.2. İbnu Ömer’in Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Mekki İbn İbrahim(ö.236) →İbni Cüreyc(ö.150) →Nafî(ö.117) ,→ Abdullah bin Ömer (r.a) (ö.73)

İmam Mâlik’in Muvattâ’da hadisi “Nikâh” bölümünde “Kız İsteme” başlığı altında vermiştir. İbnu Ömer (r.a.) anlatıyor: “Allah Resulü bir kişiyi kardeşi isterken o kıza talip olmayı yasakladığını ve ne zaman kardeşi vazgeçerse ya da kendisine izin verirse o zaman talip olunabileceğini buyurdu”.²⁷¹

Hadisin açıklamasında hayatta her zaman en önemli olan ve kıyamete kadar yer tutacak ve önemini koruyacak olan kız isteme meselesinin birçok kişiyi ilgilendirdiği belirtilmektedir. Kardeşin talebi varken araya girmemek meselesi büyük önem arz etmektedir güzel giden bir sürecin kötü sonuçlanabileceği durumun ortaya çıkması anlamına gelebileceği belirtilmektedir.

2.1.9. Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde Geçen Rivayetler

Ahmed b. Hanbel’in “Müsned”inde evlilik öncesi süreçle ilgili olarak yer alan rivayetler “Nikâh” bölümünde verilmiştir. Hz. Aişe ve Muğire b. Şube(r. a.)’nin

²⁷⁰ Buhârî, “Büyû” 58, 70, 71, Şurut 8, 11; Müslim, “Nikâh” 38, 39, 51, 52, (1408-1413)- “Büyû” 12, (1515); Tirmizî, “Talâk” 14, (1190); Nesâî, “Nikâh” 20, (6,71), Büyû 19, 21, (7, 258-259); Ebu Dâvud, “Nikâh” 2, (2176), 18, (2080); Muvatta, “Büyû” 45, (2, 683).

²⁷¹ Buhârî, “Nikâh” 45; Müslim, “Nikâh” 49-56, (1412-1414); Muvatta, “Nikâh” 1, (2, 523); Ebu Davud, “Nikâh” 18, (2081); Nesâî, “Nikâh” 19, (6, 71); Tirmizî, “Nikâh” 38, (1134)

naklettiği rivayetler incelenecektir. Hz. Peygamber ümmetini evliliğe teşvik etmek bekârlık durumlarını ise uzatmamaları için; ümmetinden olan kimselerden güce yeten kimsenin evlenmesini eğer evlenmiyorsa oruç tutmasını buyurmuştur. Evliliğin gençlerin gözlerini ve ırzlarını harama karşı koruyan bir kalkan olduğunu buyurmuştur.²⁷²

2.1.9.1. Hz. Aişe'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Kesir (ö.774) → Süfyan b. Uyeyne (ö.198) → İbni Cureyc (ö.150) → Süleyman b. Musa → Zühri (ö.124) → Urve → Aişe (r.anha) (ö. 57)

Ahmed b. Hanbel'in "*Müsned*"inde bu hadisi "Nikâh" bölümünde vermiştir. Hz. Aişe ve İbnu Abbâs (r.a.) anlatıyorlar; "*Allah Resulü velinin izni olmadan kıyılan nikâhın sahih olmayacağını*"²⁷³ buyurmuştur. Bu hadisi Hz. Ebu Hureyre (r.a.) şu şekilde anlatıyor: "*Allah Resulü; kadının kadını evlendiremeyeceğini ve kendi kendine evlenemeyeceğini*"²⁷⁴ buyurmuştur. Ayrıca kendi kendine evlenen kadını zani kadın olarak nitelendirmektedir.²⁷⁵

Hadisin açıklamasında âlimlerin çoğunun velinin izni olmadan evlenmenin uygun olmadığı yorumunu yaptığı görülmektedir. Ancak bir takım âlimler merhum kimsenin vekil tayin etmesinin de uygun olmayacağını belirtmişlerdir.²⁷⁶

Âlimler arasında bazı farklılıklar olsa da Ebu Hanife en genel durumlarda baba, babanın babası, çocuğa vasî olan kimse, hâkim veya aile büyüklerinden birinin anne babanın ölümü durumunda evlendirebileceği ifadesine yer vermektedir. Ancak

²⁷² Buhârî, "Savm", 10, "Nikâh", 2,3; Müslim, "Nikâh", 1; Ebû Dâvûd, "Nikâh",1; Tirmizî, "Nikâh", 1; Nesâî, "Sıyam", 43; "Nikâh", 3; İbn Mâce, "Nikâh", 1; Dârimî, "Nikâh", 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 378, 424, 425.

²⁷³ Ebû Dâvûd, "Nikâh", 19; İbn Mâce, "Nikâh", 15; Ahmed b. Hanbel, "Müsned", I, 378, 424, 425.

²⁷⁴ İbn Hacer Tehzîbu't-Tehzîb, XII, 21.

²⁷⁵ Hanbelilere göre küçükleri baba, vasî ya da hâkim, Malikilere göre baba, dede, vasî ya da hâkim, Hanefilere göre baba dede ve bunun dışındaki asabelerden biri, Şafilere göre baba ve dede evlendirebilir. Zuhaylî, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, 7 / 180.

²⁷⁶ Şâfiî, Muhammed b. İdrîs, *el-Ümm*, thk. Muhammed Zührî enNeccâr, (Kahire: Mektebetu'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, 1961.), 5/, 12, 168,

baba ve babanın dışındaki velilerde evlendirilecek çocukların buluşa erme kendi kararlarını verebilecek yaşa gelmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁷⁷

Hz. Peygamber, kişinin mutlu olmasını sâliha yani uyumlu, itaatli bir eşe bağlamış, salih kadının kişinin saadeti olduğunu ve nimetlerin en üstünü olduğunu buyurmuştur.²⁷⁸

2.1.9.2. Muğire b. Şube'nin Rivayeti ve Değerlendirmesi

Rivayetin senedi şöyledir: Muhammed b. Abdülaziz b. Ebi Rizme → Hafs b. Ğıyas → Asım → Bekr b. Abdullah el- Müzeni → Muğire b. Şube (r.a) (ö. 50)

Ahmed b. Hanbel'in "*Müsned*"inde bu hadisi "Nikâh" bölümünde vermiştir. Muğire b. Şube (r.a.) anlatıyor; "*Ensardan bir kadına evlenme teklifi etmek istediğini Hz. Peygambere bildirmiş, Hz. Peygamber ise Kadını görüp görmediğini sormuştur. Bu görmenin iki kişinin aralarındaki uyuşma ve kaynaşma sağlaması açısından önemli olduğunu*" buyurmuştur.²⁷⁹

Hadisin açıklamasında erkeğin, evlenmeyi düşündüğü kadına bakması müstehab olarak yorumlanmıştır. Âlimlerin çoğu hadisin görünüşüne göre bakma konusunda aynı görüşü belirtmişlerdir. Ancak nerelerine bakılabileceği hususunda farklı görüşler vardır. Âlimlerin çoğu el, yüze bakılabileceğini belirtmişlerdir. İmam Ahmed b. Hanbel (Rahmetullahi Aleyh), bu bakma meselesinde kadının ev içinde açmış olduğu yerlerine bakmak caizdir yorumunu yapmıştır.

²⁷⁷ Hanbelilere göre küçükleri baba, vasî ya da hâkim, Malikilere göre baba, dede, vasî ya da hâkim, Hanefilere göre baba dede ve bunun dışındaki asabelerden biri, Şafiilere göre baba ve dede evlendirebilir. Zuhaylî, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, VII/180.

²⁷⁸ Müslim b. el-Haccâc, *Sahih*, (İstanbul, 1992), "Rada", 64; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, *Sünen*, (İstanbul, 1992), Nikâh, 8; Nesâî, Ebû Abdîrrahman b. Şuayb, *Sünen*, (İstanbul, 1992, "Nikâh" 15; Ahmed b. Hanbel, II, 168.

²⁷⁹ Nesai, "Nikâh", 17(6/57); Tirmizî, "Nikâh", 5(3/397); İbn Mâce, "Nikâh", 9(1/600); Müsned, 4/245, 246; Dârekutnî, 3/252; Said, 1/145-146. Bkz. Müstedrek, 2/165.

Kadından bu bakmak için izin almaya gerek olmadığını belirtmişler, bu bakmada belli bir sayı belirtmemiş birçok kez bakılabileceğini ancak kapalı bir yerde tek başlarına kalmanın caiz olmadığını yorumlamışlardır.²⁸⁰

2.2. Kütüb-i Tis'a'da Evlilik Öncesi Süreç İle Alakalı Rivayetlerin İsnad ve Metin Yönüyle Genel Değerlendirmesi

Evlilik öncesi süreçle ilgili rivayetlerin değerlendirmesine geçmeden önce bu rivayetleri değerlendirirken temel alınan esasları belirtmekte fayda olduğunu düşünmekteyiz.

İslam Dininde nikâh bizzat Kur'an-ı Kerim'de ele alınarak esasları belirtilmiş konular arasında olduğu değerlendirilmektedir.²⁸¹ Değerlendirmemiz önce Kur'an-ı Kerim ele alınarak, sonrasında hadisler ele alınmak sureti ile yapılacaktır. İlk olarak Kur'an-ı Kerim'de nikâh ile ilgili ayetler incelendiğinde şu sonuçları çıkarabiliriz:

1- Kişinin bülûğ çağına girince çok fazla zaman kaybettirilmeden evlendirilmesi uygundur.²⁸²

2- Mü'min kişinin mü'min bir eş ile evlenmesi uygundur. Müşrik kişi eğer soyu, zenginliği ve güzelliği gibi özelliklerden dolayı hoş gitse dahi onunla evlilik yapılması uygun değildir. Mü'min kişi, burnu kesilmiş siyah köle dahi olsa, hoş giden müşrik kişiden daha hayırlıdır. Çünkü müşrik kişiler cehenneme çağırır.²⁸³

3- Evlilik hoş giden kadınla yapılmalıdır.²⁸⁴

4- Evlilik yapılırken kadınların ailelerinin izni alınarak yapılmalıdır.²⁸⁵

²⁸⁰ Ebu Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî es-Semerkindi (Abdullah Aydın), *Sünen-i Dârimî Tercüme Ve Şerhi*, 5/11-12

²⁸¹ Nisa 4/3, Nisa 4 /6, Bakara 2/221 ayetleri gibi ayetlerinin yer alması nikâh kavramının Kur'an-ı Kerim'de de bahsedildiğinin kanıtıdır. Burada kaydedilen prensiplerin herbibiri kelimesi kelimesine âyet meali değildir ancak incelemiş olduğumuz hadisler bu hükümlerin hadislerle desteklendiği görülmüştür.

²⁸² Nisa 4/ 6

²⁸³ Bakara 2/221

²⁸⁴ Nisa 4/ 3

5- Evlilik yapılacak kadın namuslu, fuhuş yapmayan ve gizli dostlar edinmeyen olmalıdır.²⁸⁶

6- Evlilik yapılacak kadına mehri mutlak verilmelidir.²⁸⁷

7- Toplum, bekâr (dul, yetim, köle) kişilerle ilgilenmeli, onları evlendirmelidir. Evlendirirken fakirlik korkutmamalı, bekârlara bu konuda yardım edilmelidir.

8- Yapılacak olan nikâh akdi herkese açık olmalıdır. Bu hususta özellikle işaret edilen Nisa 25. ayette belirtilmiştir.²⁸⁸ “Sizden kimin, hür mü’min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü’min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın. Allah, sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları hâlinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (cariye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”²⁸⁹ Hz. Peygamber (s.a.v.) nikâhın mutlak alenî olmasını, bu amaçla ziyafet verilmesi ve hatta def çalınarak ilan edilmesini istemiştir.

9- Nikâh kadın ve erkek arasında veraset hakkı oluşturur.²⁹⁰

10- İslam dininde nikâh müddeti müebbet, daimî olması emredilmiştir. Yani evlilik yapılırken kadın ve erkek hayatlarının sonuna kadar mutlaka beraber olmayı hedeflerler. Belli bir süre ile sınırlanmış olan nikâhlar meşru değildir. Kişi, kendi içinde bir süre niyetinde bulunmuş olsa dahi müebbet kabul edilmiştir. İslam dininde meşrû ve ciddi bir sebep mevcut ise evlilikte boşanmaya müsaade

²⁸⁵ Nisa 4/25

²⁸⁶ Nisa 4/25

²⁸⁷ Nisa 4/25

²⁸⁸ Nisa 4/25

²⁸⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’anı Kerim Meali/ Nisa Suresi 25’inci Ayet.

²⁹⁰ Nisa 4/ 12

edilmektedir. Ancak meşru ve ciddi olmayan sebepler ile boşanma da uygun görülmemiştir.

Diğer taraftan araştırmamızda evlilik öncesi süreçle ilgili Kütüb-i Tis'a'da yer alan tespit ettiğimiz hadislerden toplam 42 hadis incelenmiştir. 3'ü Buhari'den, 2'si Müslim'den, 5'i Ebu Davud'dan, 7'si Tirmizi'den, 3'ü Nesai'den, 12'si İbn Mace'den, 5'i Dârimi'den, 2'si İmam Mâlik'in Muvattâ'den ve 2'si de Ahmed b. Hanbel'den olan hadisler çerçevesinde konu ele alınmıştır.

Evlilik öncesi süreç ile ilgili incelenen hadisleri: Sahih-i Buhari'de; "Nikâh" ve "Talâk" bölümlerinde "Mehir", "Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar" başlıkları altında yer aldığı görülmüştür.

Sahih-i Müslim'de incelenen evlilik öncesi rivayetler "Rada" ve "Nikâh" bölümlerinde "Evlenmeye Teşvik ve Tergip" ve "Hıyarü'l-Bülüğ (Bülüğda Muhayyerlik Hakkı)" başlıkları altında yer almıştır.

Sünen-i Ebi Davud'da evlilik öncesi rivayetler "Nikâh" bölümünde "Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar", "Mehrin Ahkâmı" ve "Veliler ve Şahitler" başlıkları altında verilmiştir.

Tirmizî'nin Sünen'inde evlilik öncesi rivayetler "Nikâh" bölümünde "Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar", Nikâhın Manileri/Müebbet Haramlık" ve "Kız Halası ve Teyzesi üzerine Nikâhlanamaz" başlıkları altında verilmiştir.

Sünen-i Nesai'de evlilik öncesi rivayetler, "Nikâh" bölümünde "Hz. Peygamberin(s.a.v)'nin Zevceleri" ve "Kız Halası ve Teyzesi üzerine Nikâhlanamaz" başlıkları altında verilmiştir.

Sünen-i İbn Mâce'de evlilik öncesi rivayetler ise "nikâh" bölümünde "Evlenmeyi Tavsiye Etme", "Hür ve Velud Olanla Evlenilsin", Bekârlar Evlendirilsin", "Küçük Kızları Babaları Evlendirebilir", "Evleneceğin Kadına Bakma", "Dul ve Bakire ile İstişare", "Kızın Gönlü Olmadan Evlendirilmez", Kız Halası ve Teyzesi Üzerine Nikâhlanamaz" ve "Denklik" başlıkları altında verilmiştir.

Sünen-i Dârimî’de evlilik öncesi rivayetler “Nikâh” bölümünde “Evlenmeye Aracı Olma”, “Evleneceğin Kadına Bakma” ve “Mehir” başlıkları altında verilmiştir.

İmam Mâlik’in Muvattâ’ında incelenen evlilik öncesi rivayetler “nikâh” bölümünde “Kız Halası ve Teyzesi Üzerine Nikâhlanamaz” ve “Kız İsteme, Nikâh Duası ve Nazar” başlıkları altında verilmiştir.

Ahmed b. Hanbel’in “Müsned”inde incelenen evlilik öncesi süreçle ilgili olarak yer alan rivayetler “Nikâh” bölümünde “Velisiz Nikâh Caiz mi?” ve “Evleneceğin Kadına Bakma” başlıkları altında verilmiştir.

Araştırmamızda konumuzla ilgili incelediğimiz Kütüb-i Tis’a’da yer alan rivayetlerin hadis tekniği açısından değerlendirmesini şöyle bir tablo ile açıklamak mümkündür:

KÜTÜB-İ TİS'A	İNCELENEN HADİS SAYISI	SAHİH	HASEN	ZAYIF	MERFU	MEVKUF	MAKTU
SAHİH-İ BUHARÎ	3	3	-	-	2	1	-
SAHİH-İ MÜSLİM	2	2	-	-	2	-	-
SÜNEN-İ TİRMİZÎ	7	5	1	1	6	1	-
SÜNEN-İ EBİ DÂVÛD	5	3	1	1	5	-	-
SÜNEN-İ NESÂÎ	3	3	-	-	3	-	-
SÜNEN-İ İBN MÂCE	12	8	2	2	11	1	-
MUVATTA-İ İMAM MALİK	2	2	-	-	2	-	-
MÜSNED-İ AHMED B. HANBEL	2	2	-	-	2	-	-
SÜNEN-İ DÂRİMÎ	5	4	1	-	5	-	-

Öte yandan İslam Dininde nikâh konusu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yapmış olduğu evlilikler ve sahabeye konuyla ilgili yönlendirmeleri dikkate alınarak evlilik ve evlilik öncesi süreçle ilgili şu sonuçları çıkarabiliriz:

1- Hz. Peygamber(s.a.v.)'nin Evliliğe teşvik ettiğini ve hangi kadınlarla nasıl evlenileceğine dair yönlendirmeler yaptığı görülmüştür. *“Resulullah (s.a.v.); Bir kadın ile dört özelliği için nikâhlanılacağını: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Dindarı seç ki huzur bulasın.”* şeklinde buyurmuştur.²⁹¹

2- Evliliğin sıhhati için evlenilmek istenilen kadına bakılması gerektiğini vurguladığı görülmüştür. Hz. Muğire (r. a.)'nın aktardığı hadise göre; *“bir kadınla evlenmek istediğini ve bunu Resûlullah (s.a.v.)'a söylemiştir. Resulullah ise kendisine: Kadına bakmasını, çünkü uyum için ona bakmasının çok önemli”* olduğunu buyurmuştur.²⁹²

3- Evlilik yapılırken velilerin izninin olması gerektiği velinin izni olmadan kıyılan nikâhın geçersiz olduğu sonucuna varılmaktadır. Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Allah Resulünün: *“Kadınların velilerinin izni olmadan nikâh kıymaları durumunda nikâhın geçersiz olduğunu buyurmuştur. Ayrıca bu durumun ehemmiyetini belirtmek için bu konuyu üç kez vurgulamıştır. Devamında ise eğer kadın ve koca halvet olmuşlarsa mehirin kadının olacağını eğer bu durumda veliler anlaşmazlığa düşerse velisi olmayanın velisinin sultan olacağını”*²⁹³ belirtmiştir.

4- Evlenilmek istenen kadının rızasının alınması gerektiği görülmektedir.²⁹⁴

5- Evlenilmek istenen kadının akrabalık bağlarının bilinmesi gerektiği yine incelenen hadslerden çıkarılan sonuçlardan biridir. Bir kadını teyzesi ve halası ile aynı adamın nikâhı altında birleştirilemesinin uygun olmadığı vurgulanmıştır. İbnu

²⁹¹Buharî, “Nikâh” 15; Müslim, “Rada” 53, (1466); Ebu Davud, “Nikâh” 2, (2047); Nesâî, “Nikâh” 13, (6, 68)

²⁹²Tirmizi, “Nikâh” 5, 1087; Nesâî, “Nikâh” 17, 6, 69

²⁹³Ebu Davud, “Nikâh” 20, 2083; Tirmizi, “Nikâh” 14, (1102).

²⁹⁴İbn Mâce “Nikâh” 50.

Abbas (r.a.): “Resulullah (s.a.v.) kadını halası ya da teyzesi ile aynı nikâhta birleştirilmesini mekruh olarak bildirdi.”²⁹⁵

6- Evlenilmek istenen kadının hür olması gerektiği vurgulanmaktadır. Hz. Enes İbnu Mâlik (r.a.); “Allah Resülü; Allah'ın yanına pak ve temizletilmiş bir şekilde kavuşmak istiyorsa hür kadınla evlensin şeklinde buyurmuştur.”²⁹⁶

7- Bir kadına evlenmek için talip olunmuşsa ve bundan kişi haberdar ise kadın o talibe net bir cevap vermeden talip olunmasının uygun olmadığı belirtilmektedir. İbn Ömer (r.a.) aktarıyor; “Resulullah'ın (s.a.v.) bir kişiyi, kardeşi bir kızı isterken o kızı talip olmayı yasakladı, ne zaman ki isteyen kişi vazgeçer ya da kendisine izin verirse ancak o zaman talib olunabileceğini” buyurmuştur.²⁹⁷

8- Evlenilen kadınla temasta bulunulması durumunda boşanılmış olsa dahi kadının kızı ile evlenilemeyeceği görülmüştür. Amr İbnu Şuayb anlatıyor: “Resulullah (s.a.v.): Bir erkeğin kadınla nikâh yapıp ve temasta bulunması, artık o kadının kızına nikâh kıyamayacağını artık o kadının kızının ona helal olmayacağını, ancak kadına temasta bulunmamışsa kızını nikâhlayabileceğini” söylemiştir. Bir erkeğin bir kadını nikâh yapması durumunda kadına ister temas etsin ister temas etmesin o kadının annesi ile artık nikâhlanamayacağını buyurmuştur.²⁹⁸

9- Bir kadının başka bir kadını evlendiremeyeceği yine tespit edilen durumlar arasındadır. Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: “Resûlullah; Bir kadının başka bir kadını evlendiremeyeceğini, kendi başına da evlenemeyeceğini buyurmuştur. Ancak zâni bir kadının kendi kendine evleneceğini” belirtmiştir.²⁹⁹

Hadisleri yorumlayan cumhur ulema zaman zaman Resûlullah'ın (s.a.v.) yapmış olduğu davranışları farklı açılardan yorumlamışlardır. Örneğin yukarıda açıkladığımız üzere evlenilecek kadına bakma meselesinde kadına nasıl ve ne şekilde

²⁹⁵ Ebu Davud, “Nikâh” 13; Tirmizî, “Nikâh” 30,

²⁹⁶ İbn Mâce “Nikâh” 9.

²⁹⁷ Buharî, “Nikâh” 45; Müslim, “Nikâh” 49-56, (1412-1414); Muvatta, “Nikâh” 1, (2, 523); Ebu Davud, “Nikâh” 18, (2081); Nesâî, “Nikâh” 19, (6, 71); Tirmizî, “Nikâh” 38, (1134).

²⁹⁸ Tirmizî, “Nikâh” 25, (1117).

²⁹⁹ İbn Mâce “Nikâh”, 15. (1882) (6582)

bakılacağı konuları açıklanmaya çalışılmıştır. Bazısı her yerine bakılacağını bazıları ellerine yüzüne ve ayaklarına bakılabileceğini belirtmektedir.³⁰⁰

Genel olarak ortak yorumlar yer alan hadisler zamanla İslam'ın genel kuralları içerisinde nasıl yer aldığını, cumhurun ve mezheplerin bu konularda uygulama şekilleri verilmeye çalışılmıştır.

Bütün bu hadislerin ortak vurgusu ise kişilerin harama bulaşmadan uzun bir yolculuğa çıkacakları hayat arkadaşlarını seçmelerini, bu seçimin ise her iki tarafın da maddi ve manevi şekilde yıpratılmadan yapılması gerektiği yönündedir. İnsanların ömürlerini geçirecekleri ve nefislerini kontrol edebilecekleri evlilik müessesinde mutlu, huzurlu olabilecekleri, dinlerini beraber rahatça yaşayabilecekleri kişileri seçmelerini belirtmektedir.

Evliliğin hem dünya hayatında rahat edebileceği hem de ahireti için hazırlık yapabileceği bir müessese olduğu o yüzden eş seçiminin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu kadar önemli olan evlilik müessesinin kurulma aşamasında yine İslami kurallar çerçevesinde yapılması gerektiği belirtilmektedir.

³⁰⁰ İbn Mâce, "Nikâh", 9, (1865).

SONUÇ

Evlilik insanın hayatını düzene sokması ve huzurlu bir yaşam sürmesi için oluşturulan bir müessesedir. Bu müessese olmadan insanların gaflete düştüğü ve huzursuz toplumlar ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu yüzden evlilik müessesesi henüz kurulurken hassas davranmak ve sağlam temeller üzerine inşa etmek hem ailenin hem de toplumun huzurlu olması açısından önem arz etmektedir. Bu sağlam temeller ise İslamı kabul eden toplumlarda İslamî kurallardan geçmektedir. Erkek ve kadının huzurlu bir aile oluşturması ve topluma iyi bir nesil yetiştirmesi evliliğin bir diğer gayesidir. Şehvet duygusu insanın fitratında olan ve neslin devamı için gerekli bir araçtır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu şehvet duygusunu evlenerek tatmin etmeyi, çoğalmayı, ümmetinin çokluğu ile övüneceğini buyurmuştur. O yüzden evlilik kadar hayati olan bir meselenin öncesi sürecinin nasıl olduğu ve Hz. Peygamber'den bize ulaşan bu süreçle ilgili rivayetlerin neler olduğu bu çalışmada Kütüb-i Tis'a'da tespit edilen toplam 42 hadisle incelenmiştir. Bu hadislerin 3'ü Buhari'den, 2'si Müslim'den, 5'i Ebu Davud'dan, 7'si Tirmizi'den, 3'ü Nesai'den, 12'si İbn Mace'den, 5'i Dârimi'den, 2'si İmam Mâlik'in Muvattâ'den ve 2'si de Ahmed b. Hanbel'in aktarmış olduğu hadislerdir. Bu hadislerle ilgili yapılan incelemede birçok farklı tarikten/yoldan aynı manaya gelen birden fazla rivayete rastlandı. Dolayısıyla bu hadislerin sıhhati konusunda bir tereddüdün olmadığı görülmüştür. İncelenen bu 42 hadisten 35'i Merfu hadis 7'si ise Mevkuf hadistir.

Bunun için Kütüb-i Tis'a adı verilen dokuz temel hadis kaynağında evlilik öncesi süreç ile ilgili yer alan rivayetlerin hadis tekniği açısından değerlendirilmiştir. Öncelikle Kütüb-i Tis'a'da yer alan konuyla ilgili rivayetler incelendiğinde bu rivayetlerin daha çok nikâh ile ilgili bölümlerde bulunduğu görülmüştür. Müstakil olarak nikâh öncesi süreçle ilgili herhangi bir tasnif yapıldığına rastlanmamıştır. Bu yüzden araştırmamızda konu ile ilgili rivayetlere yer verilmiştir. Evlenme ve evlilikle ilgili Kütüb-ü Tis'a'da yer alan hadisler incelenmiştir. Hz. Peygamber'in ve Sahabilerin evlilikleri nasıl yaptığı o dönemdeki evliliklerde yapılan uygulamalar konumuz açısından bize yol gösterici olan durumlardır.

Kadın ve erkeğin evlenme vakitleri geldiği yaşlarda harama düşme ihtimalleri yüksek olan ve mali olarak yeterli olan kimselerin evlenmesine farz olarak bakılmaktadır.

İncelemiş olduğumuz hadislerden çıkan ortak sonuç kişinin evlenmek için talip olduğu kızı mutalaka görmesi gerektiğidir. Tabi bu konuda; nasıl ne kadar ve ne şekilde olacağı hususunda ayrılığa düşülmüştür. Ancak en genel sonuç evlenmek isteyen erkek evlenmek istediği kadının el, yüz ve ayaklarını görebileceği noktasındadır. Bununla ilgili belli bir tekrara rastlanmamıştır. Ancak bütün Âlimlerin ortak yorumu mahremi olmadan bu görmenin olmaması erkek ve kadının baş başa kalmamasıdır. İslam hukukuna göre de bu kanı kadının yüzü, boynu ve ellerine bakılmasının uygun olduğunu bu kısımların kadının genel güzelliği ile ilgili bilgi edinmeye yeterli olacağı şeklindedir. Bu konuda bazı âlimler de erkeğin kadını görmesi kadar kadının da erkeği görme hakkına sahip olduğunu belirtmektedirler.

Bu bakma meydana geldikten sonra kişilerin ailelerinde rızası alınarak evliliğin gerçekleştirilebileceği hususudur. Burada özellikle değinilen husus kadının velisinin izni olmadan yapılan evliliğin geçersiz olacağı durumudur. Velisiz nikâh mübah değildir hükmü verilmiştir. Bu izin ile ilgili varılan bir diğer sonuç ise kadının rızasının alınmasıdır. Kadının rızası alınmadan yaptırılan evliliği Hz. Peygamber yasaklamış hatta kendisine gelen bir kadının babasının onun izni ve rızası olmadan kendisini evlendirdiğini şikâyet etmesi üzerine nikâhı iptal etmiştir.

Evlilik öncesi sürecin bir diğer önemli hususu kimlerle evlenilebilir konularının bilinmesi meselesidir. Çünkü kişi evlenmesine müsaade edilmeyen kimselerle zihnini karıştırması ve zaman kaybetmesi durumu söz konusudur. Bu duruma engel olmak amacıyla bu konuda belirtilmiştir. Örneğin Hz. Peygamber; dindar erkeklerin dindar kadınlarla evlenmelerinin uygun olduğunu vurgulamıştır. Müslüman bir erkeğin Müslüman kadınlarla ve ehl-i Kitap kadınlarla evlenebileceğini belirtmiş ve Müşriklerin ateşe çağırıldığını buyurarak bundan nehyetmiştir. Ancak Müslüman kadının mutlak surette Müslüman bir erkekle evlenmesine müsaade edilmiştir. Ayrıca burada evlilik yapılmasına müsaade

edilmeyen bir diğerk durum ise kişi ikinci evliliğini yapacaksa aynı nikâh altında kadının halası, kız kardeşi ve teyzesini birleştirmesi durumudur ve yasaklanmıştır.

Evlenilmek istenen kadında bulunması gereken özelliklerde yine incelemiş olduğumuz hadis ve ayetlere göre şu şekildedir. Kadının imanlı olması gerekmektedir. Çünkü imanlı olmayan kadının erkeği şerre çağıracağına ve erkeği allah yolundan uzaklaştıracağına inanılmaktadır. Bir kadınla güzelliği, zenginliği ve soyluluğu yerine imanlı oluşunun tercih edilmesini Hz. Peygamber buyurmuştur. Ayrıca Furkan suresinde ”insanın gözünü aydınlatacak eş ve zürriyet” ifadesinden hareketle inanan bir eş ve inanan zürriyetlerin insanı mutlu edeceği belirtilmektedir. Bir diğerk özellik ise kadının saliha olmasıdır. Burada saliha bir kadın ifadesi tam olarak dindar kadına işaret etmektedir. Dünyanın bir meta olduğuna inanan ve bunun da hayırlısını isteyen ancak saliha bir kadındır. Böyle bir kadını bulabilmek için ailesine ve etrafına yaşam tarzına bakmak kişiye kadın hakkında bilgi verecektir. Kadını tercih ederken mehrinin az olmasına, güzel olmasına, güzel ahlaklı olmasına, doğurgan olmasına, yakın akrabadan olmamasına, kocasına bağlı olacak ve çocuklarına düşkün olacak kadınlar olmasına dikkat edilmelidir.

Bir kadınla evlenilmek istendiğinde kadının ailesinden izin alması ne kadar önemli ise erkeğin de kendi ailesinin iznini ve onayını alması gerekmektedir. Kendi ailesinin içerisine getireceği kadının kendi ailesi ile anlaşabilecek biri olması çok önemlidir. Bu konu ile ilgili delile ise Hz. Cabir’in babası vefat ettikten sonra kız kardeşlerinin kalması ve evliliğini yaparken daha olgun bir kadın tercih etmesini verebiliriz. Kardeşleri ile iyi geçinebilecek onları idare edebilecek bir dul kadınla evlenmiştir. Bu şekilde yapmış olduğu tercih Hz. Peygamber tarafından takdir edilmiştir.

Evlilik yapılacak kişi tercih edilirken mutlak surette denklik gözetilmelidir. Evliliğin sıhhatli ve devamlı olması için bu konu çok önemlidir. Çünkü İslam Dininde evlilik belli bir süreliğine değil ömür boyu devam edecek bir müessesedir bu yüzden mutlaka denklik önemlidir. Burada mal, mülk, soy, güzellik denkliğin esaslarındandır.

Evliliğe karar verdikten sonra nişanlanma durumu meydana gelmektedir. Nişan evlenmek için tarafların birbirlerine vermiş oldukları evlenme vaadidir. Bu durum Arap-İslam toplumlarında çok yaygın olan bir durum değildir. Bazı toplumlarda evliliğe karar verildikten sonra söz kesilir daha sonra nişan ve akabinde evlilik gerçekleşir. Bu husus toplumdan topluma değişmektedir. Ancak temel alınması gereken İslami kurallar olduğundan burada nişan kavramının evlilik vaadi olduğu unutulmamalıdır. Çünkü evlilik vaadi evliliğin gerektirdiği sorumlulukları getirmez ve erkek ve kadın arasında henüz nikâh kıyılmadığı için birbirlerine yabancı hükmündedir. Kütüb-ü Tisa'da bu konu ayrıca verilmemiş ancak incelenen hadislerden yola çıkarak birbirine yabancı olan kadın ve erkeğin birbirlerine nasıl davranmaları gerekiyorsa bu süreçte nişanlılarında aynı şekilde davranması gerektiğidir. Burada İslam hukukunda mehir belirlenir ve evlilik gerçekleşmeden nişan bozulması ile ilgili konular hakkında yorum yapılmış ancak bu süreçle ilgili hadis kitaplarında ayrıca bir konu tasnifi yapılmamıştır.

Evlilik gerçekleşmesi için kimlerle hangi şartlarda nasıl evlenileceği, ne zaman evlenileceği, kadının hukuku ve erkeğin hukuku incelenmiştir. Ancak nikâh akdi gerçekleşene kadar İslami kurallara dikkat edildiği görülmektedir. İslamın zarafeti evlilik teklifinin nasıl ve ne şekilde yapılacağına bile gösterilmesinden anlaşılmaktadır.

Çalışmamız nihayete ererken amaç edindiğimiz evlilik öncesi sürecin tanımı, tarihi, kavramları, hukuki niteliği ve kütüb-i tisa' da konuya dair rivayetler ele alındı. İçinde bulunduğumuz salgın süreci çalışmamızı içerik olarak etkilediği konu amacına ulaşmıştır. Peygamber (s.a.v)' in rivayetleri doğrultusunda evlilik öncesi süreç işelenmiş ve elde edilen rivayetler hadis tekniği açısından değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

A'zami, Muhammed Mustafa. *Menhecü'n-nakd*. Riyâd: by. 1982.

Acar, H. İbrahim. "İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 23, 71-94, (2005).

Aclân, Leylâ Muhammed. *Menhecu'l-İmâmi'l-Buhârî fi'l-cerh ve't-ta'dîl min hilâli kitâbihi't-târîhi'l-kebîr*. Kuveyt: Kuveyt Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998-1999.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed. *Keşfu'l-hafâ*. Beyrut: Dâru İhya'ut-Turasi'l-Arabî, 1988.

Akgül, Mustafa. *Kütüb-i Sitte Kavramının Oluşum Süreci ve Şöhret Bulması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Akgündüz, Ahmet. *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*. İstanbul: OSAV. Yayınları, 1996.

Akgündüz, Ahmet. *İslâm Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: "Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri" Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Akgündüz, Ahmet. *Şer'îye Sicilleri Mahiyeti Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1998.

Aktan, Hamza. "Miras". *DİA*. 30/143-145. İstanbul: T.D.V. Yayınları, 2005.

Aktan, Hamza. "Nikâh". *İslam'da İnanç, ibadet ve Günlük Yaşam Ansiklopedisi*, İstanbul: İFAV Yayınları, 1997.

Alûsî, Ebu'l- Meali Cemaleddin Mahmûd Şükri b. Abdullah b. Mahmûd *Buluğul-ereb fi ma'rifeti ahvâli'l-Arab*, tsh. Muhammed Behcet el-Eserî, Kahire: Dâru'l- Kitabu'l-Mısriyye, t.y.

Arsebük, Esat. *Medenî Hukuk Başlangıç ve Şahsın Hukuku*. İstanbul; Tan Matbaası, 1938.

Âşıkkutlu, Emin. *Hadiste Ricâl Tenkidi: Cerh ve Ta'dîl İlmi*. İstanbul: MÜİFAV Yayınları, 1997.

Ateş, Ahmet vd.. *Farsça Grameri*. İstanbul: MEB Yayınevi, 1976.

Atik, Özlem (ed). *Evlilik Psikolojisi Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

Attâr, Abdünnâsır Tevfik. *Teaddüdü'z-zevcât mine'n -nevâhî'd-dîniyye ve'l-ictimâiyye ve'l-kânûniyye*. Kahire: eş-Şirketü'l-Mısriyye li'tubâati ve'n-neşr, 1972.

Aydın M. Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul, 1985.

Aydın, Mehmet Akif. "Aile". *DİA*. 2/196-200. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Aydın, Mehmet Akif. "Mehir". *DİA*. 28/ 389-391. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Aynî, Ebu Muhammed Bedruddin Mahmud b. Ahmed. *Umdetü'l-Kaâri Şerhu Sahihi'l-Buhari*, Beyrut: by, ts.

Bayraktar, İbrahim. *Metin Tenkidi ve Müşkil Hadisler*. Samsun: O.M.İ.F, Yayınları, 1993.

Bedran Ebu'l-Ayneyni. *el-Fıkhu'l Mukarren li'l-Ahvali's-Şahsiyye*, Beyrut: yy. 1982.

Bilmen, Ömer Nasûhî, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fikhiyye Kâmusu*, İstanbul; Bilmen Yayınevi, 1970.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *et-Târîhu's-sagîr*. thk. Mahmud İbrahim Zâyed. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1986/1406.

Buhutî, Mansur b. Yunus b. İdris. *Şerh-i münteha'l-iradât*. Beyrut: Alemu'l-Kütüb. 1996.

Büyük Türkçe Sözlük. *Evlilik ve Nikâh Maddeleri*. TDK, 2013. Web: www.tdk.gov.tr adresinden 30.12.2013.

Canel, Azize Nilgün. *Evlilik ve Aile Hayatı*. 2. Bsk., İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012.

Cessâs, Ahmed b. Ali Ebû Bekir er-Râzî. *el-Fusûl fi'l-usûl*, Vizâretü'l-Evkafî'l-Kuveytiyye, 1994.

Cevâd Ali, *el-Mufasssal fi tarihi'l-Arab kable'l-İslâm*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melayin, 1971.

Cin, Halil. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme ve Boşanma*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1974.

Çakan, İsmail Lütfü. *Hadis Usûlü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2016.

Davudoğlu, Ahmet. *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. İstanbul: Işık Yayıncılık, 2014.

Dehlevî, Şah Veliyullah b. Abdurrahim. *Hüccetüllahi'l-bâliğa*. thk. es-Seyyid Sabık.1. Baskı. Beyrut: Dâru'l-Cil, 1426/2005.

Dehlevî, Şah Veliyyullah. *Bustânu'l-muhaddisîn*, trc. Ali Osman Koçkuzu. Ankara: DİB. Yayınları, 1986.

Döndüren, Hamdi. "Nikâh". *Şamil İslam Ansiklopedisi*, 5. İstanbul: 1992.

Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle Aile İlmihali*. İstanbul, 1995.

Dümeyni, Misfir B. Gurmü. *Hadiste Metin Tenkidi Metodları*, çvr. Ahmet Yücel. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Kitâbü's-sünen*, 5 Cilt. nşr. Muhammed Avvâme. Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 1425/2004.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Risâletü'l-Îmâm Ebî Dâvûd ilâ ehli Mekke fî vasfî Sünenihî*, nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde, Beyrut: Mektebü'l Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1926/2005.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Su'âlâtü Ebî 'Ubeyd el-Âcurri Ebâ Dâvûd Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî*, I-II, nşr. Abdülalîm Abdülazîm el-Bestevî, Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 1418/1997.

Ebû Gudde, Abdülfettâh. "Halku Kur'an Meselesi", çev. Mücteba Uğur. *AÜİF. Dergisi*. Ankara: AÜİFD, ts. 20/ 307-321.

Ebu Zehra, Muhammed. *Muhhâdarât fî akdî'z-zevac ve âsârih*. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, 1391/1971.

Ebu Zehv, Muhammed. *Hadis ve Hadisçiler*, çev. Selman Başaran, M. Ali Sönmez. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.

Ebu'l-Fadl, Muhammed b. Tâhir el-Makdîsî. *Şurûtu'l-eimmeti's-sitte*, Beyrut: Dâru'l-kütübi'lilmiyye, 1984/1405.

Ebu'n-Nur, Muhammed el- Ahmedî. *Menhecü's-sünne ve'z-zevac*, Mısır: Dâru's-Selâm, ts.

Egger, August *Aile Hukuku*, çev. Tahir Çağa. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınevi, 1943.

Emin, Ahmed. *Duha'l İslâm (I-III)*. Mektebetü'l-Usretü, Kahire, 2001.

Engin, Sezai. (ed.) "*Hikmet Boyutu Açısından Hadislerdeki Nahiyyelerin Değeri Kerahet Vakitleri Örneği*", Yakın Doğu Üniversitesi I. Uluslararası Hadis İhtisas Sempozyumu Bildirileri, Yusuf Suiçmez, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları, 2014.

Eren, Mehmet. *Hadis İlminde Ricâl Bilgisi ve Kaynakları*. İstanbul: İSAM. Yayınları, 2012.

Er-Rûdânî, Muhammed bin Süleyman. *Cem'ul-fevaid*, İstanbul: İz yayıncılık, 2008.

Ertuç, Hüseyin, *İslam Hukuku Açısından Nişanlanma*, Erzurum; Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Faroqî, Sureya. *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2002.

Faroqî, Sureya. *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay, 2004.

Gazali, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî. *İhyâ'u ulûmi'd-din*. Hazırlayan: Abdulhalık Duran, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2004.

Gökbilgin, Mehmet Tayip. *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992.

Güner, Osman. *Ricâl Tenkidi Sisteminin Temel Karakteristiği ve Aktüel Değeri*. Hadis Tetkikleri Dergisi, 2(1) (2004), 127-137.

Hamidullah, Muhammed. *Muhtasar Hadis Tarihi*. çev. Kemal Kuşçu, İstanbul: Beyan Yayınları, 2007.

Hammâd, Nafız Hüseyin. *Ruvâtu's-Sahîhayn El-Müttehimûne Bi'l-Vad 'Dirâseten-Tevsîkiyyeten*. Mecelletu's-sırât, 2011.

Hammâde, Fârûk. *el-Menhecü'l-İslâmî fi'l-Cerh ve't-Ta'dil*. Dâru't-taybe, Riyad, 1997/1418

Hatemi, Hüseyin- Serozan, Rona. *Aile Hukuku*. Filiz Kitapevi; İstanbul, 1993.

Hatîb, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdât*, thk: Mustafa Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1996.

Hatîb, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî. *el-Kifâye fî İlmi'r-Rivâye*, thk. Zekeriyya Umeyrât. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2012/1433.

Hatiboğlu, Mehmed Said. *İslâmi Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu*. Ankara: Otto Yayınları, 2015.

Hebdân, Muhammed b. Abdullah. *ed-Derârî'l Mekkûne Fi'l-Emâkini'l-Mensûre*. Dâru'l-'âsime, Riyad, 1995/1416.

Heysemî, Nuruddîn Ali b. Ebu Bekir. *Mecme'u'z zevâid*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412. 4

Humeysî, Abdurrahman b. İbrâhim. *Mu'cemu ulûmi'l-hadîsi'n-nebevî*, Cidde: Dâru İbn Hazm. ts.

Hureşî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdullah b. Ali. *Şerhu alâ Muhtasar Seyidi Halil*, Beyrut: Dârü'l-Fikr ts.

Hüseyin Akyüz. *Dârimî'nin Bazı Hadislere Yaptığı Açıklamalar (Sünen Bağlamında Bir Değerlendirme, Conference: Geçmişten Günümüze Türkistan*. Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu. Kazakistan: 2019.

Itr, Nureddin. *Menhecü'n-Nakd fî Ulûmi'l-Hadîs*. Dâru'l-Fikr, Dımeşk 1981.

İbn Abdirrabbih, *el-İkdü'l-ferîd (Bedevî Araplar Özdeyiş ve Âdetleri)*, Ed.; E. Avşar. İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.1998.

İbn Cüzey, Muhammad b. Ahmad, *El-Kâvânînü'l-Fıkhiyye*, Daru'l-Arabiye lil-Kitap, 1982.

İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî. *El-Cerh ve't-ta'dîl, II*. s 120, no: 366.

İbn Habîb, *el-Muhabber*, Beyrut: Ilse Lichtenstädter ts.

İbn Hacer Askalânî. *Fethu'l bâri bi şerhi Sahihi'l-Buhârî*, Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1988.

İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed. *el-Müsned*. İstanbul: Dâru Sahnûn ve Çağrı Yayınları, 1992.

İbn Hazm, Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said. *el-Muhallâ bi'l-Asâr*, Beyrut, 1988.

İbn Kudame, Muvafikuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed. *el-Muğnî*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1405.

İbn Maîn, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Avn el-Mürrî el-Bağdâdî, *et-Târîh*, thk. Ahmed Muhammed Nûr Seyf. Mekke: Turâsu'l-İslâmî, 1399/1979.

İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem. "Hitbe" md, *Lisanü'l-Arab*. Kahire: Daru'l-Fikr, 1375/1955.

İbn Receb el-Hanbelî, Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Bağdâdî ed-Dımaşkî. *Şerhu ileli't-Tirmizî*, thk. Nûreddîn Itr, Dâru'l-melâh, ts.

İbn Rüşd, Ebi'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. el-Hafid, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1985.

İnalçık, Halil. *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*. İstanbul: Eren Yayıncılık, 2000.

İpçioğlu, Mehmet. *Konya Şer'iyeye Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*. Ankara: Nobel Yayın, 2001.

İpşirli, Mehmed. "Avârız Vakfı". İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Kahveci, Nuri. *İslam Hukuku Açısından Nişanlılık*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2016.

Karacabey, Salih. *Hadis Tenkidi*. İstanbul: Sır Yayınları, 2001.

Karacabey, Salih. *Hadis Tenkidi: Hadislerin Hz. Peygamber'e Aidiyetini Belirleme Yolları*. İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001.

Karahan, Abdullah. *Hadis Râvilerinin Güvenilirliği*. Bursa: Sır Yayıncılık, 2005.

Karakaya, Zühal. *Ebû Dâvûd'un Sünen 'inde Metrûk veya Metrûkü'l-hadîs Râviler ve Rivayetleri*. Yalova: Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Karaman, Hayrettin. *Mukayeseli İslam Hukuku*, (Nesil Yayınları; İstanbul 1982.

Karataş, Mustafa. *Hadis Rivayet Tarihi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.

Kâsânî, Alauddin ebi Bekr b. Mes'ud, *Bedâyi'u's-Sanâyi' fi Tertibi's-Şerâyi'* Beyrut, 1986

Kâsımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım ed-Dımaşkî. *Kavâ'idü'ttahdîs min Funûnî Mustalâhil-Hadîs*, thk. Muhammed Behcet el-Baytâr, Dâru'n-nefâis, Beyrut 1987/1407.

Kavakçı, Yusuf Ziya. *İslam Araştırmalarında Usul*. Ankara: DİB Yayınları, 1976.

Kocaer, Abdullah Feyzi. *Sahih-i Buhari (Muhtasar-ı Tecrid-i Sarih)*. Hüner yay. C. I, 2004.

Kur'an'ı Kerim Meali, *Nisa Suresi, 1. Ayet Tefsiri*, Türk Diyanet İşleri Başkanlığı. Web: <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Nis%C3%A2-suresi/494/1-ayet-tefsiri adresinden> 03.05.2020

Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensâri, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, Mısır: by. 1987.

Kütükoğlu, Mübehat S. *Osmanlı Belgelerinin Dili*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1998.

Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh esSihâlevî, *er-Ref' ve't-tekmil fi'l cerh ve't-ta'dîl*, thk. Abdulfettah Ebû Gudde. *Mektebetu matbu'âti'l-İslâmiyye*, Beyrut, 2004/1425.

Mahmûd Selam Zenâtî, *en-Nazmü'l-ictimaiyye ve'l-kânuniyye fi biladi'nehreyn ve inde'l-Arab kable'l-İslâm*. y. y: b.y, 1986.

Merginâni, Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi Bekr b. Abdilcelil er-Ristâni, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l- Mübtedi*, İstanbul, 1986.

Mevsili, Abdullah b. Mahmud b. Mevdud b. Mahmud. *el-İhtiyar li ta'lîli'l-muhtar*. İstanbul: Çağrı yay. 1958.

Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf. *Tuhfetü'l-eşraf bi-ma'rifeti'l-etrâf*. Nşr. Abdussamed Şerfuddîn. Bombay: by., 1965-66.

Mustafa Sibai, *el-Ahvâlü's-şahsiyyefi's-şerîati'l-İslâmiyye*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997.

Nişanyan Sözlük. *Nikâh maddesi. Sözlerin SoyAğacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, 2013. Web: www.nisanyansozluk.com adresinden 30.12.2013'te alınmıştır.

Okiç, M. Tayyip. *Tefsir ve Hadis Usulünün Bazı Meseleleri*. İstanbul: Nun Yayıncılık, 1995.

Olgun, İbrahim vd. *Türkçe-Farsça Sözlük*. Ankara: Güven Yayınevi, 1970.

Ögel, Bahattin. *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: TDV. Yay., 1988.

- Öğüt, Salim. *Haber-i Vâhidin Kaynak Değeri*, İstanbul 2003.
- Özgüven, İbrahim Ethem, *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2017.
- Özkan, Hasan. *Kişiler Hukuku*, İstanbul; Legal Yayıncılık, 2017.
- Özkuş, İsa. ''Osmanlı Arşivlerinin Osmanlı coğrafyası ve Dünya Tarihi Araştırmaları Bakımından Önemi''. Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, Konya, 2000.
- Özsoy, Abdulvahab. *Hicrî 1. Yüzyıl Hadis Tenkid Kriterleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB yay., 1983.
- Polat, Salahattin. *Hadis Araştırmaları (Tarih-Usûl-Tenkid-Yorum)*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.
- Râzî, Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdulkâdir. *Muhtâru's-Sihâh, Dâru'l-Ma'rife*. Beyrut: 2014/1435.
- Remli, Şemsüddin Muhammed b. Ebi'l-Abbas Ahmed b. Hamza b. Şihabuddin, *Nihâyetü'l-Muhtâc ila Şerhi'l-Minhâc*, Mısır, 1967.
- Rıza, Ekrem. *Mutlu Bir Nişanlılık İçin*. Trc. Mehdi Canpolat. İstanbul: Beyazkarınca yay., 2011.
- Sahillioğlu, Halil. ''Avâriz''. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: T.D.V. Yayınları, 1991.
- Sâlih, Subhî. *Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları*, çev. M. Yaşar Kandemir. İstanbul: İFAV Yayınları, 2009.
- Saymen, Ferit H. - Elbir, Halid K. *Türk Medeni Hukuku*, İstanbul; Hak Matbaa, 1957.

Seharenfuri, Halil Ahmed. *Bezlü'l-mechûd fi halli Ebî Davud*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.

Serahsî, Şemsü'l-eimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *Mebûsû*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1982-1983.

Shawarz, Andreas. *Aile Hukuku*. çev, Bülent Davran, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 1946.

Sıddıkî, M. Zübeyr. *Hadis Edebiyatı Tarihi*. trc: Yusuf Ziya Kavakçı. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2004.

Subhî Sâlih. *Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları*, çev. M. Yaşar Kandemir. İstanbul: İFAV Yayınları, 2009.

Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfî. *Tedrîbu'r-ravi fi şerhi takrîbi'n-Nevevi*. Riyad: Mektebetu'l-Kevser, 1415.

Sürerbiçer, Figen Sezer. *Boşanmış Bireylerin Gereksinimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Şafî, Ebu Abdillah Muhammed b. İdris. *el-Ümm*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rifet, 1393.

Şelebî, Muhammed Mustafa. *Ahkâmu'l-usre fi'l-İslam*, Beyrut: ed-Dâru'l-Câmiyye, 1983.

Şevkânî Muhammed b. Ali, *Neylü'l-evtâr*. Riyad: Dâru İbnu'l-Cevzî, 1427.

Şirbînî, Muhammed ibn Hatîb. *Muğni'l-muhtac ila ma'rifeti meani'l-minhac*. Beyrut: Dâru'l Fikr, 1982.

Şirvanî, Abdülhamid. *Havaşi alâ tuhfeti'l-minhac bi şerhi'l-minhac*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Tabakoğlu, Ahmet. *Türk İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.

Tahhân, Mahmud. *Yeni Hadis Usûlü*, trc: Cemal Ağırman. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2010.

Talâl, Ömer. “Lemhetun min Kavâ‘idi’l-Muhaddisîn fi’l-cerh ve’t-ta’dîl”. *Mecelletun el-Mecme‘u’l-Fıkhi’l-İslâmî*. 2/ 3, Mekke (1989/1409).

Tarhan, Nevzat. *Evlilik Psikolojisi: Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik*. 17. Baskı. ed. Özlem Atik. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

Taslaman, Caner vd. *İslam ve Kadın*. İstanbul: İstanbul Yayınları, 2019.

Taş, Mustafa. “Müslim’in Kitâbu’t-Temyîz Adlı Eserinde Hadis Tenkit Örnekleri”. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 10 (19), 127-139.

Tekinay, Selahattin Sulhi. *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992.

Turhan, Halil İbrahim. *Ricâl Tenkidinin Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: MÜİFAV Yayınları, 2015.

Türcan, Zişan. *Hadis Literatüründe Şerh Geleneği ve Özellikleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

Ukaylî, Ebû Ca‘fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ. *Kitâbu’d-duafâi’l-kebîr*, thk. Abdülmu‘tî Emîn Kal‘acî. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1984/1404.

Umerî, Ekrem Ziya. *Hadis Tarihi*. çvr. İsmail Kaya. Konya: Esrâ Yayınları, 1990.

Ünal, Yavuz. *Hadisin Doğuş ve Gelişim Tarihine Yeniden Bakış*. Samsun: Etüt Yayınları, 2001.

Yavuz, Nihat. *Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar*. Ankara: Turhan Kitapevi. 2008.

Yavuz, Yunus Vehbi. *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*. İstanbul: Feyiz yay., 1999.

Yavuzer, Haluk (ed.) *Evlilik okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019.

Yıldırım, Enbiya. *Hadiste Metin Tenkidi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2019.

Yücel, Ahmet. *Hadis İstilahlarının Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: MÜİFAV. Yayınları, 1996.

Yücel, Ahmet. *Hadis İliminde Tenkit Terimleri ve İlgili Çalışmalar*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1998.

Zebîdî, Zeynuddin Ahmed bin Ahmed Abdillatif. *Sahih'i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, trc. Ahmed Naim. Ankara: DİB. Yayınları, 1987.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şu'ayb el-Arnaût vd., Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1983/1403.

Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısrî el-Minhâcî. *El-Burhân fî ulûmi'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1376/1957.

Zeydan, Abdülkerim *el-Mufassal fî ahkami'l mer'e ve beyti'l-müslim*, Beyrut, 1993.

Zeydan, Abdülkerim. *el-Medhal li diraseti's-şeriatî'l-İslamiyye*. Bağdat: Müessesetu'r-Risâle ve'n-Nâşirûn, 2005.

Zeydan, Corci. *İslâm Uygarlıkları Tarihi-Tarihu'l-temeddüni'l-İslâm*. çev. Necdet Gök. İstanbul; İletişim Yayınları, 2019.

Zuhayli, Vehbe. *el-Fıkhü'l-İslâmi ve edilletuhu*. Dimeşk; Dâru'l-Fikr, 1989.